

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 52.

Onsdagen den 12 juni, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.

Justerades nio protokollsutdrag för det på förmiddagen hållna sammanträdet.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 362, i anledning av väckt motion om utredning och förslag i fråga om möjliggörande av avsöndringar från utarrenderad kronojord för bildande av egna hem under löpande arrendetid;

nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot utsläppande av tjur eller hingst å samfälld betesmark;

nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till lagen den 28 juni 1907 om bredden av hjulringar å arbetsätkdon på landet;

nr 365, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1917 års avkastning av statens hästavelsfond;

nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i tiden för utfästelse av inköp för statens räkning av produkter, framställda vid något med understöd av statsmedel anlagt potatistorkeri;

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utrotande av berberisbuskar å viss mark m. m.;

nr 368, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en jordkommission med närmare angivet uppdrag;

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående längden å saluhållen ved;

nr 370, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en dräneringsfond m. m.;

nr 371, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stater för lantbruksstyrelsen, statskonsulenter och statens fiskeradministration m. m. ävensom två i ämnet väckta motioner;

nr 372, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till rikets allmänna kartverk ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 373, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående driftkostnader under år 1919 för statens domäner;

nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsbidrag till vissa innehavare av odlingslägenheter och skogstorp å kronomark i de sex nordligaste länen;

nr 376, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 377, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsbidrag till innehavare av nybyggeslägenheter inom Alträskis nybyggesområde i Norrbottens län m. m.;

nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till förordning angående storleken å bal av torvströ eller torvmull;

nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjt utflyttningsunderstöd inom de ovan odlingsgränsen belägna delarna av Västerbottens län;

nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedläggning i beloppet av viss kronan tillkommande fordran av Gustaf Elf;

nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldande av ersättning till ledamöterna i ett vid lantbruksstyrelsens sida ställt lantbruksråd;

nr 382, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Eslöv av kronoegendomen Eslöv nr 15 och 17 i Malmöhus län; samt

nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar.

*Lagförslag
mot oskäligen
arrendestegring
m. m.*

Föredrogs ånyo sammansatta lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring m. m., dels ock i anledning av propositionen väckt motion.

Genom en den 14 maj 1918 dagtecknad proposition, nr 439, vilken överlämnats till behandling av sammansatta lag- och jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återropande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

- 1) lag med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring, samt
- 2) lag innefattande tillägg till lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Skövde, *Andersson* i Milsmaden och *Olsson* i Ramsta i anledning av propositionen väckt motion, nr 474.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande

*Lagförslag
mot oskäligen
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)*

L a g

med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

1 §.

Har i fall, då arrendator enligt avtal, slutet före den 1 oktober 1917, är pliktig att helt eller delvis utgöra arrende genom avlämnande av mjölk, smör, fisk eller annat naturalster, å dylikt vederlag efter nämnda dag inträtt sådan prisstegring, som vid avtalets ingående icke lät sig beräkna, och finnes den utfästa legan i följd härav oskäligen; äge arrendatorn rätt att, såvitt angår vederlag, förfallet under tiden från och med den 1 oktober 1917 till den 1 juni 1919, påfordra, att skäligen andel i prisstegringen kommer honom till godo. Där ej annorlunda åsämjes, må denna andel ej överstiga hälften av prisstegringen.

2 §.

Kunna jordägaren och arrendatorn icke enas om storleken av den andel i prisstegringen, som efter vad i 1 § säges, må tillkomma arrendatorn, eller om sättet för dess tillgodonjutande, skall saken avgöras av en nämnd, bestående av tre personer, av vilka parterna välja var sin och Konungen utser den tredje, vilken tillika skall vara ordförande. Tredskas part att utse ledamot i nämnden, äge domaren eller utmätningsmannen i orten att förordna om valet. Beträffande jäv emot ledamot i sådan nämnd gälla vad lagen om

1 §.

Har i fall, då arrendator enligt avtal, slutet före den 1 oktober 1917, är pliktig att helt eller *huvudsakligen* utgöra arrende genom avlämnande av mjölk, smör, fisk eller annat naturalster, å dylikt vederlag efter nämnda dag inträtt sådan prisstegring, som vid avtalets ingående icke lät sig beräkna, och finnes den utfästa legan i följd härav *uppenbart* oskäligen; äge arrendatorn rätt att, såvitt angår vederlag, förfallet under tiden från och med den 1 oktober 1917 till den 1 juni 1919, påfordra, att skäligen andel i prisstegringen kommer honom till godo. Där ej annorlunda åsämjes, må denna andel ej överstiga hälften av prisstegringen.

2 §.

Kunna jordägaren och arrendatorn icke enas om storleken av den andel i prisstegringen, som efter vad i 1 § säges, må tillkomma arrendatorn, eller, om sättet för dess tillgodonjutande, skall saken avgöras av en nämnd, bestående av tre personer, av vilka parterna välja var sin och *Konungens befallningshavande i det län, där fastigheten är belägen*, utser den tredje, vilken tillika skall vara ordförande. Tredskas part att utse ledamot i nämnden, äge domaren eller utmätningsmannen i orten att förordna om valet. Beträffande jäv

Lagförslag
mot oskäligen
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

skiljemän den 28 oktober 1887 stadgar angående jäv mot skiljemän.

emot ledamot i sådan nämnd gälle vad lagen om skiljemän den 28 oktober 1887 stadgar angående jäv mot skiljemän.

3 §.

Nämnden sammanträder å tid och ort, som av ordföranden bestämmes. Ej må nämnden till avgörande företaga ärende, där ej parterna beretts tillfälle att yttra sig inför nämnden. Denna må ej fatta beslut med mindre den är fulltalig. Har var röstande sin mening, och kunna ej två meningar sammanjämkas, gäller ordförandens.

4 §.

Är jordägaren eller arrendatorn missnöjd med nämndens beslut, äge efter stämning klandra detsamma vid domstol; instämme dock sin talan inom trettio dagar från det beslutet i huvudskrift eller bestrykt avskrift delgavs honom.

5 §.

Nämndens beslut gånge efter överexekutors förordnande i verket lika som domstols laga kraft ägande dom, där ej av domstol anordnande förordnas.

6 §.

Ersättning till nämndens ordförande skall enligt av Konungen fastställda grunder utgivas av allmänna medel.

7 §.

De närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpning av denna lag, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och gäller till den 1 juni 1919; dock skall beträffande beslut, som av nämnd fattats före nämnda dag, vad i 4 och 5 §§ är stadgat fortfarande gälla.

och

B) att riksdagen måtte antaga följande

L a g

Innefattande tillägg till lagen om nyttjanderätt till fast egendom den 14 juni 1907.

Är arrendator enligt avtal, slutet före den 1 oktober 1917, pliktig att utgöra arrende genom avlämnande av smör, mjölk, fisk eller annat naturaalster, och finnes uppenbart, att arrendatorn, utan eget förvållande, på grund av rådande kristidsförhållanden är ur stånd att fullgöra avtalet, äge arrendatorn rätt att i stället för sådan i naturaalster bestämd arrendeavgift, som förfaller före den dag, då denna lag upphör att gälla, utgiva skäligt arrende i penningar. Kunna arrendatorn och jordägaren ej enas om villkoren, skall vad i 2—6 §§ i lagen med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring samt i övergångsbestämmelserna till samma lag för där avsett fall stadgas äga motsvarande tillämpning.

Vad i 2 kap. 36 § 1 i lagen om nyttjanderätt till fast egendom stadgas angående rätt för jordägare att uppsäga arrendeavtal skall vid dröjsmål med erläggande av sådant arrende, som utgår i naturaalster, icke äga tillämpning i fall, som avses i denna lag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling, och gäller till den 1 juni 1919.

C) att den av herr *Magnusson* i Skövde med flera avgivna motionen, nr 474, i andra kammaren, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar *Fahlén*, *Gezelius* och *Dahl*, friherre *Hermelin* och herr *Nilsson* i Landeryd, vilka ansett, att propositionen bort av utskottet avstyrkas.

Herr *Fahlén*: Den ifrågavarande propositionen avser, såsom herrarna tilläventyrs hava uppmärksammat, företrädesvis visst slag av arrendeavtal, s. k. mjölkarrendeavtal, en särskild typ av avtal, som förekommer i vissa delar av landet, men som torde vara skäligen okänd för andra delar — åtminstone förekomma sådana, såvitt jag har mig bekant, icke alls i nordliga Sverige.

Enligt vad den skäligen torftiga motiveringen till propositionen angiver, skulle det vara i Östergötland, Västergötland, Södermanland och Närke som dessa avtal företrädesvis förekomma; och det har ansetts, att dessa avtal på grund av kristidsförhållandena blivit så ogynnsamma för arrendatorerna, att särskilda åtgärder erfordrades för att råda bot på dessa svårigheter. Därför har det föreslagits, att avtalen nu skulle regleras på sätt det föreliggande förslaget närmare utvisar. Vid behandlingen av detta ärende i utskottet gjordes från många håll rätt starka invändningar mot förslaget, dels principiella invändningar och dels invändningar mot själva lagförslagets avfattning i detalj. Utom att man fann det vara rätt vanskligt att genom lagstiftning rubba privaträttsliga avtal och till på

Lagförslag
mot oskälig
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)

köpet giva de nya normer, som skulle ersätta avtalen, en rätt betydligt tillbakaverkande kraft, ansåg man, att de förhållanden, som det här gällde att reglera, såvitt man kunde finna, rörde sig om allenast ett fåtal fall. I samband härmed ifrågasattes, huruvida det kunde vara lämpligt att under sådana förhållanden skapa en alldeles ny och rätt säregen lagstiftning. Såvitt man kan finna av handlingarna, hava de av Kungl. Maj:t tidigare utsedde gode männen för ävågbringande av en godvillig reglering av ifrågavarande avtal icke funnit flera fall av s. k. mjölkarrenden än 184, och såvitt man kan se, uppgå de av dessa gode män ordnade avtalen, d. v. s. de, beträffande vilka godvillig överenskommelse mellan kontrahenterna träffats, till icke mindre än 120. Drager man den senare siffran från den förra skulle det matematiskt återstå 64 oreglerade fall, och det vill kanske synas, som om det vore ett alltför ringa fåtal för att kunna påkalla så extraordinär åtgärd som här är i fråga.

Det nämnes av departementschefen i hans uttalande till statsrådsprotokollet, när de av mig nämnda gode männen tillsattes, att han fann sannolikt, att i många fall godvillig överenskommelse skulle kunna träffas utan hänvändelse till gode männen, och gode männen eller skiljemännen säga själva, att de tro, att åtskilliga andra fall än de genom deras bemedling uppgjorda hava reglerats genom frivillig överenskommelse. Om denna gode männens förmodan är riktig, har man grundad anledning antaga, att de av mig förut till 64 uppskattade fallen kunna hava ytterligare decimerats och i så fall skälen för en extraordinär lagstiftning blivit ännu mindre.

Nu är det uppenbart, att man mycket väl kan tänka sig svårigheter för den ena eller andra parten i arrendeaftalet, liksom naturligtvis också i fråga om andra avtal sådana fall kunna inträffa på grund av säregna förhållanden, som kristiden har med sig. Det är långt ifrån oss, som reserverat oss mot utskottets yttrande och förslag, att vilja bestrida detta, men vi hava icke kunnat underlåta att göra oss först och främst den frågan: varför skola dessa lagstiftningsåtgärder begränsas till just dessa s. k. mjölkarrendeaftal och därmed besläktade avtal — jag tänker då på det egendomliga sätt, varpå Kungl. Maj:t formulerat första paragrafen i förslaget? Det är ju givet, att beträffande en hel massa andra avtal den ena partens intressen kunnat på samma sätt läderas. För det andra gör man sig också den frågan: varför har denna lagstiftning begränsats till att tjäna endast den ena kontrahentens, den ena partens intressen? Det är icke omöjligt att tänka sig, åtminstone såsom Kungl. Maj:t formulerat lagförslagets grundläggande bestämmelser, att även den andra parten, arrendegivaren, på grund av särskilda omständigheter kan komma i försämrat läge och på den grund hava anledning att påkalla hävande eller reglering av avtalet. Det vill alltså synas, åtminstone för reservanterna, att man härvidlag brukat större våld så att säga, än omständigheterna krävt, och detta har för oss varit grundad anledning att icke biträda utskottets hemställan och ännu mindre ansluta oss till det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt.

*Lagförslag
mot oskäligen
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)*

Det skulle ju kunna vara åtskilligt annat att säga i denna sak, men jag anser, att man nu icke bör upptaga tiden mer än ofrånkomligt är, och dessutom föreställer jag mig, att kammarens ledamöter genomläst utskottets betänkande och där sett, i vad mån utskottet ansett sig böra godtaga lagförslaget, och jag finner därför icke anledning att ingå på någon detaljkritik, så mycket mindre som jag icke kan ansluta mig till vare sig Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag.

Jag anhåller, herr greve och talman, att få yrka avslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Då man skall bedöma den här föreliggande frågan, måste man enligt min mening, för att bedöma den rätt, taga hänsyn till att det är en kristidslag. Jag är fullkomligt av den siste talarens mening att, skall man lägga verkliga, naturliga lagstiftningsprinciper på det föreliggande förslaget med samma stränghet som i fråga om stiftande av nya lagar, då är det nog mycket svårt att hålla på det föreliggande förslaget. Men jag är också av den meningen, att om man vill lägga den s. k. *kristidslagstiftningsuppfattningen* på detsamma, jag tycker att det är alldeles givet, att det uthärdar en sådan kritik, och vidare att det här förslaget är av behovet ganska väl påkallat.

Det är, såsom den siste ärade talaren nämnde, här icke fråga om så stort antal personer. För närvarande och efter det uppgörelse skett i ett ganska stort antal fall tror jag, att det är riktigt, såsom han nämnde, att det är ett jämförelsevis litet antal kända fall av sådana här mjölkarrenden, som genom den nya lagstiftningen skulle regleras. Men jag vill tillika påpeka att, såsom lagen är skriven, det väl är möjligt, att det är ett större antal fall, som komma därunder, än den siste talaren ansåg, ty lagen avser ju icke bara rena mjölkarrenden, utan i allmänhet arrenden, som utgöras genom avlämnande av mjölk, smör, fisk och andra naturaalter, och utskottet har, i motsats till Kungl. Maj:ts förslag, i lagen bestämt prononcerat detta genom att säga, att arrendena skola vara sådana, där *helt eller huvudsakligen* naturaalter inginge i arrendet.

Den här saken är uppvuxen ur lantbrukarnas egna led. Det var såsom bekant ett sammanträde i Stockholm av lantbrukare från skilda delar av landet. Där förekom denna fråga, och huvudsakliga resultatet blev en enhälligt resolution att uppvakta Kungl. Maj:t och få denna fråga lagd i Kungl. Maj:ts hand för att få bot på förhållandena, som ansågos särskilt grymma, då det gällde dessa arrendatorer. Var och en bör kunna förstå, att om en person under fullt naturliga ekonomiska förhållanden träffat arrendeaftal med ägaren av en fastighet och därvid förbundit sig att av mjölk eller andra naturaalter lämna vissa kvantiteter och så genom sådana förhållanden, som här inträffat, dessa kvantiteter i värde kommit att uppgå till mångdubbelt det värde, vartill de beräknades, då arrendet gjordes upp, en sådan arrendator endast på grund av arrendeaftalet kan ställas inför fullständig ekonomisk förintelse. Det är således en

Lagförslag
mot oskäligen
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)

ganska naturlig förutsättning, att en ändring i dessa förhållanden borde hälsas såsom en rättvis och naturlig förändring. Genom det föreliggande lagförslaget har Kungl. Maj:t sökt råda bot för dessa förhållanden och jag kan icke finna annat, än att Kungl. Maj:t också lyckats däri. Genom det första lagförslaget med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring är det nu förklarat, att efter bedömmande, som jag finner ganska naturligt, då det gäller sådana arrenden, som i lagen äro omförmälda, det blir så lagt mellan arrendatorn och den, av vilken han arrenderar, att arrendatorn får en viss, högst halva, andelen av den prisstegring, som under tiden inträffat på grund av särskilda förhållanden.

Den siste ärade talaren frågade: varför är detta nu begränsat till s. k. mjölkarrenden? Det finns en del andra avtal, som på grund av kristiden och andra förhållanden kunna undergå samma förskjutning, som här varit fallet. Det är jag villig att erkänna, men då det gäller sådan här lagstiftning i kristider, får man låta var dag hava sin plåga och åstadkomma naturlig begränsning, då i ett antal fall påvisats, att oegentligheter föreligga. Är det icke ganska naturligt, att man söker råda bot för *dessa* oegentligheter, och att om sedan andra liknande oegentligheter skulle te sig på annat håll, man då söker råda bot för *dessa* senare? Det förefaller mig, som om man näppeligen hade andra vägar att gå, om man över huvud anser frågan vara av den vikt, att man bör reglerande ingripa.

Den ärade talaren nämnde vidare, att om man nu hjälper arrendatorerna, därmed icke är sagt, att man har främjat den andra sidan, jordägaresidan. Men jag kan icke förstå, såsom förslaget här föreligger, att man har någon anledning till annat än att hjälpa särskilt den sidan, där förhållandenas makt ingripit på sådant sätt, att de ekonomiska förhållandena blivit olidliga. Genom att så lägga *dessa* parter, som här ifrågasättes, vill det synas mig, som man gjort vad rättvist och billigt är, och det är därför, som jag, herr greve och talman, tillåter mig att yrka bifall till utskottets föreliggande hemställan.

Friherre Hermelin: Herr greve och talman! Jag är villig erkänna, att under nu rådande kristider staten ju kan vara tvungen att tillämpa en lagstiftning, som under vanliga förhållanden icke vare sig kan eller bör ifrågakomma, och detta just med fästat avseende på jordbrukets produktion. Men å andra sidan, om man kommer fram med dylika lagförslag, böra de väl ändå vara grundade på något så när tillförlitliga utredningar och beräkningar. Den utredning, som här föreligger, har egentligen bestått däri, att två gode män fått regeringens uppdrag att inom stockholmsrayonen och kanske även inom Östergötland söka medla mellan mjölkarrendatorerna och jordägarna, och det har visat sig, såsom den förste ärade talaren sade, att denna medling gått ganska bra, och för min del anser jag, att man bör fortgå på medlingsvägen. Men *dessa* goda män fingo av Kungl. Maj:t även i uppdrag att inkomma till Kungl. Maj:t med en utredning, huruvida genom direkta statsåtgärder något borde

*Lagförslag
mot oskälig
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)*

vidtagas. Ja, då kommo de in och föreslogo åtgärder i syfte vad frågan avser, och detta för att förmedlingen strandade i vissa fall, kanske på grund av för långt drivna anspråk såväl från arrendatorerna som från jordinnehavarna. Men att från dessa mjölkarrendeppgörelser gå så långt som, att man genast hoppar i väg till alla slags naturaarrenden, icke blott mjölkarrenden utan även sådana arrenden, där arrendeavgälden utgår i fisk, smör eller annat arrendeavtal, så djupt ingripande och på så olika sätt praktiserade, tycker jag ändå är att gå litet hastigt till väga. I första rummet skulle man väl taga reda på i vilken utsträckning andra naturaarrenden utgå på samma sätt som här avsedda mjölkarrenden.

Jag vill erinra om att i många fall arrendatorerna få all mjölken betald efter smörnoteringarna, och i andra fall få de betala endast arrendeavgiften i naturamjolk. Mången gång skall arrendatorn vid sidan av arrendemjölken då kunna leverera överskottsmjölken kontant till sådant pris, att han fullt ut klarerar sitt arrende. Det är för övrigt icke säkert, även om man går in på andra områden, där arrendet utgår i naturaallster, att det är arrendatorn, som kraftigast behöver stödjas. Mången gång kan det lika väl vara jordägaren. Det märker man bäst, när man kommer in på penningarrendena och gör en liten jämförelse mellan sådana arrenden efter nu inträffade penningvärdets fall och de arrenden, som utgå in natura.

För övrigt, mina herrar, om det nu skulle uppstå konflikt i ett annat fall, skall då staten ovillkorligt ingripa? Jag tror, att det finnes konflikter på annat håll, där man ogärna ser, att staten ingriper, och det är i förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare. Jag tror, att det blivit från såväl arbetar- som arbetsgivarhåll så tydligt uttalat, att man icke gärna vill hava statens ingripande här. Och skulle nu i de fåtal fall, som den förste talaren nämnde, konflikt uppstå och staten icke ingripa, så är det proportionsvis mindre farligt, än om man försöker genom extra lagstiftning, såsom här avses, införa en tvångslagstiftning, en konstlad lagstiftning, visavi de fria avtalen mellan arrendatorer och jordägare. Jag tror, att enligt den erfarenhet som vi gjort under kristiden, man vid dessa tvångslagstiftningar bör gå fram med den yttersta försiktighet och att de icke alltid visat sig gynnsamma för produktionen.

Jag ber att få instämma i det avslagsyrkande, som den förste ärade talaren här gjort, och således yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr statsrådet L ö f g r e n: Innan jag går att göra några anmärkningar i anledning av vad som sagts i dag under debatten, ber jag först och främst att få göra en erinring på grund av en anmärkning, som framkommit i utskottets betänkande rörande det formella innehållet av lagförslaget. Utskottet har förklarat, att det föreliggande lagförslaget skulle lida av en viss oklarhet, som utskottet säger, att det borde hava rättat, om det hunnit med det. På några ställen har utskottet infört en del förtydligande bestämmelser, och frågan är då, vad som är kvar av det oklara, sedan dessa rättelser

Lagförslag
mot oskäligh
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)

vidtagits. Särskilt av de utskottsledamöter, som tillstyrkt förslaget, vore det av intresse att få veta, vari anmärkningarna bestått, ty det är icke lämpligt, att ett förslag upphöjes till lag, under det att å riksdagens sida kvarstår oklarhet om huru lagen skall tolkas.

Att emellertid anmärkningarna väsentligen gälla lagens innehåll, får man antaga, och detta antagande har bekräftats genom yttranden nu i debatten från första kammarens reservanter, däri de vänt sig icke så mycket mot lagförslaget på grund av den formella oklarhet, som skulle vidlåda detsamma, utan mest mot det reella innehållet. Vad avser nu föreliggande förslag? Ja, det är egentligen icke ett, utan två förslag. Det ena innebär en förändring i 1907 års arrendelag, det andra innehåller vissa nya bestämmelser mot oskäligh arrendestegring. Båda förslagen hava utarbetats av särskilda sakkunnige, som därvid haft förmånen att vid den formella granskningen av förslaget få hjälp av den allra främsta kompetens, som på detta område står att finna inom landet. Därför har förslaget i vanlig ordning behandlats av lagrådet, där det icke mött andra anmärkningar eller erinringar än sådana, som iakttagits i den slutliga propositionen. Nu är det sant, att man icke haft tillfälle att före förslagets framläggande inhämta yttranden från så många myndigheter, som eljest varit önskligt. Man har icke gått den vanliga tågorordningen vid den utredning, som föregått förslaget, men därför ingalunda försummat att inhämta yttranden av dem, som i denna tid närmast kunna anses böra ha vitsord att säga en auktoritativ mening. Särskilt har man innan förslaget upprättats hört produktionskommittén, vilken, såsom det framgår av propositionen, förklarat, att det vore synnerligen önskligt, om man från statsmakternas sida kunde göra något för att lätta det svåra läge, vari särskilt mjölkarrendatorerna kommit. Och sedan förslaget utarbetats, har man också konfererat med medlemmar av samma kommitté.

Herr Holmquist, som hör till utskottsmajoriteten, uttalade sig så, att lagförslaget måste bedömas med utgångspunkt från de särskilda förhållanden, under vilka det tillkommit, av vilket uttalande vill framgå, att förslaget icke fullt skulle överensstämma med allmänt gällande rättsprinciper. Emellertid vill jag på det bestämdaste påstå, att det gör det. Förslaget innebär en komplettering av de bestämmelser om force majeure man redan har i köplagen men som icke kunna genom användning av nuvarande lag utsträckas till att analogt tillämpas på förhållandet mellan jordägare och arrendator. Vad man vill vinna genom förslaget är tvenne saker: dels har man velat främja och stödja produktionen såvitt möjligt är under nu rådande förhållanden, dels har man också velat dela följderna av en förut opäräknad force majeure något så när lika mellan jordägare och arrendator. Alldeles fränsett den större och mindre svårigheten att under nuvarande förhållanden leverera t. ex. mjölk, som en arrendator utfäst sig att lämna i arrende till ägaren, kan det bli rent av omöjligt, fullständigt omöjligt för en arrendator att fullgöra dylika prestationer. Här föreligger ett fall av force majeure, varpå köplagens bestämmelser icke torde ens analogivis kunna tillämpas. Ar-

*Lagförslag
mot oskälig
arrendesteg-
ring m m.
(Forts.)*

rendatorn har, även om han så önskar, icke möjlighet att komma från arrendet, men arrendegivaren eller jordägaren har rätt att på grund av uraktlåten leverans uppsäga arrendatorn. Denna omöjlighet att leverera har uppkommit genom att t. ex. arrendatorns kreatursstock väsentligen reducerats och att dessutom de djur, som äro kvar, lämna mindre mjölk än förut, så att det därigenom blir ogörligt att lämna erforderlig mjölkkvantitet. Enligt gällande lagstiftning har jordägaren då rätt att utan vidare uppsäga arrendatorn på grund av uraktlåten leverans, men vad sker härigenom? Man kan vara överens om att härigenom begås en obillighet mot arrendatorn, utan att jordägaren blir effektivt hjälpt genom att han skiljer arrendatorn från arrendet. Den nye kan måhända icke heller leverera mjölken, och säkerligen kan man i varje fall icke få en arrendator, för vilken det är möjligt att leverera mjölk på samma villkor som den förre arrendatorn. Vad fastighetsägaren kan få ut är endast skadestånd i penningar. Det synes då snarare lämpligt, att vid sådana fall av force majeure arrendatorn fortsätter sin verksamhet på egendomen till produktionens båtnad, men att han, om det visar sig omöjligt att utgöra naturaarrende, tillåtes utbyta det mot skyldighet att lämna motsvarande rimlig valuta i penningar, så länge omöjligheten att lämna prestation in natura fortfar. Det är just vad den föreslagna ändringen i 1907 års arrendelag avser att vinna, nämligen ett sådant ordnande av saken parterna emellan, som överensstämmer med billigheten och är till produktionens fromma, i det fall att arrendatorn rent av är urständssatt att fullgöra sitt åtagande.

Det var det ena fallet, det som skulle ordnas genom tillägg i arrendelagen. Men sedan kan det inträffa, och det har visat sig inträffa, att fullgörandet av prestationen in natura visserligen icke är alldeles omöjlig, men förenad med sådan svårighet, att det vore obilligt att fordra, att arrendatorn skall fullgöra den på samma sätt som förut. Dennes kreatursstock har starkt minskats, djuren mjölka mindre, mjölkens pris har mångdubblats — är det då skäligt, att arrendatorn trots detta skall lämna lika mycket mjölk som förut eller eljest giva samma prestation som förut utan att få någon hjälp att bära de oskäligt ökade kostnaderna? De nya bestämmelserna, som återfinnas såsom förslaget nr 1 i propositionen, avse, att arrendatorn även skulle få del av den oväntade prisstegringen. Behovet härav har vitsordets på ett ovedersägligt sätt, och jag hänvisar i det hänseendet till propositionens innehåll. Vid ett möte, som 1917 hölls av mjölkarrendatorer i Skaraborgs län, ådagalades, hurudana förhållandena för dem i verkligheten voro. Dessa förhållanden ha även vitsordats av sakkunnige. »De måste», heter det om arrendatorerna, »på samma avtal, som i den normala tiden upprättades och ännu gällde, icke allenast oppoffra över dubbelt så mycket i produktionskostnad, som beräknats under normal tid, utan jämväl se sig beröva de alla möjligheter att i någon mån för en gångs skull erhålla en ordentlig betalning för sitt tunga arbete.» Under sådana förhållanden har man ansett skäligt att en delning sker mellan arrendatorn och jordägaren av den opåräknade vinst, som jordägaren genom

Lagförslag
mot oskälig
arrendesteg-
ring m. m.

(Forts.)

dessas förhållanden fått. Arrendatorn är i detta fall producent, och då denne enbart har olägenheter av en prisstegring på produktionen, frågar man sig: bör han icke såsom producent tillgodonjuta del av produktionsvinsten trots att han är bara arrendator och icke självägande? Bästa beviset för att den föreslagna lagstiftningen är en riktig avvägning från båda parternas ståndpunkt, utgör det faktum, att ett större antal tvister på frivillighetens väg blivit lösta just på det sätt, som lagförslaget anvisar, genom förmedling av de sakkunnige. Ett avslag å dessa förslag skulle innebära ett gynnande av de omedgörliga och oresonliga jordägarna, sedan ett stort antal visat sig förstå, att de extraordinära förhållandena fordra ömsesidigt tillmötesgående. I varje fall torde det vara visst, att ett avslag å propositionen skall bidraga att minska arrendatorernas intresse för produktionen. Få de icke skäligt stöd av lagstiftningen, frestas de att kasta yxan i sjön i stället för att söka göra sitt bästa och hjälpa till att överkomma kristidens svårigheter.

Jag vågar därför hysa den förhoppningen, att kamraren skall behjarta de befogade krav, som föreligga från arrendatorernas sida, och bifalla Kungl. Maj:ts i stort sett av utskottet godkända förslag.

Herr Lindblad, Ernst: Jag begärde ordet närmast i anledning av friherre Hermelins anförande, och jag vill säga honom, på tal om tvångslagar, att det kan hända, att då man givit sig in på *en* sådan, man får fortsätta med flera. Vi hava en i hög grad tvingande lag, hyresstegringslagen, och den tror jag icke i avseende å ingrepp i de enskildas förhållanden är mindre kännbar i städerna än en sådan här lag kan bli på landsbygden med avseende å dess förhållanden. Vi hörde av herr Fahléns statistik, att ungefär en tredjedel av de kända mjölkarrendekontrakten icke kunnat göras upp genom åsämjande i godo. Men även om antalet endast skulle vara vid pass sextio, torde det vara nog för att motivera, att man bör tillse, om icke riksdagen bör uppträda såsom medlare och i nödfall giva tvingande bestämmelser, som reglera förhållandena mellan båda parterna. För min del hade jag ansett lyckligare, om man stannat vid att grunda arrenderegleringen därpå att Kungl. Maj:t träffat förfogande över havre och annan fodersäd, ty detta ingripande har åstadkommit en sådan prisstegring å både mjölk och djur. Varför man nu även tagit med fiske kan jag icke förstå, ty icke är fiskelyckan större eller mindre beroende därav. Fiskprisens stegring hör knappast hit, ty där har staten icke gripit in på ett reglerande sätt. Huru man bör göra, om staten fortsätter prisregleringarna, särskilt på kreatur, det nämner lagförslaget ingenting om. Här har talats om att staten skulle lägga beslag på kreatur efter bestämda priser; hur skall en arrendator då komma ut med att producera mjölk, om staten lägger beslag på ett större antal kött- och mjölkproducerande djur? Vi få tänka oss det fallet för den period, som nu stundar. Vi kunna icke överblicka denna prisstegring i sin helhet, men prisen på mjölk och smör äro tillräckligt högt uppdrivna för att hänsyn må kunna och böra tagas till dem, och därvidlag gäller, att staten icke kan åt-

nöja sig med att ett tillstånd upprätthålles, som icke kan försvaras. Det är ur den synpunkten, att när man tvungits till införande av vissa bestämmelser rörande vissa uppgörelser, man också måste följa med och reglera på andra områden, som jag tror, att med de rättelser utskottet i det stora hela genomfört, man kan och bör nu godtaga utskottets förslag.

*Lagförslag
mot oskälig
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)*

Herr Dahl: Såväl den ärade talaren på Dalabänken, som justitieministern framhöll, hurusom uppslaget till den ifrågavarande lagstiftningen kommit från jordbrukarnas egna led, och de ville häri söka en särskild hemul för lagstiftningens berättigande. För min del får jag säga, att huru högt värde jag än sätter på jordbrukarnas omdöme i gemen, detta åberopande av ursprungsbeteckning icke är någon avgörande faktor för ställningstagande till denna lagstiftning, utan snarare tvärtom. Ty det förhåller sig så, att en av parterna i det rättsförhållande, som skall regleras, påfordrat ett ingripande, och resultatet har också blivit, att just denna parts anspråk blivit tillgodosedd, ehuru väl man borde kunnat förutsätta, att oavsett att framställningen kommit från ena sidan, man dock vid lagstiftningens utarbetande bort anlägga högre och vidare synpunkter och försöka tillgodose båda sidornas behöriga intressen. Det förhåller sig nämligen enligt min uppfattning så, att denna lagstiftning brister just härutinnan, och att till följd därav man måste på det noggrannaste granska denna lagstiftning, innan den accepteras. Det är icke första gången man under denna riksdag funnit anledning till en sådan erinring mot de lagförslag, som framkommit från Kungl. Maj:t, att med utgångspunkt från vissa mycket begränsade enskilda fall man gått in på en generell lagstiftning, som pekade långt utöver de fall man åsyftat att hjälpa.

Herr statsrådet har framhållit, hurusom det är ur tvenne synpunkter man avsett att här inskrida reglerande. Dels kan det förutsättas, att förhållandena äro sådana, att arrendatorernas fullgörande av arrendevillkoret blivit en omöjlighet. Då menar herr statsrådet, att redan en konsekvent tillämpning av allmänna rättsprinciper i avseende å force majeure skulle ställa arrendatorn fri från fullgörandet av hans åtagande, och att till följd därav man icke bör hysa någon tvekan att uttryckligen i lagen fastställa ett sådant friställande. Detta herr statsrådets uttalande är endast en tillämpning av vad herr statsrådet sagt redan i motiveringen till propositionen, då herr statsrådet, med hänvisning till vissa behandlade rättsfall, yttrar, att force majeureprincipen utsträcks jämväl till fall, då icke någon fysisk omöjlighet förelegat för avtalets fullgörande, men fullgörandet skulle kräva ekonomiska uppoffringar, som fölle utanför avtalets förutsättningar. Jag skall för min del icke förneka riktigheten av denna tankegång, och jag vill således icke heller bestrida, att i rättsväg en arrendator tilläventyrs, med åberopande av dessa rättsprinciper, må kunna bliva friställd från sitt åtagande, men däremot vill jag för min del ingalunda vara med om att i lagen fastställa en generell regel på grundval av denna åskådning. En sådan regels tillämpning

Lagförelägg
mot oskäligen
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)

är så vanskelig och så svår, att den enligt mitt förmenande bör bero på prövning av de särskilda fallen, och just med justitieministerns utgångspunkt förefaller det mig, som det logiska slutet skulle ha varit, att man underlåtit att lagstifta samt hänvisat vederbörande till rättgångsvägen, ty i själva verket är det ingenting annat, som man här gör. Man anvisar blott en längre väg, ty man säger: om herrarna icke komma överens om detta eller åtnöja sig med skiljemännens bestämmande, så få herrarna processa om skiljedomen. Varför icke då behålla den lagstadgade vägen och låta parterna processa direkt. Jag har icke något förtroende för skiljemannainstitutet, sådant det praktiserats, och jag vet icke av vad anledning man skulle tillmäta skiljemän förtroende på detta speciella område.

Beträffande de särskilda påföljder en arrendators underlåtenhet att fullgöra kontraktet skulle medföra, så yttrade herr statsrådet, att en uppsägning endast skulle innebära en obillighet mot arrendatorn, men att jordägaren icke skulle bliva hjälpt, ty även den nye arrendatorn, om till äventyrs en sådan skulle finnas, bleve på lika sätt ur stånd att fullgöra ett mjölkarrende, som den föregående. Ja, det kan möjligen sägas, men det kan också sägas något annat, som herr statsrådet icke beaktade och som icke beaktats i propositionen. Det kan också sägas, att jordägaren kan själv skaffa sig den mjölk, som arrendatorn icke kan eller icke anser med sin ekonomiska fördel förenligt att leverera. Jag ber att få hänvisa till ett förhållande, som icke är alldeles uppkonstruerat, men fastmer i åtskilliga fall kan påvisas, nämligen att en jordägare på sin huvudgård uppbyggt ett mejeri och delat upp egendomen i t. ex. två eller tre arrendegårdar, under förutsättning att från de särskilda arrendena mjölk skulle levereras till mejeriet. Skulle nu ifrågavarande arrendatorer med tillhjälp av ett ganska tänkbart gode mans- eller skiljemannaförfarande på ett tämligen lättvindligt sätt bli friställda från leveransskyldighet i avseende å mjölken, så sitter jordägaren där med sitt mejeri och med den begränsade mjölkstillgång, som från den egna jorden kan presteras. Någon mjölk från arrendegårdarna erhålles icke. Huru går det då för honom? Hans trångmål tänker man icke på med något som helst intresse.

Herr statsrådet framhöll, hurusom den förra av de föreslagna lagarna riktade sig mot det förhållandet, att fullgörandet av arrendevillkoren skulle innebära en omöjlighet, men han skulle hava sagt en obillighet. Jag vill icke heller förneka, att vissa svåra fall kunna inträffa, men jag vill på det kraftigaste stryka under vad utskottets ärade ordförande härutinnan anmärkte, att det bör noga bemärkas, att det är ett fåtal fall, det här gäller, och det går gär nog att komma till ett ändå mer begränsat antal än vad utskottets ordförande angav. Jag kan icke finna annat, än att det redan måste anses klarlagt, att det icke är mycket över ett trettiotal fall, om vilka det kan sägas, att omöjlighet till reglering förelegat. Även antaget att man har några och trettio eller kanske ett obetydligt större antal arrendatorer, som skulle få tåla en obillighet, så vågar jag påstå, att det icke är ett tillbörligt

remedium att hjälpa dem, om lagstiftningen icke tager hänsyn till det ofantligt mycket större antalet — det kan utan svårighet styrkas — av jordägare, som särskilt till följd av dyrtidens tryck blivit ställda i ett synnerligen betungande läge. Jag tänker på en jordägare, som t. ex. lämnat bort sitt hemman mot ett arrende på 2,000 à 3,000 kronor. För tre eller fyra år sedan var det en tillräcklig summa för att förskaffa sig ett nödortfikt livsuppehälle. Huru-dan skall den jordägarers ställning vara nu med samma inkomst av jorden på 2,000 à 3,000 kronor? Han får icke något dyrtidstillägg av staten, och jag tror icke hans arrendator kommer att giva honom något dyrtidstillägg, även om han av den arrenderade jorden tagit in åtskilligt högre inkomster än vid avtalets ingående förutsattes. Till de många jordägarna i sådan situation har man icke den minsta hänsyn.

*Lagförslag
mot oskäligen
arrendesteg-
ring m. m.
(Porta.)*

Jag har i korthet antytt skälen för min uppfattning, att den av Kungl. Maj:t föreslagna lagstiftningen på mer än en punkt griper in i mycket stora och mycket svårlösta problem. Och jag får säga, att det icke kan vara riktigt att på detta sätt reglera rättsförhållandena i en enda punkt, endast till följd av att några få på denna punkt känt sig träffade och de hava skrikit högljuddast. Allt sådant reglerande bör man låta sköta sig självt; då äro flera benägna för att på rättslig väg söka ordna förhållandena sinsemellan, i den mån dessa icke kunna regleras genom skiljemannaförfarandet, gärna under statens skydd, varåt jag givit erkännande. I motsats till den ärade talaren på Södermanlandsbänken väddar jag till kammaren att icke godtaga detta förslag, som enligt min mening icke är betingat av mer omfattande missförhållanden, men i sig innebär uppslag till en lagstiftning, vars räckvidd man ännu icke kan överblicka och för vilken i varje fall behövs en helt annorlunda beskaffad utredning än som här föreligger.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka avslag på detta förslag.

Herr statsrådet Löfgren: Herr talman, mina herrar! Det är kanske litet sent på aftonen att resonera juridik, men jag måste dock helt kort göra några erinringar.

Den sista ärade talaren har, såvitt jag förstår, missuppfattat både mig och den nuvarande lagstiftningen i fråga om force majeure. Vad jag sagt var, att en arrendator bör fritagas från att fullgöra sin skyldighet, därest det är för honom omöjligt, på samma sätt som lagen i motsvarande fall fritager en säljare från att fullgöra sin skyldighet mot en köpare, men att detta *icke* är gällande rätt i förhållandet mellan arrendatorer och jordägare. Könlagens bestämmelser om force majeure kunna där icke tillämpas. Men antag att det vore, såsom herr Dahl yttrade, att det berodde på ett avgörande från fall till fall, huruvida redan under nuvarande förhållanden en arrendator vore fritagen från sin skyldighet att utge arrende in natura, antag att det vore så, vad bleve följden? Jo, med en analog tillämpning av köplagen på arrendatorns skyldighet, så bleve arrendekontraktet icke hävt, men arrendatorns skyldighet

*Lagförslag
mot oskäligen
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)*

att giva ut t. ex. mjölk bleve suspenderad. Arrendatorn finge sitta kvar på fastigheten, ehuru han icke fullgjort sin skyldighet, och kunde icke drivas därifrån. Jag undrar, om det vore en tillfredsställande lösning på detta spörsmål.

Herr Dahl sade vidare, att med den föreslagna lagstiftningen arrendatorn komme att gynnas på bekostnad av jordägaren, ty arrendatorn kunde genom denna lagstiftning fritagas från skyldigheten att leverera mjölk, medan däremot jordägaren åliggande skyldighet att leverera mjölk till mejeri skulle fortfara. Man hade därmed tagit hänsyn till arrendatorn på det sättet, att jordägarens ställning bleve rent av omöjlig. Det förhåller sig emellertid, såvitt jag förstår, alldeles tvärtom. Till skillnad från vad som nu åligger arrendatorn är en jordägare, som förbundit sig att lämna mjölk till mejeri och på grund av force majeure omöjlig kan fullgöra avtalet, redan enligt gällande lag fritagen från sin leveransskyldighet så länge hindret varar. Konsekvensen av detta synes mig vara, att man genom den nu föreslagna lagstiftningen bör ge samma rättvisa åt arrendatorn, som redan tillkommer jordägaren.

Friherre Hermelin: Ja, herr greve och talman! Statsrådet och chefen för justitiedepartementet nämnde nyss, att mot detta lagförslag icke gjorts någon anmärkning från lagrådet. Det må så vara i lagtekniskt hänseende, men de anmärkningar, som här gjorts, äro framställda sett ur praktiska synpunkter, och det är ju givet, att om detta lagförslag eventuellt täcker de fall, som i förslaget nämnas, så täcker det givetvis icke alla härmed homogena fall. Herr statsrådet talade om ett sådant fall, att en mjölkleverantör, t. ex. till ett bolag i Stockholm, på grund av force majeure kan bliva befriad från att leverera mjölk. Jag vågar påstå, att om det sorgliga förhållandet skulle uppstå för en mjölkarrendator, att icke heller han kan leverera mjölk, har man väl att tillämpa principen, att där intet finnes att taga, där har kejsaren förlorat sin rätt. Och jag är övertygad, att förslaget icke är förestavat av att mjölken icke kan levereras, utan fastmera är ett uttryck för att man ser ensidigt på saken och tycker, att en jordägare, som har att uppbära mjölkarrende i motsats till en jordägare, som har att uppbära penningarrende, nu får för hög betalning i arrende! Jag tror, att man faktiskt får lägga dessa synpunkter såsom avgörande för tillkomsten av lagförslaget i fråga, men icke så, som herr Holmquist och herr Lindblad velat antyda. Jag är för övrigt förvånad över herr Lindblad, det måste jag säga, ty han har verkligen i dag inlagt ett par synpunkter, som icke stå i riktig kontakt med de, som vi andra enkla jordbrukare ha. Och jag kan icke förstå, hur ett speciellt Stockholmsintresse kan läggas till grund för lag över hela landet från Haparanda till Ystad. Kommer man så till supplementlagen, står där, att naturaarrende i vissa fall skall betalas i penningar. Vart skall det taga vägen för dessa människor, som sitta på s. k. undantag m. m. och ha ett slags naturaunderstöd i form av arrende från sina söner eller andra? Icke äro arrendatorer hängade att betala ar-

rende in natura enligt kontraktets lydelse, när de kunna slippa och få sälja dessa varor på torgen till höga pris. Och hur är det än en gång med dessa penningarrenden? Jag kan omtala, att det finns gårdar, vilkas taxeringsvärden i år blivit höjda ända med 150 %, men som kanske fortfarande en 20 år framåt ha att gå fram med samma penningearrenden som hittills! Detta har lagstiftaren icke tagit hänsyn till, såsom jag nämnde i mitt förra anförande.

Herrarna må icke tro, att det är som en hårdhjärtad jordägare, jag sagt allt detta. Nej, visst icke, men jag kan absolut icke som lagstiftare vara med om en lag, som vilar på en så knapp utredning, och därför ber jag att yrka bifall till reservationen.

Herr Dahl: Med största beredvillighet skall jag i en punkt dela herr statsrådets mening, nämligen därutinnan, att varken tiden eller platsen äro synnerligen lämpliga för diskussion om juridiska distinktioner. Jag ber i allt fall till mitt försvar få säga, att jag icke missuppfattat vad justitieministern i fråga om force majeure yttrat i motiveringen, lika litet som jag tror, att jag missförstått den praxis, som därutinnan förekommit, men jag vill dra den slutsatsen av vad justitieministern yttrat i propositionen, att om man är ense om att uppfattningen om force majeure utvecklats sig så, som där med hänvisning till rättsfall erinrats, jag icke kan finna något hinder för att en sådan uppfattning utvidgas att gälla leveransavtal, som grunda sig på arrenden. Jag skulle här endast vilja tillägga, att om det verkligen skulle komma att inträffa, att en arrendator med hänvisning till omöjligheten att fullgöra en leverans enligt ett kontrakt bleve frikänd därifrån, jordägaren ju visserligen bleve utan naturaprestationen, men han bleve väl i all världen icke utan valuta. Ty det är väl icke justitieministerns mening, att därför att arrendatorn ej kunde prestera arrendet, han skulle slippa lämna gottgörelse, därest han bleve fri från naturaprestationen. Frågan därom skulle nog kunna avgöras på den direkta domstolsvägen lika väl som skiljemannavägen, och då menar jag, att det skulle vara mycket bättre att gå den direkta domstolsvägen än att först få saken prövad genom skiljenämnd och sedan få gå till domstol. Äro icke parterna på det klara med att skiljemannautslaget är riktigt, så går det ju an att dra det utslaget inför domstol.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder förekommit propositioner komme att framställas, först särskilt rörande punkterna A och B samt vidare särskilt beträffande punkten C i förevarande utlåtande.

I avseende å punkterna A och B hade yrkats dels bifall till, dels avslag å vad utskottet hemställt.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på avslag vara med övervägande ja besvarad.

Lagförslag
mot oskäligen
arrendesteg-
ring m. m.
(Forts.)

Herr *Holmquist* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad sammansatta lag- och jordbruksutskottet i utlåtande nr 3 hemställt i punkterna A) och B), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles vad utskottet hemställt.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 50;

Nej — 51.

Vidkommande punkten C, fortsatte herr talmannen, hade endast yrkats bifall till utskottets hemställan.

På gjord proposition bifölls detta yrkande.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande sammansatta lag- och jordbruksutskottets utlåtande nr 4, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom m. m. dels ock fyra i ämnet väckta motioner.

Genom en den 14 maj 1918 dagtecknad proposition, nr 441, vilken överlämnats till behandling av sammansatta lag- och jordbruksutskottet, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bifall, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

1) lag om inskränkning för viss tid i rätten att överlåta fast egendom, samt

2) lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo.

I sammanhang med denna proposition hade utskottet till behandling förehått dels en i första kammaren av herr *Ingeström* väckt motion, nr 215, och dels tre i andra kammaren väckta motioner, nr 8, av herr *Persson* i Tofta, nr 216, av herrar *Hederstierna*, *Pettersson* i Bjälbo, *Magnumsson* i Tumlhult, *Öberg*, *Carlsson* i Solberga, *Lindman*, *Hedin*, *Gustafsson* i Örebro, *Hammar skjöld*, *Sundling*, *Hildebrand*, *Söderhielm*, *Nylander*, *Welin*, *Svensson* i Betingetorp, *Magnumsson* i Skövde, *Swartling*, *Norman*, *Henrikson*, *Andersson* i Knäppinge, *Elisson*, *Lithander* och *Berg* i Staby, samt nr 473, av herr *Akerlund*.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande avfattat sin hemställan under fyra med A—D betecknade punkter, av vilka de två första innehöll var sitt lagförslag.

På framställning av herr talmannen beslöts, att utlåtandet skulle företagas till avgörande punktvis.

Punkten A.

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
öfverlåta fast
egendom.*

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med förklarande att Kungl. Maj:ts i förevarande proposition framlagda lagförslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, för sin del antaga lag om inskränkning för viss tid i rätten att öfverlåta fast egendom, så lydande som utlåtandet visade.

Reservation hade anförts av, utom andra, herrar *Holmquist* och *Hull*, som ansett, att förslaget till lag om inskränkning för viss tid i rätten att öfverlåta fast egendom bort av utskottet avstyrkas.

Herr *Holmquist*: Herr greve och talman! Den här föreliggande lagen är ju även den en lag, som närmast är skapad av kristidsförhållandena. Skulle jag våga giva ett ganska vulgärt namn åt lagen, så är det en lag »*mot fastighetsjobberi*». Det är ju av en var ganska känt, att i vårt land pågår för närvarande ett sådant jobberi av mycket oroväckande art och av mycket stor omfattning. Man skulle i själva verket kunna säga, att denna fastighetshandel är av två olika slag. Dels är det fastighetsjobberi, som avser skogbärande fastigheter och där man närmast har syftet att nå skogen, spolia skogen och sedan kasta ut fastigheten i marknaden, berövad både inventarier och övrigt till fastigheten hörande, eller möjligen slakta fastigheten och kasta ut de olika delarna åt skilda håll. Men även där fastighetens skog icke varit ett alldeles särskilt lockbete, ha även i ganska stora delar i vårt land fastigheter varit föremål för ett dylikt fastighetsjobberi. Man köper en fastighet, säljer kreatursbesättningen, säljer inventarierna etc. och sedan det är gjort, söker man realisera fastigheten. Allt detta beror naturligtvis på de oerhört stegrade prisen på allting, och alldeles särskilt på prisen på fastighetsinventarier, kreatur o. dyl. Nu avser den föreliggande lagen, att råda bot på detta förhållande. Det som skulle vara det avskräckande, som skulle hindra vederbörande att kasta sig över fastighet efter fastighet för att uteslutande i ekonomiskt syfte utnyttja fastighetstillgången i landet, åtminstone i mycket stora delar i landet, det är den bestämmelsen, som återfinnes i § 1 i den här föredragna lagen, där det heter, att »den, som *efter den 14 maj 1918* genom köp, skifte eller gåva åtkommit fastighet och *icke före denna lags ikraftträdande sökt lagfart å sitt fång*, må ej innan fem år förflutit från det lagfart sökes avhända sig samma fastighet». Man vill sålunda råda bot på förhållandena genom att förklara, att om en person köper en fastighet, får han icke utan Konungens befall-

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
öfverlåta fast
egendom.
(Forts.)*

ningshavandes tillstånd sälja den fastigheten, förr än 5 år förflutit, efter det lagfart sökts. Nu vill det förefalla mig som om detta förslag skulle vara så pass platoniskt, att man hade ganska liten anledning att antaga, att även om denna lag komme till tillämpning, dessa fastighetsjobbare skulle i nämnvärd mån avhålla sig från sin hittills bedrivna verksamhet. Över huvud taget, vad kan det vara för särskilt avskräckande, att en fastighetsmånglare, som köpt en fastighet efter en viss datum, icke får avhända sig fastigheten. I vanliga fall kan han genom överinteckning av fastigheten genom den gamla ägarens medverkan få i sin hand en inteckningsstock så stor, att han fullkomligt behärskar förhållandena, så att vem det vara må, som köper fastigheten på exekutiv auktion eller konkursauktion är fullkomligt i den nye ägarens hand.

Nu kan man ju säga, att vissa ekonomiska förhållanden komma inträda med ett sådant förbud, vilka icke kunna vara angenäma för honom, men han har i allt fall så många möjligheter att göra sig fri från detta obehag, att han kan mycket lätt ta det föreliggande förbudet. En sådan fastighetsmånglare, om vilken här är fråga, kan för det första köpa egendomen genom en bulvan, och denne bulvan kan när som helst göra konkurs; och på konkursauktionen dyrkas priset upp, och då är det inte något hinder alls, att få köpa fastigheten, ty den bestämmelsen, som förekommer i § 1, gäller icke fastighet, inköpt på konkursauktion. Eller också kan han, om han eljest är i den sociala eller ekonomiska situationen, att det ej är ett hinder för honom, själv gå i konkurs. Vidare kan han, om han är fastighetsmånglare av större kaliber bilda ett bolag av 5 aktieägare, och det bolaget kan köpa fastigheten och sedan öfverlåta fastigheten genom att öfverlåta aktierna. Men detta fall är ju komplicerat och lär väl icke bli så mycket använt, men det knep, som kommer att bli oerhört mycket använt är, att denne person, denne fastighetsmånglare låter försälja fastigheten på exekutiv auktion. Han har förut genom förre ägarens medverkan fått fastigheten intecknad över skorstenen, och då tar han bara inteckningarna och säger till en god vän: lagsök mig och ställ till med exekutiv auktion. På den auktionen kan fastigheten köpas in av vem som helst; som av fastighetsmånglaren utpekas som den, som bör köpa fastigheten. Det finnes icke det allra ringaste hinder för ett sådant tillvägagångssätt. Jag kan sålunda för min del icke finna, att genom den föreliggande lagen det hot, som man vill komma med, är effektivt i någon väsentlig grad. Men å andra sidan kan denna lagbestämmelse bli ganska obehaglig för andra personer som icke det minsta beröres av dessa påtalade illegitima fastighetsaffärer. Denna lag avser att gälla alla fastigheter i stort sett, som ha över 10,000 kronors värde, och säljas efter den 14 maj 1918. Det är naturligtvis en otrolig mängd fastigheter, som komma att säljas fullt lojalt. En person utbjuder sin fastighet, och en annan accepterar anbudet. Det kan vara två fullt hederliga lantmän, men de ha icke reda på den här lagen.

och hur går det då? Jo, om de icke inom tre månader efter köpets avslutande söka Kungl. Maj:ts befallningshavandes tillstånd och få detta, så är detta köp *ogiltigt*. Sålunda kan en person, som icke har en aning om fastighetsjobberi, komma med på den här lagens giltighetsområde, så att han får ett dylikt köp ogillat. Det betyder naturligtvis, att fastigheten återgår till sin förre ägare, men den betalda köpeskillingen får köparen se sig om efter. Då står han där med ett ogiltigt fastighetsköp, enär det icke finnes något remedium, om det icke skall skapas en lag om, att man åter skall rehabilitera sådana gamla köp. Men även då denna fråga var uppe i utskottet, sades det från flera håll, att man överdrev. När det är fråga om sådana fastighetsköp, sade man, är det alltid någon nämndeman eller någon annan förtroendeman, som gör upp dessa köpehandlingar, och de komma nog så småningom att få reda på den här lagens innebörd och de komma sålunda att övervaka lagens tillämpning, så att en sådan stadgad framställning till Konungens befallningshavaende kommer att göras i tid och förmodligen även av Konungens befallningshavande i de flesta fall bifallas. Därför skulle det icke ligga så stor fara i detta, men nog är det i allt fall ganska anmärkningsvärt, att personer i fullkomligt lojal fastighetshandel skola vara avhängiga av Konungens befallningshavandes beslut — en myndighet som jag skänker min fulla högaktning — efter som det skall ändå bero på ett samtycke av Konungens befallningshavande, om en sådan här överlåtelse skall få giltighet. Jag kan icke finna annat, än att det här obehaget som framgår av lagen och rör den fullt lojala fastighetshandeln, är för mig högst osympatiskt.

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
överlåta fast
egendom.
(Forts.)*

Det är vidare en annan sak. Det är att hos Konungens befallningshavande rätten skall sökas i de särskilda, i de här i lagen avsedda fallen att få överlåta fastigheten. Då står det i den paragraf, som dirigerar Konungens befallningshavandes åtgärd i saken, på följande sätt:

»Förekommer skälig anledning till antagande att överlåtaren förvärvat fastigheten i huvudsakligt syfte att bereda sig hastig vinst genom avverkning av skog, avyttrande av gröda, fastighetens uppdelning i smärre lotter eller dylikt, må ansökning, som i 3 § sägs, bifallas, allenast när med visshet antagas må, att den, å vars förvärv godkännande sökes, komme att väl hävda fastigheten, eller när eljest synnerliga skäl finnas för bifall till ansökningen.»

Nu får man väl erkänna, att det skall bli ganska svårt i många fall för en länsstyrelse att kunna säga, att här kan med »visshet» antagas, att den, som förvärvat den fastigheten och begär godkännande av köpet, kommer att väl hävda fastigheten. Hur skall man i själva verket kunna veta detta på förhand? Och vidare, hur skall man kunna neka en sådan här jobbare ett godkännande på överlåtelsen, som denna begär, eller med andra ord, när föreligger eljest »synnerliga» skäl för bifall. Det är otroligt vagt, och nog kommer den myndighet, som får sig tillämpningen av denna bestämmelse anförtrodd, att i många fall få det ganska be-

*Lagförslag om
beskränkning
i rätten att
överlåta fast
egendom.
(Forts.)*

tänkligt. Jag får även säga, att det föreföll mig inom utskottet, som om den allmänna kärleken till lagen var mycket sval, när man sade, att lagens verkan vore av psykologisk art. Genom att en sådan lag antoges, vore det något, som direkt riktades emot det obehöriga i de fastighetstransaktioner av illojal art, som pågå i mycket stora delar av landet, och bara den akten av lagstiftningsmyndigheterna skulle innebära en sak, som skulle kunna medverka till ett bättre och annat sakernas läge. För min del är jag dock ytterst tveksam, huruvida en sådan känslighet föreligger hos de personer, som här närmast avses. Jag tror visst, att i första häpenheten, och innan de lärt sig, hur denna lag skall tolkas och funnit möjligheten att kringgå den, skall den bli av en viss återhållande kraft, men jag tror, att snart nog skola affärerna ta upp sig. Vidare tror jag, att man på något håll ansåg, att man genom att ta den föreliggande lagen skulle undvika något, som man på lantmannahåll alltid torde hava varit obehagligt berörd av, nämligen en verklig vanhävdslag. Man ansåg, att genom en sådan här lag, skulle man kunna få en form mot vanhävd, utan att behöva tillgripa själva vanhävdslagen. Jag kan ej finna, att den här lagen, även om den skulle vara mera effektiv än den är, avsluter vanhävdslag. Det förefaller mig ganska naturligt, att en vanhävdslag skulle kunna läggas på sådant sätt, att den skulle bliva verksam, särskilt för de fall, där man hade anledning att befara vanhävd, med däremot icke behöva tillgripas på områden, där man icke hade anledning att befara något sådant. Om t. ex. under lämpliga former stadgades att den, som säljer en fastighet, efter den i lagen angivna tiden, skulle vara underkastad vissa bestämmelser mot vanhävd, så tror jag en sådan lag skulle hava en mycket god verkan, utan att behöva störande inverka på fullt lojala jordbrukare. Vidare är det möjligt, att man vid övervägande av förhållandena skulle kunna tänka sig något slags kriminalisering och på den vägen hindra, vad man här velat komma åt.

Ja, herr greve och talman, det är ungefär de synpunkter, som besjälade mig, då jag sökte taga ställning till den föreliggande lagen. Jag kan icke finna annat, än att lagen i stort sett saknar effektivitet, då det gäller en verksamhet, som man velat genom lagen verkligen reglera; vidare att den skapar vissa betänkliga svarigheter för fastighetsförsäljare, som i själva verket icke äro att hänföra till den klass, som denna lag riktar sig emot, slutligen att genom denna lag myndigheterna få på sina skuldror lagd en börda, som jag tror, att det blir svårt att uppbära, samt att denna lag kommer att få den psykologiska verkan, att om man tror, att vad man gör i detta fall är effektivt och att därigenom avskäres möjlighet att på en mera effektiv väg nå de verkligt farliga symtom, som i fråga om fastighetsjobberi råda i vårt land. Av de skälen, herr greve och talman, ber jag att få yrka bifall till den av mig och herr Hult avgivna reservationen.

Herr Ingeström: Herr talman! Det här nu föreliggande lag-

förslaget utgör, kan man säga, frukten eller resultatet av den skrivelse, som riksdagen år 1916 avlät, då riksdagen under full enighet begärde en lagstiftning mot den osunda jordspekulationen och en lagstiftning, som hindrade egendoms rent planlösa styckning, då dessa styckningar äro en verklig samhällsfara. Att de så äro, säger också utskottet, därutinnan sälunda enigt med 1916 års riksdag. När så är förhållandet och man står inför dessa svåra missförhållanden, så kan man ej finna annat, än att den här föreliggande propositionen är en mycket, mycket stor misräkning. Denna lag angår som den föregående talaren närmare har berört, inskränkningar i rätten att avhända sig fastighet. Jag tror likaväl som han, att detta lagförslag ej har någon vidare effektivitet. Jag tror, att den ej kommer att i någon mån drabba dem, som man egentligen vill komma åt, ty dessa verkliga egendomshandlare de bitta nog på medel att kringgå denna lag. Man har i västra Sverige, särskilt Värmland, en mycket stor erfarenhet därav. Där ha hundratals egendomar inköpts av norrmän, utan att för dessa lagfart blivit sökt. Men å andra sidan torde väl denna lag kunna vara till någon nytta med avseende å särskilt de mindre egendomsköpen och egendomshandlarne, och därför vill jag naturligtvis ej motsätta mig densamma.

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
övertäta fast
egenom.
(Forts.)*

Den andra här föreliggande lagen angår förbud mot avverkning av skog. Den är ju ej heller effektiv. Dess första paragraf handlar endast om vad vi länge väntat, att 1911 års skogslagstiftningskommitté skulle komma med, och i andra paragrafen åläggas jordägaren ej annat än att sköta sin skog så, som varje lojal jordägare för närvarande gör. De sakkunnige, som tillkallats för att yttra sig om detta förslag, hade även inlämnat ett tredje förslag, som avsåg inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning och jordavsöndring i södra och mellersta Sverige. Departementschefen ansåg emellertid, att »en utsträckning av de», som han yttrade »för vissa delar av riket i detta hänseende gällande inskränkningarna torde böra ske med ytterlig försiktighet, enär man eljest kunde riskera att motverka det i och för sig berättigade strävandet att underlätta större jordegendoms styckande till mindre bruksenheter». Jag kan under inga förhållanden dela departementschefens uppfattning i förevarande fall, ty här gäller det ej att förbjuda styckning av egendomar, utan här gäller endast att söka få denna styckning så väl och planmässigt utförd som möjligt, och denna planmässighet är väl egentligen avsedd att vara till fördel ej för säljare, utan för egnahemsbrukare, och under sådana förhållanden kan jag ej se annat, än att en sådan lagstiftning skall vara i högsta grad gynnsam för egnahemsverksamheten i stället för att, som departementschefen framhåller, utgöra en fara för att denna verksamhet därigenom motarbetas. Jag tillåter mig därför uttala den förhoppningen, att till nästa år ett förslag i detta syfte kommer att framläggas för riksdagen. Jag har vid innevarande riksdag väckt en motion i förevarande fråga, men jag kan naturligtvis ej med någon utsikt till framgång yrka, att riks-

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
öfverlåta fast
egendom.*

(Forts.)

dagen skall bifalla den. Jag tror i alla fall, att riksdagen skulle kunna göra det, då utskottet, så vitt jag förstår, har ställt sig synnerligen välvilligt till motionen. då det sagt, att det för sin del ej nu vill föreslå riksdagen att antaga en lag sådan som den sistnämnda. Det måtte väl i alla fall vara synnerligen inkonsekvent av riksdagen att ena dagen i och för odling och nybrytning av mark anslå det ena tiotalet miljoner efter det andra och å andra sidan utan att vidtaga några åtgärder se, hurusom den ena egendomen efter den andra utlägges till ödemark, under det att kanske staten för mark av mycket sämre beskaffenhet får utlova stora summor för nyodling. Det kan väl ej vara riktigt att i och för stora omfattande företag med stora kostnader skapa fram en organisation, som till sin uppgift skall ha att tillse, att jorden skötes på ett så riktigt sätt som möjligt, men ej lämna denna organisation i sin hand några medel för att kunna påverka jordbrukarne till en bättre skötsel av sin jord. Här behöves ovillkorligen en vanhävds lag. De sakkunnige ha i sitt betänkande uttalat sig mot en sådan lag, men om man läser de sakkunniges skäl mot en sådan lag så skall man finna, att de äro ytterligt svaga, och man kan ej annat än vid genomläsning av denna del av de sakkunniges betänkande finna, att de ej hava haft några bärande skäl att komma med. Och vore det ej möjligt att, som fallet är i andra länder, här få fram en kristidslagstiftning, som binder inventarierna fast vid jorden och därigenom säkerställer jordens produktion? Denna egendomshandel, florerar nu, som vi veta, oerhört, och följden har blivit, att de lojala jordbrukarna i ekonomiskt hänseende ställts sämre än de jordbrukare, som jag skulle vilja kalla illojala, och varthän en sådan jordpolitik kommer att leda är ju lätt för en och var att förstå. Jag vågar därför vid detta tillfälle till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet rikta en allvarlig vädjan, att dessa för vårt land för närvarande så viktiga frågor må tagas till noggrann omprövning, så att vi till nästa riksdag få se förslag om effektiva bestämmelser för att hindra en vanhävd, som alltmer och mer griper omkring sig i landet.

Herr Fahlén: Herr greve och talman! Det var ganska strängt, som den förste ärade talaren gick till rätta med det nu föreliggande förslaget. Såsom framgår av utskottets uttalande, har också utskottet ansett, att åtskilliga anmärkningar med fog kunnat framställas mot förslaget sådant det nu föreligger, och det fattades visst ej förslag om den riktning, vari en eventuell omläggning av samma förslag skulle kunna gå, därest utskottet över huvud taget kunde förfoga över tillräcklig tid för att vidtaga en sådan överarbetning. Det förklarar sig utskottet ej ha haft, och det är naturligt, men när det gällde att söka få klart, om vilka linjer utskottets ledamöter skulle kunna ena sig, då blev det mycket svårare än att kasta fram nya projekt. Det gick helt simpelt ej alls. Den ene sade det, att en vanhävds lag måste vi ha, vilket även den siste ärade talaren med sådan styrka poängterat. Den andre sade:

under inga omständigheter kommer det i fråga någon vanhävdslag. Varför skulle lojala och hederliga lantmän ställas under dessa förmyndare, som de ej behöva, därför att det finnes en och annan, som ej tillbörligen sköter sin jord? Nej, det kunna vi ej vara med om. Och det var ej blott från lantmannahåll, som det gjordes sådana uttalanden, utan ock från en hel del andra håll, som jag ej skall trötta kammaren med att angiva.

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
öfverlåta fast
egendom.
(Forts.)*

Jag för min personliga del tror ej, att det nu föreliggande förslaget skulle vara så ineffektivt, som de ärade talarna nu här ha gjort gällande, men ej heller så effektivt, som utskottet velat hålla före. Men när det gällde att hitta en mening, om vilken man kunde samlas, utan att alltför mycket gå i sär så kunde jag mycket väl ansluta mig till utskottets åsikt. Men min personliga mening är, att detta förslag komme att få en betydligt större effektivitet, än herrarne här någonsin vilja erkänna eller utskottet i allmänhet velat erkänna. Det är ju gott och väl att studera ut så många utomordentligt lyckade sätt att kunna kringgå en lagstiftning, som den förste ärade talaren gjorde. Det var ju rent beundransvärt att höra alla de många utmärkta sätt, som man skulle kunna betjäna sig av för att avtrubba lagens effektivitet mot sig, därest man hade olagliga bevekelsegrunder i en fastighetshandel. Det kunde ju ha sitt intresse att litet analysera dessa synpunkter, men jag anser, att man näppeligen nu kan upptaga tiden med det. Det synes mig emellertid, att dessa invändningar äro av en sådan beskaffenhet, att de nästan bevisa för mycket och kanske följaktligen, som en sådan argumentering brukar, bevisa för litet. Den ärade talaren frågade, hur det skulle gå, om ett par personer i fullt legitimt syfte gjorde en fastighetsaffär utan att veta om den här bestämmelsen angående skyldighet att söka godkännande av öfverlåtelsen hos vederbörande myndighet. Ja, hur går det, om man försitter fatalier i allmänhet här i världen och ej fogar sig efter lagen därvidlag? Det går precis på samma sätt i detta fall som i andra. Man riskerar att göra en rättslig förlust, kanske en ekonomisk förlust, men ej är det väl en omständighet, som kan avskräcka från att skapa en lag med fataliebestämmelser? Det är väl ej ens den ärade talarens mening. Är det några personer, som ha gjort ett avtal utan att anmäla det i behörig tid, så kan jag hänvisa till ett mycket lätt och närliggande sätt att råda bot på en sådan försummelse, och det är, att dessa redbara och hederliga män, då de bli underkunniga om att de försuttit fatalierna för att underställa detta avtal vederbörandes prövning, göra ett nytt avtal. Då lär det ej vara tvivel underkastat, att ej detta godkännande kommer att givas av vederbörande myndigheter, och då är saken klar.

För övrigt förefaller det, som om den ärade talaren förgätit, att utom det, att denna lag, som nu är framlagd, är konstruerad som en kristidslag, utskottet också gentemot Kungl. Maj:t föreslagit, att den skulle såsom vissa kristidslagar få giltighet endast ett år. Under ett år torde väl ej så förfärliga konsekvenser kunna

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
öfverlåta fast
egendom.*

(Forts.)

inträffa, att man därför bör avstyrka lagen för denna tid, och jämväl synes det, som om man vid lagens tillämpning kan få tillfälle att skapa sig någon erfarenhet och jämväl att påkalla lagens förbättring, om det förefinnes anledning därtill. Ingen har sagt, att detta skulle vara ett slutgiltigt ordnande av dessa förhållanden, som skall för all framtid bliva beständande, men jag undrar, om man ej får säga, att de påtalade missförhållanden, som denna lag avser att stävja, dock äro att hänföra till verkningarna av kristiden, och man följaktligen har anledning att hoppas att, när denna, som vi väl få antaga, en gång går över, även dessa verkningar skola av sig själv alldeles försvinna; och då kanske lagen göres öfverflödig. Jag ber, herr greve och talman, att få yrka bifall till den föredragna punkten.

Ja, det skulle ju vara åtskilligt att säga i anledning av den siste talarens anförande, men då han icke gjort något yrkande, så anser jag mig ej heller böra upptaga tiden därmed. Jag vill endast säga gentemot hans kraftiga understrykande av en vanhävds lag som det enda effektiva medlet att råda bot på nu påtalade missförhållanden och hans invokation eller vad jag skall kalla det till regeringen om att föreslå en lagstiftning i sådant syfte, att jag, som ej varit i tillfälle att taga bestämt avstånd i denna fråga, nu däremot inlägger min gensaga och reservation.

Friherre Hermelin: Herr greve och talman! Fast vi i dag hava den 12 juni, så må jag ändå begära att med några ord få anteckna min ställning till detta förslag. Detta på grund av det varma intresse, som jag måste hava för jordbruksproduktionen. Jag vill då säga, att det lagförslag, som nu föreligger — detta såväl som efterföljande — dock vilar på en utredning av tillkallade sakkunniga, som är sådan att den måste accepteras, i synnerhet som man även faktiskt bör känna till förhållandena. Nu är det första lagförslaget, som den siste föregaende talaren nämnde, icke idealiskt, utan det behöver betydande förbättringar, och därför har utskottet endast velat lagfästa det för ett år. När förslaget var under behandling i utskottet, hade man förhoppning, att 3 § skulle något kunna ändras vid justeringen, vilket dock ej lät sig göra. — Jag var då för övrigt ej närvarande. Denna paragraf innehåller, att den, som gjort en öfverlåtelse, skall inom tre månader hos Konungens befallningshavande begära godkännande. Ifall denna öfverlåtelse icke sker inom tre månader, skall den över huvud taget vara ogiltig. Det är ju ganska betänkligt, om personer av ren okunnighet av denna lag ej begära detta godkännande inom den bestämda tiden. Nu kan ju detta hjälpas därigenom, att om de försuttit tiden, de göra en förnyelse av sin öfverenskommelse. Emellertid hoppas jag, att genom vederbörande statsmyndigheter, särskilt Konungens befallningshavande, allmänheten så vitt möjligt får kännedom om denna lags bestämmelser, så att ett sådant försittande av tiden ej må förekomma. Emellertid vad denna lag beträffar skulle man ju möjligtvis kunna tänka sig, att den ej

behövt, ifall man verkligen borttagit roten och upphovet till dessa egendomsförsäljningar. Denna är nog dessa stora förtjänster man kan skaffa sig dels genom försäljning av skog fran fastigheten, dels, såsom nämnts av herr Ingeström, genom realisering av inventarierna och dels även genom en ohejdad ägostyckning av egendomen, genom vilken den s. k. överlåtaren, som jag med ett vulgärt uttryck brukar kalla slaktaren, försöker stycka ut egendomen till så aptitliga och dyra bitar som möjligt. Jag tror, att om man inriktat lag jämväl mot ägostyckning och jordavsöndring, det hela blivit värdefullare. Nu har Kungl. Maj:t framlagt en lag om åtgärder för hindrande av skogsskövling men icke rörande ägostyckningen. Kungl. Maj:t säger, att större utredning erfordras än den, som finnes, och för ett sådant motiv måste jag böja mig. Jag hoppas, att Kungl. Maj:t icke må lägga det av sakkunniga utarbetade förslaget på hyllan, utan verkligen låter företaga en förnyad utredning, och jag vågar påstå, att i södra och mellersta Sverige är denna ägostyckning lika mycket av ondo som skogsskövlingen i de norra delarna av landet.

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
öfverlåta fast
egendom.
(Forts.)*

Men det är även en annan sak, som jag i detta sammanhang, något som jag jämväl gjort tidigare både i riksdagen och annorstädes, vill fästa uppmärksamheten på. Vi måste liksom herr ingeström också nämnde försöka komma därhän att inventarierna bindas vid jorden. Det är ej nog, att skogen, utan även inventarierna måste bindas vid jorden. Det kan ej behövas någon direkt lagstiftning därom, det kan ju ske genom att man får ett ekonomiskt låneinstitut, som binder inventarierna ungefär på samma sätt som i Danmark, så att man slipper dessa ödeläggande auktioner år efter år som göra, att jorden mången gång står utan inventarier och produktionen står till ett $\pm$ 0.

Jag beder få yrka bifall till föreliggande lagförslag.

Herr Larsson, Knut: Herr talman! När jag läste detta lagförslag, så fann jag det vara mycket motbjudande att vara med om ett lagförslag, som lade ett sådant tvång på en egendomsägare. Han har till exempel sålt en egendom i fullt lojalt syfte måhända, och han blir underkastad detta förbud. Efter köpet har kanske köpeskillning betalats, och det blir ytterligare trassel, liksom om köparen hunnit avverka skog.

Dessutom så är det väl ändå orätt, att denne person, som gjort en affär i fullt lojalt syfte, skall bli dömd att ha egendomen kvar i fem år. Nu är det visserligen så, att Konungens befallningshavande kan lämna honom licens att sälja, men det kan väl ej vara lätt för Konungens befallningshavande att, när två personer uppgjort ett egendomsköp, bedöma, huruvida de ha köpt och sålt egendomen i lojalt eller i jobbarsyfte. Detta synes mig vara att gå för långt och lägga för mycket band på äganderätten och den fria bestämmanderätten i fråga om fastigheter. Förslaget har otvivelaktigt framkommit därför, att professionella skogshandlare som köpt egendomar skalat av skogen och lämnat egendomarna åt

*Lagförslag om
inskränkning
i rätten att
öfverlåta fast
egendom.* sitt öde, men man får väl ej förutsätta, att det alltid blir så, och därför synes det mig vara motbjudande att taga denna lag. Jag ber därför att, herr talman, under instämmande med herr Holmqvist få yrka avslag.

(Forts.)

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta lag- och jordbruksutskottet i utlåtande nr 4 hemställt i punkten A), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 48.

Punkterna B—D.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Anslag till
finansiering av
import av vissa
förnödenheter.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för folkhushållningskommissionen för finansiering av import till riket av vissa för folkhushållningskommissionen erforderliga förnödenheter.

I anslutning till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte såsom rörelsekapital för folkhushållningskommissionen, att användas för finansiering av import till riket av för folkhushållningen erforderliga förnödenheter, å tilläggsstat för år 1918 såsom utgift för kapitalökning anvisa ett reservationsanslag av 115,000,000 kronor.

Friherre Beck-Friis: Herr greve och talman, mina herrar! I den kungl. propositionen, nr 456, som ligger till grund för föreliggande jordbruksutskottets utlåtande, hemställas på jordbruks-

ministerns föredragning, att riksdagen måtte såsom rörelsekapital för folkhushållningskommissionen å tilläggsstat för 1918 anvisa ett reservationsanslag av 115,000,000 kronor att utgå av tillfälliga lånemedel. I den kungl. propositionen finnes även intaget ett till statsrådsprotokollet gjort uttalande av finansministern, varav framgår, att de krav som för finansierandet av kristidskommissionerna ställts på riksgäldskontoret och riksbanken varit så stora att desamma jämsides med det likaledes högst betydande behovet av lånemedel för statens ordinarie funktioner, icke utan svårighet kunnat fyllas och då nu ytterligare medel erfordras, så har riksgäldskontoret träffat ett preliminärt avtal med våra enskilda banker om en kredit på ej mindre än 550 miljoner kronor.

Anslag till finansiering av import av vissa förnödenheter.

(Forts.)

Frågan om anlåtande av de enskilda bankernas medel för vissa statens behov av rörelsekapital var som bekant föremål för behandling redan inom den regering, jag hade äran tillhöra, särskilt i samband med förberedelserna för brödsädesransoneringen, men det är likaledes bekant, att ej ens ett preliminärt avtal med bankföreningen då kunde bringas till stånd. Frågan blev icke dess mindre upprepade gånger under 1917 års riksdag upptagen i debatter, vilka dels rörde sig om de konstitutionella formerna, dels om en sådan åtgärds rent ekonomiska ändamålsenlighet och praktiska nytta. Vad den senare sidan av frågan angår, vill jag först erinra om att inom folkhushållningskommissionen hade ingående undersökts alla olika möjligheter för brödsädesransoneringens finansiering, och hade då befunnits, att ur alla rent praktiska synpunkter lämpligast vore, att genom bankföreningen söka träffa en överenskomelse angående de enskilda bankernas medverkan.

Detta folkhushållningskommissionens förslag tilltalade mig mycket, ty jag fann det så praktiskt, att lantmännen, som ålades sälja säd till staten, utan omgång skulle kunna få uppbära likviden vid sin vanliga bank, och jag fann det ur finansiell synpunkt klokt, att de enskilda bankernas kapital, som under normala år är engagerat i spannmålshandeln även under dessa ovanliga förhållanden intresserades däri, varigenom också riksbankens vanliga verksamhet ej behövde förtryckas genom dess ingripande i den inhemska spannmålshandeln, ty riksbanken är ju ej organiserad för direkt bankhandelsrörelse.

Riksbankschefen framlade emellertid förslag, huru allt skulle kunna ordnas genom riksbanken, och så blev det ock ordnat. Något vidare tal om de enskilda bankernas hjälp härför förekom icke.

Jag trodde då och har sedan hela tiden trott, att det från alla synpunkter skulle hava varit lyckligt, om det av mig upptagna förslaget till brödsädesransoneringens finansiering genom de enskilda bankerna hade kunnat i en eller annan form realiseras. I denna min åsikt har jag genom Kungl. Maj:ts nu framkomna förslag blivit ytterligare stärkt. Jag vågar nästan tro att åtminstone en del av riksbankens och riksgäldskontorets nuvarande bekymmer då skulle kunnat undvikas.

Det kanske kan vid detta tillfälle vara av intresse att erinra

Anslag till
finansiering av
import av vissa
förmåder.
(Forts.)

angående den åsikt om frågans rent finansiella sida, som några ledamöter av den nuvarande regeringen år 1917 uttalade.

Nuvarande ecklesiastikministern framhöll i andra kammaren en gång, att man åsamkade staten förlust, om man anlätade privata banker för att skaffa staten penningar och betalade en högre ränta, som innebure en väsentlig differens mellan vad staten finge betala och vad riksbanken kunde återtaga vid rediskontering. Då staten alltså skulle förlora men de enskilda bankerna förtjäna, så förkastade herr Rydén all tanke på att anlita de enskilda bankerna.

Samma tankegång går igen i den reservation, som var bifogad konstitutionsutskottets dechargebetänkande, däri anmärkning riktades mot vissa av regeringen vidtagna förfoganden i enahanda syfte. I den reservationen, som var avgiven av bland andra den nuvarande statsministern, säges, »att då det gäller att skaffa lån eller kredit, detta bör ske genom statens anstalter och icke hos privata bankföretag, som för övrigt icke torde kunna erbjuda förmånligare villkor än riksbanken. Därom torde enligt vår uppfattning icke kunna råda olika meningar.»

Mot dessa år 1917 gjorda uttalanden torde nu böra ställas herr finansministerns anförande i den förutnämnda kungl. propositionen. Han relaterar då först bland annat: »Då fråga nu uppstått om beredande av ytterligare kredit för folkhushållningskommissionen till så avsevärt belopp som 115 miljoner kronor, har det därför ansetts nödigt att söka omlägga tillgodoseendet av kommissionernas medelsbehov i en riktning, som mindre hårt anstränger riksgäldskontoret och riksbanken och bättre möjliggör utnyttjandet för kommissionernas behov av det i den allmänna rörelsen befintliga kapitalet.»

Och vidare säger herr finansministern: »För egen del anser jag det ifrågasatta avtalet innebära en, såvitt nu kan bedömas, i betraktande av omständigheterna tillfredsställande lösning av den svåra frågan om medelsanskaffningen för kommissionerna. Genom avtalet skulle sålunda bland annat vinnas den fördelen, att staten för fyllandet av medelsbehovet för kommissionerna kunde påräkna medverkan från samtliga större kreditanstalter i landet, något som i sin tur skulle medföra, att vissa tillgodohavanden i utlandet lättare bleve disponibla för likviderandet av i utlandet inköpta varor.»

Herr vice talman! Givetvis har jag icke något att erinra mot dessa herr finansministerns uttalanden, som jag finner fullt riktiga, och anhåller, herr vice talman, att få yrka bifall till det föreliggande betänkandet, men vad jag vågar fästa herrarnas uppmärksamhet på, för att icke rent av säga klandra, det är den brist på förutseende, som vissa av det nuvarande statsrådets herrar ledamöter ådagalade, då de förra året stodo som oppositionens ledande män mot den Hammarskjöldska regeringen. Mot den bakgrund, som genom föreliggande förslag nu upprullats, tränger sig

nästan den fragan på mig: Kanske var det icke alltid blott sakskäl, som då fingo tala?

Möjligen är det ånyo som en gång förr lär hava sagts i riksdagen, att frågorna framstå olika, då de ses uppifrån, av dem som bära ansvaret, än då de ses nedifrån, eller kanske de, som i denna fråga så helt ändrat ståndpunkt under det gångna året blott förklara detta förhållande så: Tiderna hava förändrats och vi med dem.

*Anslag till
finansiering av
import av vissa
förmödenheter.
(Forts.)*

Greve Lagerbjelke: Herr vice talman! Jag har begärt ordet med anledning därav, att av motiveringen till den kungl. propositionen möjligen kan anses framgå, att privatbankerna hittills icke, åtminstone i någon avsevärd omfattning, medverkat till kommissionernas finansiering och att i detta avseende en ganska fullständig omläggning nu är avsedd att äga rum. Till stöd för en sådan tolkning vill jag erinra om att i motiveringen säges av finansministern, att »anskaffandet av de erforderliga medlen har omhändertagits av riksgäldskontoret, som därvid hittills icke anlitat medverkan av någon annan kreditanstalt än riksbanken». Vidare säges: »Genom avtalet skulle bland annat vinnas den fördelen, att staten för fyllandet av medelsbehovet för kommissionerna kunde påräkna medverkan från samtliga större kreditanstalter i landet». Nu vill jag medgiva, att även om riksgäldskontoret formellt sett haft att göra endast med riksbanken, så hava dock privatbankerna medverkat i allra högsta grad, och vill jag i sådant avseende nämna några siffror angående riksgäldskontorets tillfälliga upplåning under detta år hos riksbanken. Denna riksgäldskontorets tillfälliga upplåning hos riksbanken har ägt rum dels mot statsskuldsbevis och skattkamarväxlar dels genom öppnandet av en kredit å 50 miljoner kronor.

Av de upplånade beloppen har riksbanken hos privatbankerna placerat icke mindre än tillsammans 240¹/₂ miljoner kronor, sålunda mer än de 225 miljoner kronor, som äro avsedda att genom den stora krediten återbetalas till riksgäldskontoret. Av dessa i privatbanker placerade 240 ¹/₂ miljoner kronor hava återbetalats endast två poster, en å 10 miljoner kronor och en å 30 millioner kronor. Det återstår sålunda 200 miljoner kronor.

Riksbanken har själv bestritt valutan till återbetalande av förstnämnda post å 10 miljoner kronor och har tillika försträckt riksgäldskontoret å den förstnämnda 50 miljoners krediten ett belopp av 40 miljoner kronor. Således hava i själva verket privatbankerna försträckt riksgäldskontoret vida mera än vad riksbanken gjort av sina medel.

Man får då erkänna, att, reellt sett, hava genom privatbankerna det i allmänna rörelsen befintliga kapital, varom herr finansministern talade, i stor omfattning tagits i anspråk för kommissionerna; och detta skulle nog utan tvivel kommit att fortsättas i framtiden i avsevärd omfattning även om det nu träffade stora avtalet med privatbankerna icke hade trätt i kraft. Med detta

Anslag till
finansiering av
import av vissa
förnödenheter.

(Forts.)

vill jag givetvis ingalunda förneka de mycket stora fördelar i flera avseenden, som äro förenade med detta avtal emellan riksgäldskontoret och privatbankerna för kommissionernas finansiering. Jag anser mig dock ytterligare böra framhålla, att man icke får ställa alltför stora förhoppningar och vänta en alltför stor lättnad å penningmarknaden av det skäl, att då det rör sig om så stora belopp som det är fråga om, privatbankerna kunna nödgas gå till riksbanken och diskontera för att få medel att försträcka belopp, som riksgäldskontoret behöver för kommissionernas räkning.

Jag vill till sist göra en erinran emot en passus i motiveringen. Herr finansministern säger, bland annat, att: »Genom avtalet skulle bland annat vinnas den fördelen, att staten skulle för fyllandet av medelsbehovet för kommissionerna kunde påräkna medverkan från samtliga större kreditanstalter i landet», och så fortsätter herr finansministern med att säga, »något som i sin tur skulle medföra, att vissa tillgodohavanden i utlandet lättare bleve disponibla för likviderandet av i utlandet inköpta varor». Ja, nu får jag säga, att något som helst kausalsammanhang emellan dessa två punkter kan jag för min del omöjligt finna.

Jag får till sist, herr vice talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Thorsson: Herr talman! Jag anhåller att få säga några ord i anledning av friherre Beck-Friis anförande. Han förde på tal de skiljaktiga meningar, som gjort sig gällande angående sättet att finansiera de olika kommissionerna under föregående år.

Jag vill då fästa i den värderade talarens hågkomst, att det var ett annat moment, som låg under meningsskiljaktigheten då. Om jag icke missminner mig, så hade Kungl. Maj:t utan riksdagens hörande med privatbankerna öppnat en affärsrörelse, varigenom Kungl. Maj:t tillförsäkrade kronan utgifter över vilka riksdagen icke hade satts i tillfälle att yttra sig eller taga kännedom om, och det var väl upprinnelsen till anmärkningen emot det sättet att finansiera kommissionerna. Det är, om jag nu går till själva den sak, som föreligger, nämligen det sätt, varpå man skall finansiera dessa företag, någon liten skillnad på den situation, som vi i dag befinna oss i och den situation, som vi befunno oss i för ett år sedan. Då hade åtminstone jag den uppfattningen, att de belopp, som erfordrades för att finansiera kommissionerna, icke skulle taga en sådan omfattning, som de tyvärr visa i dag. Det kan ju heller icke bestridas att de medel, som statsverket upplånar hos privatbankerna, måste bliva dyrare än de, som upplånas direkt hos statens egna penninginstitutioner. Så ser jag åtminstone saken. Men det har kommit till ett moment sedan i fjol, som avsevärt påverkar även min uppfattning och gör, att vi röra oss numera med summor av en sådan omfattning, att man kan finna det med samhällets och statens intresse förenligt att breda ut dessa summor på en bredare bas varigenom undvikas

att upplåningen omedelbart och i hela sin omfattning direkt i allra första hand samlas i riksbanken. Det är väl den egentliga förklaringen till att man ifrån regeringens sida ansett sig böra biträda den uppfattning, som från vissa intresserade kretsar mycket starkt framhållits. Jag har såsom finansminister biträtt denna uppfattning icke därför att jag är lika övertygad som friherre Beck-Friis syntes vara, om att vi genom denna anordning skulle i mycket hög grad underlätta medelsanskaffningen.

Anslag till finansiering av import av vissa förnödenheter.
(Forts.)

Jag har hittills förfäktat den uppfattningen, att även om det dröjer något längre tid med omloppet, så lär riksbanken icke bliva oberörd av eller okänslig för den stora cirkulationen, utan man måste ju vid varje tillfälle hava en säkerhetsmarginal i riksbankens sedeltillgång. Jag vill icke förneka, att den operation, som nu är gjord, i viss mån kan minska kravet på riksbanken på det sätt, att man genom utbredning så att säga över hela penningförvaltningen möjligtvis kan begagna vissa belopp eller rättare sagt binda vissa belopp, som annars skulle bindas i andra företag och därigenom kanske i någon mån minska sedelcirkulationen.

Det är visserligen sant, som riksgäldskontorets chef här yttrade, att det är avsevärda belopp, som av riksgäldskontoret redan upplanats hos de enskilda bankerna. För min del hade jag icke vid avfattandet av den sats, som upplästes ur propositionen, någon klarhet om, huru mycket av dessa 230 miljoner kronor som eventuellt var bundet för finansiering av kristidskommissionerna eller använt för finansiering av andra statsändamål, formuleringen i propositionen, synes mig icke giva stöd för en sådan uppfattning att jag skulle vilja föra fram en oriktig syn på det verkliga saksäget. Ett faktum är ju dock, att vi till mycket annat än kristidskommissionerna, behöva låna pengar.

Den högt värderade talaren sade, att han icke egentligen kunde finna, huru överlåtelse åt privatbankerna att finansiera kommissionernas behov skulle kunna ställas i något samband med våra tillgodohavanden i utlandet. Jag har vid bedömande av denna fråga resonerat så, att privatbankerna, genom denna operation skulle bliva mera benägna att för finansieringen av den import, som förestår använda sina tillgodohavanden i utlandet, än de skulle vara för den händelse finansieringen av importen skulle ske direkt genom riksgäldskontoret eller riksbanken. Om jag resonerar på så sätt skall detta väl ändå utöva en viss inverkan på vår inrikes penningrörelse samt minska storleken av det belopp, som behövs tagas i anspråk av nu begärda 115 miljoner kronor, genom denna operation yppas också möjlighet att till landet införa en del varor för de fordringar vi hava i utlandet, det vill synas mig att en finansoperation ordnad på nu antytt sätt måste få en icke oväsentlig inverkan på sedelcirkulationens omfattning här i landet. Ty det är uppenbart, att, om vi icke enbart skola finansiera våra kristidskommissioner och övriga affärer inom landet utan dessutom skola finansiera vissa affärsoperationer, som göras med utlandet,

Anslag till finansiering av import av vissa förnödenheter. enligt hittills tillämpad metod så måste detta vara samverkande orsaker till att framkalla en icke önskad ökning i sedeleirkulationen.

(Forts.) Det synes mig därför, att dessa frågor icke allenast kunna utan även böra ses i ett sammanhang och att det resonemang som förts uti den proposition, som nu föreligger till herrarnas bedömande, är fullt hållbart.

Hans excellens herr statsministern Edén: Herr talman! Jag har något oväntat blivit indragen i denna debatt genom ett litet utfall av min högt värderade vän på Östgötabanken, som fäst uppmärksamheten vid ett yttrande, som förekom i konstitutionsutskottets dechargebetänkande år 1917, och vilket yttrande den ärade talaren ansåg stå i strid med Kungl. Maj:ts nu framlagda proposition. Jag tror mig verkligen kunna fullständigt klargöra, att den ärade talaren därvidlag har farit grundligt vilse.

Vad som i detta uttalande i reservationen till konstitutionsutskottets betänkande år 1917 gjordes, var i första rummet en gensaga emot att Kungl. Maj:t då hade bemyndigat statens livsmedelskommission att upptaga lån hos enskilda banker utan riksdagens medgivande. Den ärade talaren undvek omsorgsfullt att citera den delen av reservationen, ett undvikande, som jag kan finna förklarligt ur den synpunkt, som han här använde, men som icke rätt väl står i överensstämmelse med nödvändigheten att taga reda på vad egentligen dechargebetänkandets reservation avser och innehåller. Det är nämligen uttryckligen sagt i denna reservation, att vad vi vände oss emot var, att »regeringen har utan riksdagens hörande bemyndigat livsmedelskommissionen att för statens räkning hos enskilda banker upptaga lån till avsevärda belopp och därigenom», tillade vi, hade det syntts »oss uppenbart, att Kungl. Maj:t, som bort kunna förutse att rörelse- och förlagskapital för indrivande av kommissionens mycket omfattande verksamhet för inköp av livsmedel bleve erforderligt, hos 1916 års riksdag bort göra hemställan om anvisande av de för ändamålet nödiga medel.»

Det är sålunda en anmärkning emot att Kungl. Maj:t överskridit sin konstitutionella befogenhet, då nämligen Kungl. Maj:t icke enligt grundlagen får utan riksdagens samtycke riket med ny gäld belasta.

Till detta fogas också några tilläggsord, som min värderade vän ensamt citerat. De tilläggsorden innehålla följande: »Att, då det gäller att skaffa lån eller kredit, detta bör ske genom statens anstalter och icke hos privata bankföretag, som för övrigt icke torde kunna erbjuda förmånligare villkor än riksbanken, därom borde enligt vår uppfattning icke kunna råda olika meningar.»

Vad är det då, som nu har skett? Jo, nu har Kungl. Maj:t framlagt ett förslag till riksdagen — som jag tager för givet, att riksdagen kommer att godkänna — att bemyndiga riksgäldskontoret att anskaffa vissa länemedel och i sammanhang därmed har motiverats den transaktion, som riksgäldskontoret, riksdagens egen

myndighet, har förberett med enskilda banker. Det är sålunda riksgäldskontoret självt, som enligt vanlig konstitutionell ordning den här gången skall upptaga lån, medan däremot på den ärade talarens föredragning, år 1916 beslöts att bemyndiga *kommissionerna* att själva upptaga lån. Ett sådant ansågo reservanterna i 1917 års konstitutionsutskott och anser jag fortfarande — den ärade talaren må ursäktas mig det — står i direkt strid med grundlagarna. Att i den sats, som den ärade talaren uppläste också förekom den förmodan, att man då skulle kunnat hos riksbanken erhålla i varje fall icke oförmånligare villkor än hos enskilda banker, var givetvis ett uttalande, som hänförde sig till den tidens situation, och som icke kan utan vidare överflyttas till dessa dagars situation. Då var det fråga om lånebelopp, som, om jag i hast kan överskåda dem, gällde 3 plus 20 plus 10 miljoner eller således sammanlagt 33 miljoner kronor. Nu har åter statens förlagsverksamhet för de stora kommissionerna sprungit upp till de enorma summor, som redan äro här berörda. Det ligger i sakens natur, att hela frågan om kreditgivningen för dessa belopp då kommer i ett fullständigt annat läge. Men dessutom förhåller det sig ju så, att icke heller nu kan man säga, att den transaktion, som i propositionen finnes oförmäld, kan anses giva staten några »förmånliga» villkor. Villkoren äro tvärtom, såsom var och en kan se, ganska hårda. Man har icke kunnat göra annat från riksgäldskontorets sida än att dock gå med på dem på grund av hela läget å penningmarknaden i nuvarande stund. Men ingen skall kunna säga, att det skulle i och för sig bereda några förmånliga villkor att på detta sätt gå till bankerna för att erhålla krediten. Det har skett av helt andra skäl, såsom finansministern nyss utvecklat.

Med vad jag nu anfört tror jag mig hava visat, att det citat, som den ärade talaren anförde, på intet sätt står i strid med regeringens i propositionen intagna ståndpunkt. Jag förmenar tvärtom, att regeringen nu i överensstämmelse med de principer som hävdades i reservationen till 1917 års dechargebetänkande och i motsats till statsrådet Beck-Friis såsom föredragande år 1916, följt grundlagens bud, då den anhållit hos riksdagen om bemyndigande att på lånevägen anskaffa de medel, som äro erforderliga för kommissionernas kredit.

Herr Nilsson, Johan: Vid de tidigare tillfällen, då fråga varit om anskaffande av rörelsekapital till våra kristidskommissioner, har detta skett sålunda, att på statsutskottets förslag gjorts det uttalandet, att dessa belopp, som erfordrades till rörelsen, skulle betalas åter jämte ränta och att kommissionerna därjämte skulle tillse, att de kunde betala sina egna omkostnader. Vid föregående tillfälle då jordbruksutskottet föreslog, att ett belopp av 85 miljoner kronor skulle ställas till folkhushållningskommissionens förfogande, gjordes intet sådant uttalande, och icke heller göres ett dylikt uttalande vid detta tillfälle. Man får nästan icke riktigt klart för sig, om detta belopp är ett belopp, som skall åter-

Anslag till finansiering av import av vissa förnödenheter.
(Forts.)

*Anslag till
finansiering av
import av vissa
förnödenheter.*
(Forts.)

betalas eller ett belopp, som skall täcka vissa kostnader. I folkhushållningskommissionens skrivelse får man visserligen höra talas om, att beloppet skall utgöra rörelsekapital, men jordbruksministern säger i sitt yttrande till statsrådsprotokollet: »Det av folkhushållningskommissionen åskade beloppet, 115 miljoner kronor, har emellertid beräknats så, att det avser att täcka endast de importkostnader, för vilkas bestridande enskilt kapital icke kan förväntas bli disponibelt.» Emellertid talar jordbruksministern senare om att beloppet torde böra utgå av tillfälliga lånemedel, och på grund av detta uttalande måste man väl tänka sig att beloppet är avsett såsom rörelsekapital. Jordbruksutskottet, som har granskat förslaget sedermera, säger ingenting, upprepar endast jordbruksministerns yttrande, men talar icke alls om, huruvida detta stora belopp bör utgå av lånemedel eller ej, ej heller huruvida det skall återbetalas, utan utskottet säger, att det torde bero på statsutskottet att framdeles avgiva förslag, huru dessa medel skola anskaffas. Det synes mig vara av viss vikt att man kanske vid detta tillfälle kunde få säkert besked om, huruvida detta belopp är avsett att täcka vissa kostnader för importen eller om det är avsett såsom rörelsekapital. Man kan tolka vad som säges i förslaget på vilket sätt man vill i den delen.

Det förefaller mig vidare rätt egendomligt, att denna stora finanstransaktion, som här alldeles en passant omnämdes av finansministern icke lagts fram på annat sätt, så att den kunnat granskas av det utskott, som rätteligen bör granska så stora affärer som denna, nämligen statsutskottet. Jag är alldeles övertygad om, att om detta varit på den tiden, då den nuvarande finansministern satt i statsutskottet, hade han säkerligen avgivit en kraftig protest mot detta sätt att framlägga dylika förslag, och jag är övertygad om att den protesten skulle hava varit så pass kraftig, att jag för min del icke kan åstadkomma en sådan. Det har ju nämligen varit så, att det tidigare sagts ifrån, att riksbanken skulle finansiera dessa kommissioner, men nu har Kungl. Maj:t ifrågasatt, såsom här redan tidigare blivit omnämnt, en kredit från de enskilda bankerna på 550 miljoner kronor. Detta har nu, förmodar jag, i någon mån åtminstone undergått granskning av jordbruksutskottet. Jordbruksutskottet nämner visserligen ingenting om detta, men man får en förmodan, att utskottet i någon mån sett på handlingarna i ärendet. Efter vad jag hört under hand är detta kreditavtal avslutat under villkor av riksdagens godkännande. Jordbruksutskottet yttrar intet annat än att utskottet icke vill motsätta sig, att det ifrågasatta kreditavtalet kommer till stand. Det synes mig icke vara för mycket begärt, att, då riksdagen skall godkänna det nu ifrågasatta stora kreditavtalet, riksdagens ledamöter också skola få någon kännedom vad detsamma innehåller. Man får av utskottets förslag icke veta något annat, än att avtalet skulle räcka till årets slut, och sedan kunna förnyas varje gång på sex månader. Det är allt vad man får kännedom om. Jag skulle vilja ifrågasätta, att innan man lämnar sitt bifall till

detta utskottets förslag, man åtminstone här kunde få reda på, vilken räntesats som skall betalas — det är det minsta man kan begära — och vidare huruvida överenskommelsen innehåller några andra avtal, som icke lämpligen kunna yppas. Det kan ju hända, att så är förhållandet, men räntesatsen kunde man åtminstone få veta.

Anslag till finansiering av import av vissa förnödenheter.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 261 med förslag till lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, till lag om ändrad lydelse av §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i sistnämnda förordning, ävensom av i anledning därav väckta motioner om ändring dels i riksdagsordningen, dels ock i kommunalförfattningarna.

Om införande av gemensam, alternerande valdug för val till andra kammaren och landstingen.

Genom en den 12 april 1918 dagtecknad proposition, nr 261, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

a) lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 1 och § 42 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

b) lag om ändrad lydelse av §§ 21, 22 och 31 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862; och

c) lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i samma förordning.

Berörda proposition hade från båda kamrarna hänvisats till konstitutionsutskottet; och hade utskottet i samband med densamma förehaft följande i ämnet väckta motioner, nämligen

i första kammaren motionerna:

nr 162 och 163, av herr *Hellberg*,

nr 167, av herr *Ström*, samt

nr 169 och 170 av herr *von Mentzer*; ävensom

i andra kammaren motionerna:

nr 389, av herr *Wikström*,

nr 391, av herrar *Ericson* i Funäsdalen och *Johansson* i Sollefteå, samt

nr 394, av herr *Sterne*.

Om införande
av gemensam,
alternerande
valdag för val
till andra
kammaren och
landstingen.

(Forts.)

Punkten 1.

Under denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 261 jämte herr Hellbergs motion nr 162 måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7, samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i samma förordning.

Härigenom förordnas, att § 2 mom. 6 och 7 samt §§ 3 och 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse ävensom att § 2 mom. 5 i samma förordning skall upphöra att gälla:

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av § 2 mom. 6 och 7, § 3, § 5 mom. 2 och 3 samt § 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 ävensom om upphävande av § 2 mom. 5 i samma förordning.

Härigenom förordnas, att § 2 mom. 6 och 7, § 3, § 5 mom. 2 och 3 samt § 16 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse ävensom att § 2 mom. 5 i samma förordning skall upphöra att gälla:

§ 2.

6. Indelningen i valkretsar jämte det antal landstingsmän, som skall för varje valkrets utses, fastställas efter ovan angivna grunder av landstinget. Förslag till sådan indelning skall till landstinget avgivas av Konungens befallningshavande.

7. Varda de förhållanden, vilka legat till grund för den fastställda ordningen, så ändrade, att jämkning däri till följd av stadgandena i mom. 1—4 här ovan påkallas, eller finnes eljest sådan jämkning nödig, äge landstinget på Konungens befallningshavandes förslag eller efter inhämtande av dess yttrande, verkställa jämkningen; och skall, där ej sådant fall är för handen, som i mom. 8 första stycket eller mom. 9 andra stycket avses, jämkningen ske året innan val av landstingsmän nästa gång äger rum.

§ 3.

För varje valkrets utses tillika suppleanter.

Konungens befallningshavande kungör i god tid före valen, huru många landstingsmän och suppleanter skola utses för varje valkrets.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

§ 5.

2 a) Val av — — — — —
— — — på landet.

b) Valet förrättas — — —
— — äga rum.

c) Valet skall förrättas å Marie bebådelsedag eller om ordinarie kommunalstämma i december månad året innan valet skall äga rum med minst två tredjedelar av de i omröstningen deltagandes röster efter röstvärdet så beslutar, å annan dag under senare hälften av mars månad.

Valet får ej äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, och skall fortgå minst en och en halv timme före klockan tre eftermiddagen samt minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen. I kungörelse om stämma för landstingsmannaval skall tiden för valet noggrant angivas.

d) Ej må — — — — as-
sureras.

e) Domhavanden — — — —
avslutad.

3 a) I stad förrättas valet inför magistraten.

Valet, som skall förrättas i senare hälften av mars månad, får ej äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom staden, och skall fortgå minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen. I kungörelsen skall tiden för valet noggrant angivas.

(Utskottets förslag:)

§ 5.

2 a) Val av — — — — —
— — — på landet.

b) Valet förrättas — — —
— — äga rum.

c) Valet skall förrättas första söndagen i september månad.

Kungl. Maj:t må dock, där synnerliga skäl därtill äro, förordna, att val för viss valkrets skall verkställas å annan dag under september månad.

Valet får ej äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom kommunen, och skall fortgå minst en och en halv timme före klockan tre eftermiddagen samt minst två timmar efter klockan fem eftermiddagen. I kungörelse om stämma för landstingsmannaval skall tiden för valet noggrant angivas.

d) Ej må — — — — as-
sureras.

e) Domhavanden — — — —
avslutad.

3 a) I stad förrättas valet inför magistraten.

Valet skall förrättas första söndagen i september månad eller, därest magistraten så beslutar, närmast därförut infallande lördag.

Kungl. Maj:t må dock, där synnerliga skäl därtill äro, förordna, att val för viss valkrets skall verkställas å annan dag under september månad.

Val får ej äga rum under tider, då allmän gudstjänst hålles inom staden, och skall fortgå minst två timmar före klockan tre eftermiddagen samt minst två timmar efter klockan sju eftermiddagen.

Om införande
av gemensam,
alternerande
valdag för val
till andra
kammaren och
landstingen.
(Forts.)

Om införande
av gemensam,
alternerande
valdag för val
till andra
kammaren och
landstingen.

(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

Om kallelse — — — — före-
skrivet.

b) I stad, — — — — avslutad.

§ 16.

Tjänstgöringstid för landstingsman och suppleant är, där han icke utsetts vid val, som ägt rum med anledning av bestämmelserna i § 2 mom. 8 andra stycket och mom. 9 tredje stycket, fyra år, räknade från och med den 1 september det år, då valet skett.

Landstingsman och suppleant, som utsetts vid val jämlikt nyss åberopade bestämmelser i § 2 mom. 8 och 9, äga tjänstgöra från och med den 1 september det år, då valet skett, och till utgången av tjänstgöringstiden för övriga landstingsmän och suppleanter.

Rörande landstingsmans- och suppleantbefattnings upphörande i vissa fall tidigare än ovan sägs stadgas i § 2 mom. 8 tredje stycket och mom. 9 fjärde stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1922.

Tjänstgöringstiden för de landstingsmän och suppleanter, som dessförinnan utses, skall utgå den 31 augusti 1922, där ej enligt stadgandena i § 16 tjänstgöringstiden för dem upphör tidigare.

Vad i § 2 mom. 6 enligt dess nuvarande lydelse är stadgat om landstings åliggande att fastställa valkretsarnas fördelning i grupper skall icke gälla landsting, som sammanträder år 1921.

(Utskottets förslag:)

I kungörelsen skall tiden för valet noggrant angivas.

Om kallelse — — — — före-
skrivet.

b) I stad, — — — — avslutad.

§ 16.

Tjänstgöringstid för landstingsman och suppleant är, där han icke utsetts vid val, som ägt rum med anledning av bestämmelserna i § 2 mom. 8 andra stycket och mom. 9 tredje stycket, fyra år, räknade från och med den 1 januari året efter det, då valet skett.

Landstingsman och suppleant, som utsetts vid val jämlikt nyss åberopade bestämmelser i § 2 mom. 8 och 9, äga tjänstgöra från och med den 1 januari året efter det, då valet skett, och till utgången av tjänstgöringstiden för övriga landstingsmän och suppleanter.

Rörande landstingsmans- och suppleantbefattnings upphörande i vissa fall tidigare än ovan sägs stadgas i § 2 mom. 8 tredje stycket och mom. 9 fjärde stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1922.

Tjänstgöringstiden för de landstingsmän och suppleanter, som utses före den 1 september 1922, skall utgå den 31 december 1922, där ej enligt stadgandena i § 16 tjänstgöringstiden för dem upphör tidigare.

Vid punkterna 1 och 3 av utlåtandet hade reservationer av-
givits:

dels av herrar *K. J. Ekman, von Mentzer, Räf* och *Olsson* i Broberg, som ansett, att redan nu den gemensamma valdagen bort bestämmas till en lördag;

dels av herrar *Hellberg, Bellinder* och *von Zweigbergk*, som an-
fört:

»Det är tillfredsställande att, i samband med förslaget om fastställelse av en regelbunden växling mellan riksdags- och landstingsvalen, inom utskottet kunnat vinnas majoritet för ett förslag om en bestämd dag på året, då båda dessa val i regel skola förrättas. Om detta förslag blir antaget, skall därigenom den gamla frågan om en gemensam valdag erhålla en, om också närmast provisorisk, lösning i vidare omfattning än den från början varit tänkt.

Det synes emellertid något tvivelaktigt, om denna lösning är fullt lyckligt funnen.

Utskottet har förordat första söndagen i september till gemensam valdag. Förslagda till den dagen komma landstingsvalen vart fjärde år att för vissa landstingsmän medföra obehaget, att de nödgas fullgöra sitt uppdrag efter det andra redan blivit valda i deras ställe. Riksdagsvalen för huvudstaden, vilka hittills alltid förrättats i slutet av september, torde svårligen kunna utsättas till början av månaden, och om de skulle avsöndras från de andra valen och uppskjutas till några veckor efter dessa, så vore ju därmed valdagens gemensamhet bruten. Det behjärtansvärda önskemål, som framfördes i den av utskottet föreslagna skrivelsen: att för båda slagen av val för framtiden få fastställd en arbetsfri vardag, på vilken de skola förrättas, lärer också svårligen kunna uppnås, om denna dag skall infalla i början av september, då det vid den tiden vanligtvis mycket bråda skördarbetet säkert i mycket stor utsträckning skulle förhindra en allmän ledighet.

Förnämligast på här anförda grunder ha vi ansett övervägande skäl tala för att sista söndagen i september bort föreslås till valdag.»

Herr Hellberg: Såsom motionär i en av de frågor, som detta utlåtande gäller, kan jag naturligtvis inte känna mig annat än tillfredsställd därmed att i själva huvudsaken de önskemål, som jag i motionen framfört, vunnit understöd av utskottet.

Utskottet hemställer om en för landstingsmannaval och riksdagsmannaval gemensam valdag i början av september. Därigenom skulle vinnas, att de inte minst för riksdagsarbetet mycket menliga vårvalen till landstingen skulle upphöra, och att å andra sidan de över en hel månad utdragna riksdagsmannavalen skulle så långt som möjligt vore samlas på en enda dag. Detta är ju två mycket goda resultat. Att för båda dessa stora landsval få en viss dag på året bestämd till valdag, vilken inginge i folkvanorna såsom en regelbunden, vartannat år återkommande medborgardag,

Om införande
av gemensam,
alternerande
valdag för val
till andra
kammaren och
landstingen.
(Forts.)

Om införande av gemensam, alternerande valdag för val till andra kammaren och landstingen. vore en mycket stor vinst och skulle i hög grad bidraga till en i vårt land mycket önskelig ökning av valfrekvensen.

Det är kanske förmätet att begära mera än detta. Men jag kan inte hjälpa, att de betänkligheter, som framförts i den av mig och tvenne utskottsmedlemmar avgivna reservationen, allttjämt kvarstå. Jag kan inte finna det vara annat än en rätt avsevärd olägenhet, att då landstingsvalen förrättas redan i början av september, det vart fjärde år måste inträffa, att vissa landstingsmän komma att deltaga i landstingets förhandlingar efter det att de äro så att säga avsatta, d. v. s. sedan andra personer äro valda i deras ställe. Jag kan inte tycka, att en sådan ordning är tillfredsställande. Men jag kan inte heller undgå att finna, att enligt utskottets förslag inte i verkligheten vinnes en bestämd gemensam valdag. Det har nämligen först och främst gjorts det undantaget att valet skall kunna för viss valkrets utsättas även till lördagen före den första söndagen i september. Jag antager, att de städer, som brukat ha sitt val på en lördag, komma fortfarande att hava det. Men det medges dessutom möjlighet för vederbörande myndigheter att även bestämma en annan dag till valdag, om särskilda omständigheter kunna föranleda detta. Och jag antager, att så skulle komma att bli fallet i vissa storstäder, som hittills hava haft sina riksdagsmannaval i slutet av september.

(Forts.)

För att erhålla en verkligt gemensam valdag både för land och stad, tror jag förutsättningen är, att denna blir en vardag, närmare bestämt på en lördag, så att man kan så att säga få en liten två dagar lång medborgerlig ledighet på hösten. Det skulle också vara en stor fördel om omedelbart efter ett val inträdde en vilodag, så att de, som deltagit i valet, icke behövde gå till sitt arbete dagen därpå. Men jag befarar, att det är omöjligt att få en vardag utsedd till gemensam valdag, därest valet ovillkorligen skall hållas i början av september. Ty då blir det nog fallet, åtminstone i mellersta delarna av riket, att skördarbetet kommer att öva så stark inverkan både på arbetare och arbetsgivare, att det torde bli mycket svårt att verkligen kunna få den dagen ledig.

Nu hade jag förut tänkt mig, att även om man i dag antager utskottets förslag, det skulle kunna finnas möjlighet att vid den utredning, som i 4:de punkten begäres angående införande av en viss för land och stad gemensam arbetsfri valdag på söckendag, så att säga frågan skulle kunna i sin helhet tagas upp på nytt, och att, om Kungl. Maj:t vid denna utredning funne, att det icke lämpligen går att få en vardag till valdag i början av september, det skulle gå för sig att föreslå en dag längre fram i månaden. Men om riksdagen nu, såsom utskottet föreslagit, besluter sig för att i motsats till vad motionärerna hemställt till valdag fastställa en viss dag i början av september, så kan utredningen därigenom bindas och Kungl. Maj:t känna sig förhindrad att framlägga ett förslag om en valdag längre fram i månaden. Under sådana för-

hållanden måste jag säga, att jag anser det mest önskvärda skulle vara om frågan i sin helhet finge stå öppen för utredning.

Jag tror inte heller, att det skadar om landstingen beredes tillfälle att säga sin mening i en fråga, som berör dem så pass nära som denna. Jag tycker också, att för alla, som ivra för en gemensam valdag det endast borde vara önskligt, att denna valdag blir så väl och omsorgsfullt vald som möjligt. Om man nu skulle tänka på att i stället för vad utskottet hemställt gå på en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning av hela frågan — vilket jag är benägen att för min del förorda, ifall tanken vinner understöd från något annat håll — så skulle detta naturligtvis vara under den förutsättningen, att beslutet om den vilande grundlagsförändringen, som avser fyraåriga valperioder till andra kammaren, finge anstå till nästa riksdag, vilket jag inte heller tycker borde finnas på något sätt oantagligt för något parti — det är ju samma riksdagsmän i det stora hela, som komma att besluta då och som ha att avgöra frågan nu, och någon tid förlorar man ju inte alls, då ett förslag i den nu föreliggande frågan, mycket väl kan hinna leda till beslut vid nästa riksdag, så att de nya bestämmelserna bli tillämpade vid landstingsmannavalen året därpå.

Jag vill sålunda helt allmänt tills vidare uttala en önskan om att man här skulle samla sig om en skrivelse till kungl. Maj:t med begäran om utredning angående en gemensam valdag för landstingsmannaval och riksdagsmannaval under hösten.

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! I fråga om upphörandet av den successiva förnyelsen av landstingen äro ju alla ense. Att denna successiva förnyelse skulle försvinna, föreslogs i Kungl. Maj:ts proposition, och konstitutionsutskottet har ju också funnit en sådan anordning möjlig just för att vinna syftet med den riksdagsskrivelse, som föranlett denna frågas upptagande, nämligen att inskränka valkampanjerna och få några år emellanåt, som skulle kunna vara fria från val. Frågan om förläggande av landstingsmannavalen till hösten tog Kungl. Maj:t icke upp i sin nu föreliggande proposition egentligen därför, att man fann det vara förenat med vissa praktiska svårigheter att komma fram med ett förslag till denna riksdag, medan det däremot var önskvärt, att proposition om begränsning av landstingsvalens antal framlades just med hänsyn till dess samband med det vilande grundlagsförslaget om fyraåriga riksdagsperioder. Jag tror, att det skulle vara önskvärt, att man för landstingsvalens flyttande till hösten hört landstingen, så att man fått någon uppfattning om, vilken tid på året — närmast då på hösten — som befolkningen i olika orter kunde föredraga vid landstingsmannaval framför nu gällande valtid.

Nu har konstitutionsutskottet kommit fram med förslag om en gemensam valdag och i sådant hänseende föreslagit, att den skulle bliva första söndagen i september månad. Det är givet,

*Om införande
av gemensam,
alternerande
valdag för val
till andra
kammaren och
landstingen.
(Forts.)*

Om införande av gemensam, alternerande valdag för val till andra kammaren och landstingen.
(Porta.)

att fastställande av den gemensamma valdagen har en avsevärd betydelse i olika avseenden. Jag behöver icke uppehålla mig vid det. Den föregående talaren anförde tillräckligt utförligt vad som kan sägas i den saken. Men då nu utskottet kommer och föreslår, att den första söndagen i september skulle bli ordinarie valdag, förefaller det mig, att de invändningar, som den föregående talaren också gjorde mot en sådan anordning kunna kompletteras med åtskilliga ganska starka invändningar. Han framhöll, att det blir förhållandet i åtminstone alla de landsting, som sammanträda tredje måndagen i september, att sammanräkningarna, som skola verkställas inom 14 dagar, således redan äro verkställda, då landstinget sammanträder, och att således i landstinget skulle komma att sitta personer, vilka vid ett allmänt känt val fallit igenom en kort tid förut. Det vore ju icke lämpligt. Det måste ju särskilt, då fråga vore om förstakammarval, som landstinget hade att förätta, anses vara en mycket beaktansvärd olägenhet, synes det mig. Man vinner ju icke heller fullkomligt med utskottets förslag den gemensamma valdag man åsyftar, och det förefaller mig därför, att det skulle vara skäl uti att man funderade på saken och sökte åstadkomma utredning huruvida till äventyrs en annan dag i september kunde vara lämpligare än den föreslagna och huruvida det kunde finnas andra vägar att minska de olägenheter, som framhållits med avseende å de val av landstingsmän nära inpå ett landstingssammanträde. Det kan tänkas olika vägar. Man skulle möjligen kunna flytta fram landstingssammanträdena, eller kanske man också skulle kunna ändra tiden för sammanräkningarna av landstingsmannavalen så att detta sammanräkande ej kunde infalla före landstingssammanträdet. Jag vill nu ej taga ståndpunkt till detta. Men jag tror, att det skulle vara önskvärt om riksdagen nu kunde ena sig om att uppskjuta frågan till nästa riksdag, och jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t till dess skulle vilja höra landstingen och i övrigt förebringa den utredning, som kan åstadkommas, för att i god tid till nästa riksdag kunna framlägga ett förslag, som vilar på en i görligaste mån fullständig utredning. Det synes mig, att man härigenom vinner åtskilliga fördelar, ty jag kan icke neka till, att olägenheterna av det arrangemang, som här föreslås, synes vara ganska avsevärda.

Herr Mannheimer: Herr talman! Då denna fråga förevar i utskottet, anslöt jag mig till förslaget om skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning angående införande av en gemensam valdag. Skälet härtill var, att jag icke av debatten inom utskottet blivit övertygad om, vilken av de ifrågasatta dagarna som gemensam valdag skulle vara den för hela vårt land lämpligaste, och jag fann därför, att hela denna fråga krävde ytterligare utredning. Emellertid vann förslaget om skrivelse till Kungl. Maj:t icke majoritet inom utskottet, utan en ganska stor majoritet samlade sig i stället om förslaget att lagfästa första söndagen i september såsom gemensam valdag, dock med rätt för städerna att välja på

näst föregående lördag och med rätt för Kungl. Maj:t att medgiva undantag, när synnerliga skäl därtill vore för handen. Detta blev alltså utskottets förslag. Jag reserverade mig icke mot förslaget, därför att ett så pass stort flertal samlat sig om ett positivt förslag. Emellertid kan jag icke neka till, att jag varit mycket tveksam i denna fråga, och denna min tveksamhet har vunnit styrka av det yttrande jag nyss hörde från statsrådsbänken. Jag för min del tror, att det skulle vara klokast och riktigast, om man skreve till Kungl. Maj:t i denna fråga och finge utredning om, vilken dag som över huvud taget skulle vara den lämpligaste till gemensam valdag och vilken som skulle passa bäst för vårt stora och långa land med dess olika förhållanden. Jag tror också att flera ledamöter inom utskottet, även sådana som förenat sig om betänkandet sådant det föreligger, till sist kommit till samma uppfattning att det kanhända vore riktigast att icke gå längre än till en skrivelse till Kungl. Maj:t. Då det är så sent och den förste talaren närmare utvecklat de skäl, som förelegat för utskottet i denna fråga, anser jag mig icke närmare behöva ingå på saken, utan vill med detta korta yttrande hemställa, att kammaren måtte besluta, att riksdagen med avslag å utskottets förslag i första punkten måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes föranstalta om utredning av frågan om införande av en för hela landet gemensam valdag på hösten, alternerande för val till andra kammaren och landstingsmannavalen, vilken utredning borde omfatta jämväl frågan om lämpligheten av den gemensamma valdagens fastställande till en arbetsfri söcken- dag samt till nästa riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen må föranleda.

Då jag nu väcker detta förslag, utgår jag ifrån, att riksdagen senare kommer att besluta ett uppskov med det vilande förslaget till ändring i grundlagen, som går ut på att införa fyraåriga valperioder. Enligt grundlagen har man ju rättighet att skjuta upp ett sådant ärende — innan riksdagen slutar, inkommer säkerligen ett sådant förslag — och för min del har jag utgått ifrån, att riksdagen skall gå med på ett dylikt uppskov och att frågan således under nästa riksdag kommer till förnyad prövning i hela dess vidd både vad angår den gemensamma valdagen och borttagande av den successiva förnyelsen för landstingsmän och möjligen även för stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige. Jag ber att få yrka bifall till det av mig nu framställda förslaget.

Herr Clason: Herr greve och talman, mina herrar! I det eljest ofta gauska splittrade konstitutionsutskottet har beträffande denna fråga en ovanlig enighet varit rådande. Alla ha varit ense om, att man skulle fortsätta på den linje, på vilken man slog in i fjol, då man bestämde sig för fyraåriga valperioder till andra kammaren. Alla hava varit ense om att godkänna Kungl. Maj:ts förslag därutinnan, att man skulle taga landstingsmannavalen alternerande med andrakammarvalen, och slutligen ha alla varit

Om införande av gemensam, alternerande valdag för val till andra kammaren och landstingen.
(Forts.)

Om införande av gemensam, alternerande valdag för val till andra kammaren och landstingen.
(Forts.)

ense om önskvärdheten att i enlighet med herr Hellbergs motion flytta även landstingsmannavalen till september och försöka få dem på en i stort sett gemensam valdag. De flesta av utskottets medlemmar voro dessutom ense om att början av september vore den lämpligaste tiden för valen, och de allra flesta voro ense där- om, att för ögonblicket en söndag var den enda tid som gick att slå fast, varjämte det allra största antalet också var ense om att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida denna söndag icke kunde utbytas mot en arbetsfri vardag. Denna enighet sträckte sig jämväl till medlemmar av de olika partierna; vi ha alla kunnat förena oss om detta förslag, och vi hade därför mycket stor förhoppning, att förslaget nu skulle kunna föras i hamn.

Emellertid hava nu åtskilliga betänkligheter framkommit mot ett avgörande just nu, och då det befunnits att dessa betänkligheter särskilt hysas från regeringens sida, som lagt fram förslaget, vill jag för min del icke motsätta mig det av utskottets ord- förande förordade uppskovet med frågans avgörande till nästa riksdag, under förutsättning att utredning om en gemensam val- dag under tiden kommer till stånd. Jag anser mig emellertid böra erinra om ett par huvudpunkter i förslaget, som förhända kunna vara av intresse att trycka på med hänsyn till den bli- vande utredningen.

Vi få komma ihåg, att frågan icke får ses isolerad, uteslu- tande som en fråga om landstingsmannavalen, ty den gäller också andrakammarvalen och vi få då komma ihåg, vilken ofantlig vinst skulle erhållas genom att genomföra förslaget på sätt, som nu för- ordats. På en tidsperiod av 12 år ha vi f. n. 4 andrakammarval och 6 landstingsmannaval, d. v. s. 10 i stort sett politiska val, som över hela landet taga tid och krafter i anspråk och leda till uppsplitande valstrider. Genom den föreslagna reformen skulle vi på samma tidsperiod få 3 andrakammarval och 3 landstings- mannaval, summa 6 — sex i stället för tio — och redan detta synes mig vara en så ofantlig vinst att den alldeles tillräckligt motiverar hela reformen.

Så ha vi frågan om en gemensam valdag. Herr Hellberg har redan talat om den, och han vann, såsom nämnts, synnerligt stor anslutning inom utskottet, liksom ock förslaget om förflyttning av landstingsmannavalen från mars till september ansågs ur olika synpunkter komma att medföra synnerligt stor fördel. När det var fråga om att finna en lämplig dag såsom gemensam valdag, fanns det vidare starka sympatier för att få en arbetsfri vardag, men å andra sidan är det skäl att komma ihåg, att detta var en sak som utskottet icke på rak arm kunde besluta om. Det är nämligen en fråga även av nationalekonomisk och möjligen också kyrklig innebörd, och dessutom kräves det en viss teknisk lagstift- ning för att intaga en arbetsfri söckendag i vårt kalenderar, en lagstiftning som utskottet icke kunde giva sig in på att lösa. Vi hade därför tänkt, att man borde i den frågan avlåta en särskild

skrivelse och, om man nu godkänner det förslag till skrivelse som utskottets ordförande framlagt, bör denna fråga givetvis däri ingå.

Herr Hellberg har gjort vissa invändningar mot tanken på att förlägga den gemensamma valdagen till början av september. Jag vill för min del säga, att jag icke kan tillmäta dem synnerligt stor betydelse. Han anmärkte, att på det viset landstingsmannavalen skulle komma att hållas kort innan landstingen sammanträda, och att det skulle kunna hända att vid närmaste landstingssammanträde en viss person fungerade, som faktiskt blivit utslagen vid valen. Det är emellertid en given sak, att funktions-tiden för de nyvalda någon gång måste börja och någon gång sluta, och om de inträda den första september till fyra år därefter eller inträda den 1 januari till fyra år därefter, spelar detta i det stora hela en ganska liten roll. Det är i många fall visst icke heller säkert, att uträkningen skulle vara verkställd, innan besvärstiden gått ut och valen sålunda fastställts. För övrigt skulle man ju kunna tänka sig möjligheten av en flyttning av landstingens sammanträde, och slutligen skulle olägenheterna inträda endast en gång vart fjärde år, och det kan väl i det stora hela icke spela någon roll. Jag tror således, att de skäl som herr Hellberg an-fört mot början av september icke äro starkt vägande.

Avgörande för valens förläggande till början av september i stället för till slutet av september var emellertid den omständig-heten, att man funnit, att utsättandet av riksdagsmannavalen allt mer och mer stannat vid början av september; jag kan hänvisa till den utredning som utskottet lämnat därom i sitt betänkande. Det har under de senaste valperioderna allt mer och mer gått där-hän — vid sista valet vill jag minnas, att det var uti mellan 40 och 50 valkretsar som valdagen förlagts till början av september. Den tiden har sålunda vuxit sig in och alltmer blivit den vanliga valtiden, och vid sådant förhållande var det ju naturligt att vi valde just den tiden.

Det nämndes av herr Hellberg något om, att man fick lov att göra vissa undantag, och det är en sak, som jag tror att man får tänka på även framdeles. Utskottet har därför ock satt in en sorts säkerhetsventil för vissa valkretsar, där på grund av lokala eller andra förhållanden det skulle visa sig särskilt olämpligt att använda sig av den gemensamma valdagen; man har därvid talat om huvudstaden och eventuellt tänkt på även vissa andra valkretsar i vårt lokalt mycket utsträckta land. Dessutom torde en sådan säkerhetsventil vara behöfvlig för vissa särskilda tillfällen; man kan ju tänka sig exempelvis en eldsolycka, en farsot, en över-svämning eller någonting dylikt. Vi ha i regeringsformen en dylik säkerhetsventil med hänsyn till orten, där riksdagen skall sammanträda, och jag tror, att det är nödvändigt att ha en sådan även för valtiden. Om den gemensamma valdagen blir en söndag bör det naturligtvis lämnas städer, som för närvarande aldrig hålla landstingsmannaval på söndag, möjlighet att hålla dem på föregående lördag.

*Om införande
av gemensam,
alternerande
valdag för val
till andra
kammaren och
landstingen.
(Forts.)*

Om införande
av gemensam,
alternerande
valdag för val
till andra
kammaren och
landstingen.
(Forts.)

Jag har med dessa ord angivit några synpunkter, som jag tror böra tagas i betraktande vid en blivande utredning. I det läge frågan nu har skall jag, ehuru jag hade hoppats att saken kunde bli genomförd vid denna riksdag, varmed jag icke anser att någon risk varit förenad, förena mig i det av utskottets ordförande framlagda yrkandet. Jag gör det liksom han under förutläggning, att vi få nytt förslag framlagt redan till nästa riksdag, liksom att det vilande förslaget till ändring av grundlagarna kommer att bli av kamrarna uppskjutet till nästa riksdag, och att även Kungl. Maj:ts regering därtill lämnar sitt samtycke.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag ber att få instämma i det av herr Mannheimer framställda förslaget om skrivelse, så mycket mer som jag hyser förhoppning att det önskemål, som uttalats i den av mig m. fl. avgivna reservationen, då skall vinna beaktande.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Vid punkten 2) har jag låtit anteckna mig som reservant, och den reservationen är inte fullt så platonisk som den ser ut. Men det hindrar inte, att jag inte kommer att bli ledsen, om jag slipper att inlåta mig i debatt om denna sak i kväll. Då detta ju blir följden, för den händelse det förslag herr Mannheimer framställt bifalles, så ber jag att få förena mig i herr Mannheimers yrkande.

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har reserverat mig mot utskottets förslag, att till gemensam valdag skulle bestämmas första söndagen i september månad. Jag anser nämligen, att den gemensamma valdagen borde bestämmas till sista söndagen i september och det icke blott av det skäl, att det med hänsyn till landstingen skulle vara lämpligare att ha den dagen såsom valdag och em-dan den brådaste skördetiden då vore överstånden. Utan jag reserverade mig mot bestämmelsen, att första söndagen i september skulle bli valdag särskilt med tanke på den skrivelse utskottet beslutat för erhållande av en arbetsfri vardag såsom valdag. Jag ansåg nämligen, att, om en sådan skulle beslutas, lantmännen icke gärna kunde vara med om att förlägga den till i början av september, då skördarbetet i regel är som mest brådskande utan hellre skulle se att den förlades till slutet av september. Jag ansåg det vara olämpligt att, även om man provisoriskt bestämde den gemensamma valdagen till första söndagen i september, sedermera komma överens om en arbetsfri vardag som gemensam valdag. Man skulle då behöva ändra detta, och det var anledningen till min reservation. Jag vill hoppas, att man vid den utredning, som föreslagits, tager i betraktande lämpligheten av en arbetsfri vardag såsom valdag i slutet av september. Jag har för övrigt intet annat yrkande att göra än att instämma uti utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i fråga om nu förevarande punkt endast yrkats, av herr *Mannheimer*, att riksdagen med avslag å utskottets hemställan måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes föranstalta om utredning av frågan om införande av en för hela landet gemensam valdag på hösten, alternerande för valen till andra kamamren och landstingsmannavalen, vilken utredning borde omfatta jämväl frågan om lämpligheten av den gemensamma valdagens fastställande till en arbetsfri söckendag, samt till nästa riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Om införande av gemensam, alternerande valdag för val till andra kamamren och landstingen.
(Forts.)

Därefter gjordes propositioner först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på godkännande av herr *Manheimers* yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Under denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen i anledning av herr *Hellbergs* motion nr 163 måtte såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande

Förslag till

ändrad lydelse av § 17 mom. 1 riksdagsordningen.

Nuvarande lydelse:

Föreslagen lydelse:

§ 17.

§ 17.

1, Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas under september månad året näst före början av de tre år, för vilka valen gälla.

1. Val till riksdagsmän i andra kammaren verkställas första söndagen i september månad året näst före början av de fyra år, för vilka valen gälla, dock att Konungens befallningshavande äger att utsätta val i stad att äga rum å närmast därförut infallande lördag.

Kungl. Maj:t må, där synnerliga skäl därtill äro, förordna, att val till andra kammaren för viss valkrets skall förrättas å annan dag under sagda september månad.

Om införande av gemensam, alternerande valdag för val till andra kammaren och landstingen. Herr Mannheimer: I anslutning till det yrkande jag nyss gjort och kammaren bifallit ber jag att få yrka avslag på den ifrågavarande punkten.

Efter härmed slutad överläggning avslogs vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.
(Forts.)

Punkten 4.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut angående punkten 1.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Om införande av suppleant-skap till stadsfullmäktige.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 262 med förslag till lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 4, §§ 30—32 och § 36 mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, till lag om ändrad lydelse av § 23, § 24 mom. 1, §§ 27 och 28, § 29 mom. 1, §§ 30, 31, 35 och 40 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 samt till lag om ändrad lydelse av § 6 mom. 2, § 10 mom. 1, §§ 11—14, § 15 mom. 1, §§ 16, 17, 20 och 22 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 jämte en inom riksdagen i ämnet väckt motion.

Genom en den 12 april 1918 dagtecknad proposition nr 262 hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokoll över civilärenden, föreslagit riksdagen att antaga framlagda förslag till

a) lag om ändrad lydelse av § 28, § 29 mom. 4, §§ 30—32 och § 36 mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862.

b) lag om ändrad lydelse av § 23, § 24 mom. 1, §§ 27 och 28, § 29 mom. 1 §§ 30, 31, 35 och 40 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862; och

c) lag om ändrad lydelse av § 6 mom. 2, § 10 mom. 1, §§ 11—14, § 15 mom. 1, §§ 16, 17, 20 och 22 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Berörda proposition hade hänvisats till konstitutionsutskottet; och hade utskottet i samband med denna förehaft en av herr Ström inom första kammaren väckt motion, nr 166, däri motionären hemställt, att riksdagen måtte vidtaga den ändringen av proposition nr 262, såväl i bestämmelserna om kommunalfullmäktige som om stadsfullmäktige i Stockholm och övriga städer, att en personlig suppleant utsågs för varje kommunal- och stadsfullmäktig, samt att vid utseende av suppleant för viss vald kommunal- eller stadsfullmäktig endast de valsedlar togs i betraktande som innehölle den ordinarie

fullmäktigens namn, ävensom att stadgandena i nämnda proposition rörande utseende av efterträdare, då kommunal- eller stadsfullmäktige avgått, omformades på sätt i motionen föreslagits.

*Om införande
av suppleant-
skap till stads-
fullmäktige.*

(Forts.)

Ifrågavarande kungl. proposition avsåg sådana ändringar i kommunallagarna, att vid val av stadsfullmäktige skulle utses suppleanter att inträda såväl vid ordinarie ledamots avgång som vid inträffande förfall.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 262 icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen bifallas, måtte i anledning av nämnda proposition och herr Ströms motion för sin del antaga förslag till lagar uti ifrågavarande ämnen, så lydande som utlåtandet visade.

Reservation hade anförts av, utom andra, herrar *Bellinder, von Mentzer* och *Boberg*, vilka likväl ej angivit sin mening.

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! I föreliggande proposition åsyftas att vid val till stads- och kommunalfullmäktige jämväl suppleanter skola utses för att inträda för de ordinarie ledamöterna såväl vid tillfälligt förfall som vid längre ledighet. Utskottet har ansett, att ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition skulle erbjuda stora fördelar och utskottet har därför skänkt detsamma sitt bifall. För min del är jag icke övertygad om — även om jag icke vill förneka, att det erbjuder åtskilliga fördelar att suppleanter väljas på samma gång som de ordinarie ledamöterna — att icke olägenheterna övertäga fördelarna, och därför har jag reserverat mig mot utskottets förslag. Utskottet erkänner, att den praktiska utformningen av den tanke, som ligger i Kungl. Maj:ts proposition, vällar avsevärda svårigheter, och därför har utskottet icke heller kunnat godtaga det system för utseende av suppleanter, som i propositionen föreslås. Det är tre olägenheter som utskottet anser vara förenade med det i Kungl. Maj:ts proposition framlagda systemet.

Den första är, att, om två fraktioner, vilka i själva verket utgöra två skilda partier, rösta under samma partibeteckning, personer valda från ena fraktionen kunna komma att inträda såsom suppleanter för ledamöter valda av den andra fraktionen. En annan olägenhet av det föreslagna systemet är, att enligt detsamma reduktion-regeln eventuellt kan komma till användning vid utseendet av suppleanter, vilket förhållande skulle, såsom av erfarenheter från andra val framgår, medföra att de å valsedlarna lägst stående namnen ofta nog erhålla de första platserna. Den tredje anmärkningen gäller, att uträkningarna icke sällan bliva synnerligen besvärliga. Utskottet har därför med förkastande av detta system sökt utarbeta ett annat. Med hjälp av en skicklig expert, som varit uppe i utskottet och hållit föredrag i den föreliggande frågan, har utskottets majoritet förenat sig om ett system, som man anser

*Om införande
av suppleant-
skap till stads-
fullmäktige.
(Forts.)*

skulle vara mera tillfredsställande än det som innehålles i Kungl. Maj:ts förslag. Emellertid är det svårt att finna en tillfredsställande lösning av suppleantvalproblemet inom den nuvarande proportionella metodens ram. Naturligtvis skulle frågan komma i ett helt annat läge, därest bestämmelser infördes om officiella vallistor eller om skydd för partibeteckning och om kartellbildning. Utskottet framhåller, att i den skrivelse till Kungl. Maj:t, som riksdagen i anledning av väckta motioner beslutat, och vari anhålles om utredning angående de åtgärder, som kunde vidtagas till undvikande av de olägenheter, som enligt vunnit erfarenhet vidlådde gällande regler för proportionellt valsätt, även nu nämnda frågor berörts och att möjlighet alltså föreligger att metoden kommer att ändras i nyss antydd riktning. Emellertid anser utskottet frågan vara av den vikt, att man icke vill vänta på denna utredning eller uppskjuta spørgsmålet om suppleanter för stadsfullmäktige eller andra fullmäktige. Ja, det system för utseende av suppleanter, som utskottet stannat för, avser att välja personliga suppleanter för varje fullmäktig i stället för att välja gruppssuppleanter, då det visat sig, som här ovan nämnts, att det vid utseende av suppleanter lätt kan hända, att partierna förena sig om gemensam partibeteckning, och att man till suppleant för en fullmäktig från ett parti kan få en suppleant från ett annat parti, vilket ju icke kan vara önskvärt. Man har trott, att enligt det system, som utskottet framlägger, det ofta skulle bli enhälliga suppleantval, och att rangordningen sålunda skulle komma till sin rätt, och detta kan ju vara fallet, om stor enighet råder bland valmännen. Men om väljarna splittra sig, kunna de särskilda fullmäktige erhålla olika suppleanter. Den anordning man anser önskelig, nämligen att samma suppleant inträder vid förfall för vilken som helst av partiet, vinner man ju då icke. Vad angår det antal suppleanter, som skola för varje fullmäktig utses, synes detta enligt utskottets framställning böra bero av vilket antal ordinarie som valts för den ifrågavarande partigruppen, så att t. ex. ett parti med två ledamöter skall för varje av dessa utse två suppleanter, ett parti som fatt tre ordinarie, utse tre suppleanter o. s. v. Men enligt denna regel skall, om det blir många ordinarie platser, ett orimligt stort antal suppleanter utses. Nu har utskottet icke ansett, att man bör gå så långt, utan stannat vid fyra. Men jag får fästa uppmärksamheten på, att även om man stannar vid fyra, får man göra så många omräkningar för dessa val, att man icke kan stanna med med mindre än 40 sådana, och det är ju ganska besvärligt. Flera exempel äro i bilagor bifogade med avseende på tillämpningen. Huruvida dessa exempel äro av den åskådliga och lättfattliga art, att de mana till antagande av utskottets föreliggande förslag, lämnar jag till avgörande åt kammaren.

Jag har emellertid funnit, att även den metod, som föreslås av utskottet, är ganska svar. och även om den kanske är något enklare än den av Kungl. Maj:t föreslagna, har jag dock icke vågat lämna utskottets beslut mitt bifall; utan får jag därför, herr

greve och talman, yrka avslag såväl å den kungliga propositionen som å utskottets förslag.

*Om införande
av suppleant-
skap till stads-
fullmäktige.
(Forts.)*

Herr Östberg: Herr greve och talman, mina herrar! Den framställning, som nu föreligger från konstitutionsutskottet och som skett i anledning av en regeringens proposition, grundar sig på en riksdagens skrivelse. I denna skrivelse åberopas såsom skäl för, att man skulle ha suppleanter för stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, exemplet från landstingen. Det är dock den skillnaden, att suppleant för landstingsman inträder för *hela den session*, som är ifråga, medan däremot enligt nu föreliggande förslag en tillfällig suppleant skulle inträda för vilket sammanträde som helst. Detta exempel för behövligheten av suppleanter i nu avsedda fall torde således icke vara tillfyllestgörande.

Vidare har som skäl åberopats, att den proportionella valmetoden skulle kräva, att suppleanter utsåges även för tillfälliga förfall så att de olika grupperna inom kommunalrepresentationen ständigt skulle vara fulltaliga. Men det är besynnerligt, att man alltid skall söka draga alla möjliga, tämligen onödiga konsekvenser av den proportionella valmetoden. Samma konsekvenser skulle väl då också fordra, att suppleanter utsågos för riksdagsmän, när de hade tillfälligt förfall att deltaga i kammarsammanträde, för att de olika grupperna alltid skulle vara fullt representerade, men detta har ännu icke ifrågasatts. Och därför att man upptagit den proportionella valmetoden, behöver man väl icke gå till alla ytterligheter med åberopande av densamma.

För min del tror jag, att införandet av suppleanter för speciellt stadsfullmäktige och även kommunalfullmäktige varken är nödigt eller nyttigt. Det kommer att giva åt dessa beslutande församlingar en karaktär av tillfällighet och rörlighet, som icke kan vara nyttig. Man får vidare dock aldrig någon säker garanti för att dessa församlingar bliva fulltaliga och alla grupper fullt företrädda. Ty det kan ju uppstå förfall även för inkallade suppleanter, och tillfället att inkalla suppleanter ytterligare kan vara försuttet.

Vidare är det ju så, att dessa tillfälligt inkallade suppleanter sannolikt icke haft tillfälle att i utskott och nämnder deltaga i det förberedande arbetet och handläggningen av ärendena. Således kunna kommunalrepresentanter inkomma, som till ganska avsevärd del bestå av andra än dem, som handlagt ärendena på det förberedande stadiet, vilket icke kan vara till nytta för frågornas slutgiltiga handläggning hos fullmäktige. Någon större garanti för att de, som i utskott och nämnder förberett ärendena, skola få det avgörande ordet i kommunalrepresentationen, ges naturligtvis icke om suppleantinstitutionen införes. Den garantien försvagas snarare genom att man får tillfälle att inkalla suppleant för sig.

Härtill kommer, att hela detta system för suppleanternas utseende naturligtvis är ytterst krångligt. Ett nytt system har ju

Om införande ock på tämligen rak arm framlagts av konstitutionsutskottet, vilket jag trotsar någon här att kunna i alla sina konsekvenser överblicka.

av suppleant-
skap till stads-
fullmäktige.

(Forts.)

Då man nyss har funnit, huru konstitutionsutskottet varit villigt att skjuta ett annat förslag åt sidan, hemställer jag, om icke för närvarande det klokaste vore att avslå konstitutionsutskottets förevarande förslag.

Jag förenar mig därför i herr Bellinders yrkande.

Herr Hellberg: Herr talman! Det är i någon mån pikant, att i denna fråga Stockholms stadsfullmäktiges ordförande yrkar avslag på ett förslag, som tillmötesgår en hemställan, vilken, om jag inte allt för mycket misstager mig, först uppkom därigenom, att Stockholms stadsfullmäktige anhöllo om en sådan anordning, som här föreslås, en anhållan som visst också tillstyrkts av överståthållarämbetet.

Vad beträffar de skäl, som den föregående talaren anført, tycker jag, att de omöjligen kunna anses vara synnerligen tungt vägande.

Han försökte först och främst visa, att man inte har någon garanti för att platserna bliva besatta, då även suppleanterna kunna hava förfall. Ja, det är naturligtvis alldeles omöjligt att träffa sådana anordningar, att inte någon enda gång, om också endast en på tiotusen, det kan hända något sådant. Men nog kan man praktiskt taget säga, att om man för varje grupp har fyra suppleanter, det skall vara sörjt för, att platserna inte stå obesatta. Och nog mätte det väl vara bättre att platserna äro besatta, även om kanske inte suppleanterna alltid haft tillfälle att så grundligt sätta sig in i frågorna, än att de stå tomma. Någon gång få ju alla börja. Vid nyval komma ju även fullmäktige in, som inte precis satt sig så noga in i frågorna.

Herr Östberg menade också, att suppleantinstitutionen skulle medföra en tillfällighet och rörlighet i stadsfullmäktiges sammansättning, som inte vore önskvärd. Jag tror inte, att man behöver göra sig så synnerligen mycket bekymmer för den saken. Ty det torde vara givet, att därest fullmäktige inte hava särskilt trängande förfall, de framdeles som hittills komma att bevista sammanträdena, så att någon större förändring i sammansättningen lära suppleanterna inte medföra.

Slutligen ansåg den ärade talaren, att det inte vore skäl att antaga förslaget, därför att utskottet gjort en förändring i Kungl. Maj:ts förslag i fråga om valsättet. Det har dock redan av den förste talaren framhallits att det har skett för att åstadkomma en förbättring i förslaget, och att vi, som deltagit i överläggningen, litet var kommit till den uppfattningen att efter det grundliga arbete den expert utfört, som anlitats till vår hjälp, vi kunde vara övertygade att det förslag han utarbetat verkligen tillfredsställer alla rimliga anspråk.

Det har nu meddelats mig, att andra kammaren redan utan

votering accepterat detta förslag. Jag tycker då, att det vore ganska otillfredsställande om första kammaren skulle avslå det. Det föreligger ganska starka reella skäl för att få suppleantinstitutionen införd, och det inte minst från många riksdagsmäns egen synpunkt. Jag vet bestämt, att i denna kammare sitta flere, som äro ledamöter av stadsfullmäktigekorporationerna i sina respektive städer. De måste då, om de vilja behålla detta uppdrag, antingen gång på gång vara frånvarande från stadsfullmäktiges sammanträden — och de kunna ju inte försumma riksdagsarbetet för att resa hem — eller också underkasta sig resor som kunna vara ganska besvärliga. Det händer ibland också, att sådana resor företagas i ren onödan, såsom jag hörde berättas häromdagen om en riksdagsman, vilken vid det förhållandet att inom hans stadsfullmäktigekår uppe i Norrland förelåg en mycket ömtålig fråga vid vars avgörande det gällde för alla att vara på sin plats, företog resan dit upp, men då fullmäktigeminoriteten begagnade sin rätt att yrka uppskov och fick frågan uppskjuten, gjorde den dyrbara resan i onödan. Jag tror sålunda att redan om man ser saken bara från riksdagsmännens synpunkt, det vore ganska tillfredsställande, om suppleantinstitutionen infördes.

*Om införande
av suppleant-
skap till stads-
fullmäktige.
(Forts.)*

Jag skall alltså herr talman, tillåta mig yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von Mentzer: Som herrarna förut hört, har detta lagförslag sådant det nu föreligger, framkommit efter samråd med en skicklig och framstående expert på området. Lagförslaget är, som herrarna se, icke så litet; det upptager 30 sidor i utskottets utlåtande, och när herrarna genomläst det, som kanske herrarna gjort, och noga satt sig in i det, ha herrarna funnit, att det är många och stora förändringar, som ha skett. Dessa förändringar hava sin grund uteslutande i det förtroende man hade till denne expert. Det är ju icke någon anledning att på något sätt vilja nedsätta det utförda arbetet, men i alla fall hava dessa stora ändringar framkommit utan någon föregående utredning från annat håll och utan att de, vilka komma att få med saken att göra, haft tillfälle att yttra sig. Vi hava inom utskottet under ärendets handläggning haft en särskild sakkunnig, som sedermera ej var med vid det slutliga beslutet i denna fråga, men han hade sina mycket stora betänkligheter mot det nu föreliggande förslaget. Särskilt vill jag då påpeka, att detta innebär, att det vid vissa tillfällen och under vissa förhållanden kan föranleda, att valförrättarna skola tvingas att företaga 40 — säger fyrtio — uträkningar och att vidtaga en sådan förändring utan att vederbörande hörts och utan vidare föregående utredning än den, som en sakkunnig varit i tillfälle att verkställa, synes mig mycket vanskligt.

Jag vill därför biträda det av herr Bellinder gjorda yrkandet om avslag på utskottets hemställan.

Om införande
av suppleant-
skap till stads-
fullmäktige.
(Forts.)

Herr Mannheimer: Med anledning av den siste talarens yttrande vill jag upplysa kammaren om, att detta förslag utarbetats på sätt herr Bellinder nämnde, av en synnerligen framstående expert. Han å sin sida underställde samma förslag två på detta område mest sakkunniga i vårt land, och dessa godkände förslaget. Vidare har förslaget blivit granskat av de medlemmar inom utskottet, som äro särskilt förtrogna med den proportionella valmetoden, och alla hava efter ingående granskning funnit, att man löst problemet på ett tillfredsställande sätt.

Vad den siste talaren nämnde om de många sammanräkningar, som kunna komma ifråga, är det ju riktigt, att det kan förekomma något tiotal sammanräkningar, ifall enigheten är mycket stor och man för varje fullmäktig får göra fyra sammanräkningar för att få det antal suppleanter som erfordras. Men inför utskottet upplyste denne expert, som vi hade vänt oss till, att dessa sammanräkningar äro synnerligen enkla att företaga, om det också på papperet ser ut att kunna taga lång tid; och han påstod, att i 95 % av de fall som förekomma, sammanräkningen kan ske på några få minuter. Jag tror, att den siste talaren överdrivit de svårigheter, som skulle vara förenade med ifrågavarande förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 44;

Nej — 37.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 23 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 277 med förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 dels en i ämnet väckt motion.

Om ändrade bestämmelser rörande landstingens organisation och arbetsätt.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade från båda kamrarna hänvisats en av Kungl. Maj:t till riksdagen avlåten proposition, nr 277, däri Kungl. Maj:t under åberopande av det vid propositionen fogade utdrag av i statsrådet fört protokoll över civilärenden den 12 april 1918 föreslagit riksdagen att antaga framlagt förslag till lag om ändrad lydelse av § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

De i Kungl. Maj:ts proposition framlagda förslagen avsågo *dels* införande av likställighet mellan städer och landsbygd i avseende å grunderna för bestämmande av antalet representanter i landsting, *dels ock* utsträckning av tiden för lagtima landstings sammanvaro.

Till utskottet hade jämväl hänvisats en av herrar *Ericson* i Funäsdalen och *Johansson* i Sollefteå inom andra kammaren väckt motion, nr 392, däri motionärerna hemställt, att riksdagen måtte göra den ändringen i Kungl. Maj:ts proposition nr 277, att valkretsarnas storlek såväl för stad som landsbygd sattes så, att minst 5 och högst 8 landstingsmän valdes samt att undantag härifrån, innebärande möjlighet att åstadkomma valkretsar med antingen mindre eller större antal landstingsmän, medgäves endast i det fall att inom ett landstingsområde de befintliga städernas samlade invånareantal ej tillläte en representation av 5 landstingsmän eller, med avseende på valkretsar på landsbygden, befolkningssiffran inom en domsaga lade hinder i vägen för tillämpande av dessa föreslagna bestämmelser.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av anförda orsaker hemställt,

1:o) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition nr 277, icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen antagas, måtte i anledning av nämnda proposition för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av § 2, mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 2 mom. 1, 2, 3 och 4, § 18 samt § 40 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

*Om ändrade
bestämmelser
rörande lands-
tingens orga-
nisation och
arbetssätt.*

(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

§ 2.

1. För val av landstingsmän indelas länet i valkretsar särskilt för landsbygden och särskilt för städerna.

För varje valkrets utses, oavsett dess folkmängd, en landstingsman och därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje fullt tal av 4,000.

2. Domsaga med en folkmängd av 24,000 eller däröver skall delas i valkretsar under iakttagande, att för varje valkrets komma att utses minst tre, högst sex landstingsmän; att området för varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att delning av domsaga, som utgöres av flera tingslag eller härad, verkställles, där sådant utan avvikelse från redan givna regler kan ske, efter tingslag eller härad; samt att eljest delning i valkretsar sker efter kommuner. Utan hinder av vad nu är sagt må dock av tingslag bildas valkrets med mindre folkmängd än 8,000, då synnerliga skäl därtill äro.

Med tingslag förstås sådan del av domsaga, som utgör egen domkrets.

Domsaga, vars folkmängd ej uppgår till 24,000 utgör en valkrets; dock att, där folkmängden överstiger 20,000 eller samfärdsmedlens bristfällighet eller andra liknande orsaker påkalla domsagans delning, domsagan må, där så lämpligen kan ske, delas i två valkretsar; skolandet vid en sådan delning iakttagas vad ovan för delning av större domsaga finnes stadgat.

Höra delar av samma domsaga till olika landstingsområden, bildar varje del en valkrets.

3. Stad, vars folkmängd utgör minst 8,000, bildar egen valkrets. Stad, med mindre folkmängd än 8,000 skall förenas med annan eller andra sådana städer till en valkrets med minst 8,000 högst 16,000

2. Domsaga med en folkmängd av 32,000 eller däröver skall delas i valkretsar under iakttagande, att för varje valkrets komma att utses minst tre, högst åtta landstingsmän; att området för varje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje; att delning av domsaga, som utgöres av flera tingslag eller härad, verkställles, där sådant utan avvikelse från redan givna regler kan ske, efter tingslag eller härad; samt att eljest delning i valkretsar sker efter kommuner. Utan hinder av vad nu är sagt må dock av tingslag bildas valkrets med mindre folkmängd än 8,000 då synnerliga skäl därtill äro.

Med tingslag förstås sådan del av domsaga, som utgör egen domkrets.

Domsaga, vars folkmängd ej uppgår till 32,000, utgör en valkrets; dock att, där folkmängden överstiger 20,000 eller samfärdsmedlens bristfällighet eller andra liknande orsaker påkalla domsagans delning, domsagan må, där så lämpligen kan ske, delas i två valkretsar; skolandet vid en sådan delning iakttagas vad ovan för delning av större domsaga finnes stadgat.

Höra delar av samma domsaga till olika landstingsområden, bildar varje del en valkrets.

*(Kungl. Maj:ts förslag:)**(Utskottets förslag:)*

invånare. Kan förening ej sålunda ske, eller skulle den medföra synnerlig olägenhet, må stad eller städer bilda en valkrets, ändå att folkmängden däri ej uppgår till 8,000.

4. Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av nu meddelade föreskrifter bör utses inom ett län, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja ombud till landstinget bestämmas lägre tal än det uti mom. 1 antagna, på det att landstingsmännens antal för hela länet må uppgå till minst tjugu; och skall i övrigt vid valkretsindelningen för landsbygden iakttagas, att landstingsmännens antal för varje valkrets ej må vara lägre än tre eller högre än *sex*.

4. Därest det antal landstingsmän, som med tillämpning av nu meddelade föreskrifter bör utses inom ett län, icke uppgår till tjugu, skall såsom grund för rättigheten att efter folkmängden välja ombud till landstinget bestämmas lägre tal än det uti mom. 1 antagna, på det att landstingsmännens antal för hela länet må uppgå till minst tjugu; och skall i övrigt vid valkretsindelningen för landsbygden iakttagas, att landstingsmännens antal för varje valkrets ej må vara lägre än tre eller högre än *åtta*.

* Om ändrade bestämmelser rörande landstingens organisation och arbetsätt.

(Forts.)

§ 18.

Landstingets lagtima möte kan fortfara sex helgfria dagar. Skulle likväl de i stadgad ordning till behandling upptagna ärenden vara av den mängd och omfattning, att behandlingen av desamma icke hinner avslutas inom denna tid, må landstinget kunna förlänga tiden för sin sammanvaro med ytterligare högst fyra helgfria dagar.

§ 40.

1. För att såsom landstingets beslut gälla, skall i följande ämnen erfordras, att två tredjedelar av de avgivna rösterna om beslutet sig förenat:

a) beslut, att domsaga med mindre folkmängd än 24,000 skall delas i valkretsar; att av tingslag skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 8,000; eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 8,000 skall bildas i fall, då sådant ej är en ovillkorlig följd av vad i § 2 mom. 3 är stadgat;

a) beslut, att domsaga med mindre folkmängd än 32,000 skall delas i valkretsar; att av tingslag skall bildas valkrets med mindre folkmängd än 8,000; eller att stadsvalkrets med mindre folkmängd än 8,000 skall bildas i fall, då sådant ej är en ovillkorlig följd av vad i § 2 mom. 3 är stadgat;

b) underkännande av någons behörighet att såsom ledamot i landstinget taga inträde eller medgivande, varom i § 32 sägs;

c) påläggande av avgifter, som erfordra uttaxering för längre tid än fem år;

d) beviljande av anslag till nya ändamål eller behov;

Om ändrade
bestämmelser
rörande lands-
tingens orga-
nisation och
arbetssätt.

(Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

- e) beviljande av anslag, vartill medel skola anskaffas genom upp-
låning;
- f) upptagande av lån, ställt på längre återbetalningstid än fem
år, eller ingående av borgen;
- g) avhändande av fast egendom eller därifrån härflytande rät-
tighet;
- h) förlängning av landstings lagtima möte utöver sex helgfria
dagar; och
- i) uppskov till nästa landsting av väckta frågor.

Denna lag skall, såvitt angår frågan om förlängning av lands-
tings lagtima möte utöver sex helg-
fria dagar, gälla från och med den
1 september 1918. Bestämmelser-
na i lagen i övrigt träda i kraft
den 1 januari 1922; skolande in-
delning i valkretsar och faststäl-
lande av antalet landstingsmän
för de särskilda valkretsarna år
1921 ske med tillämpning av dessa
bestämmelser.

Denna lag skall, såvitt angår frågan om förlängning av lands-
tings lagtima möte utöver sex
helgfria dagar, gälla från och med
den 1 september 1918. Bestäm-
melserna i lagen i övrigt träda i
kraft den 1 juli 1922; skolande
indelning i valkretsar och fast-
ställande av antalet landstings-
män för de särskilda valkretsarna
för val som äga rum efter sist-
nämnda dag, år 1921 ske med till-
ämpning av dessa bestämmelser.

2:o) att herrar Ericsons i Funäsdalen och Johanssons i Sollefteå
förevarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom
vad utskottet i punkten 1 hemställt, ej måtte till någon riksdagens
åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, bland andra, herrar *Clason*, *Bel-
linder*, *K. J. Ekman* och *von Mentzer*, greve *Alexander Hamilton*
samt herrar *Boberg* och *Hildebrand*, vilka av anförda skäl inom ut-
skottet yrkat, att utskottet ville föreslå riksdagen att i skrivelse till
Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig
utredning angående de förändrade bestämmelser rörande landstingens
organisation och arbetssätt, som kunde finnas vara av behovet på-
kallade på grund av såväl erfarenheter från deras hittillsvarande
verksamhet som framställda förslag om utvidgning av deras verk-
samtetsområde.

Herr *Clason*: Som kammaren behagade finna, hava utskot-
tets samtliga högerledamöter från denna kammare och tio från
den andra kammaren avgivit reservationer vid detta betänkande.
I huvudreservationen framhålles, att Kungl. Maj:ts förslag icke
stöder sig på några vägande eller avgörande skäl, ty det förelig-
ger icke för närvarande någon motsättning i landstingen mellan
landsbygdens representanter och städernas. Något tillbakasettande

av landsbygdens intressen kan sålunda icke på något sätt sägas äga rum eller belaras, så mycket mindre som landsbygden inom samtliga landsting har ett större antal representanter än städerna. Ser man återigen på städernas och landsbygdens andelar i landstingsskatten, uppgår den för städerna till vida högre belopp i förhållande till antalet representanter, för vissa län t. o. m till mer än hälften av hela landstingsskatten, ehuru städernas andel i representationen icke på långt när står i proportion härtill. Under sådana förhållanden synes mig den föreslagna inskränkningen i städernas representantantal icke vara på något sätt motiverad.

Den andra delen av propositionen gäller en förändring i bestämmelsen om utsträckning av tiden för lagtima landstings sammanvaro. Den tabell, som är bifogad reservationen, visar emellertid, att det endast är mycket få fall, där landstingen utnyttja hela den för deras sammanvaro föreskrivna tiden, och att icke vid ett enda tillfälle landstingen hittills tillämpat den bestämmelse, som för närvarande finnes och som ger dem rätt att begära en längre utsträckt sammanträdestid. Nagot behov av en därutöver ytterligare utsträckt sammanträdestid har således icke för närvarande visat sig.

Däremot framgår för dem, som tagit kännedom om vad som rör sig på detta område, att det finnes en hel del andra frågor av mycket väsentlig innebörd för landstingens organisation och dithörande spörsmål, rörande vilka på mycket starkare grunder, förändringar kunna vara påkallade. Under sådana förhållanden framställde vi vid ärendets behandling i utskottet det yrkandet att frågor om ändring i landstingens organisation och dithörande spörsmål, däribland även den fråga, som propositionen rör, skulle tagas upp till allsidig utredning. Vi togo anledning till detta yrkande från den motion, i den kommunala rösträttsfrågan, som jag hade avgivit, och som också berörde landstingens förhållanden, deras organisation, verksamhet och arbetssätt m. m. Det hade varit vår önskan att en sådan undersökning skulle ingå i den i denna motion begärda utredningen. Första kammaren har nu här om dagen antagit det utredningsyrkande, som vi där begärde. Under sådana förhållanden synes det självklart, att första kammaren har all anledning att på denna punkt stanna för det avslagsyrkande jag nu ber att få framställa. Det är nämligen formellt icke möjligt att på denna punkt än en gång framställa yrkande om den allsidiga utredning, som första kammaren redan vid ett föregående tillfälle anslutit sig till.

Slutligen ber jag få påpeka att den övergångsbestämmelse, som är fogad vid Kungl. Maj:ts förslag, av utskottet omformulerats så, att den kommit i överensstämmelse med den förändring beträffande landstingens sammanträdestid, som utskottet hade tillstyrkt i sitt betänkande nr 21, men som kammaren nyss har avslagit. Det är ett ytterligare skäl, varför jag ber få hemställa, att kammaren måtte följa reservanterna och avslå utskottets förslag.

Om ändrade bestämmelser rörande landstingens organisation och arbetssätt.
(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
rörande lands-
tingens orga-
nisation och
arbetssätt.*

(Forts.)

Herr statsrådet Schotte: Herr talman! Beträffande först frågan om likställigheten mellan land och stad i landstingen uttala reservanterna, att den frågan icke är särskilt trängande. Ja, det beror ju i själva verket på, vad man menar med trängande. Den är naturligtvis icke trängande i den meningen, att några särskilda vådor för samhället och dess utveckling skulle hota, om reformen nu icke genomfördes, men jag för min del anser, att allt orättvist eller icke sakligt berättigat i en dylik fråga, varje anomali är trängande att få avhjälpt, om det kan minska känslan av olust och den kritik som eljest kommer fram. Förevarande reform framstår följaktligen för mig som önskvärd och påkallad. Städernas folkmängd har också ökat så kraftigt från tillkomsten av landstingsförordningen, att det framstår som ett ytterligare skäl att nu vidtaga en dylik utjämning. I procent av rikets folkmängd var städernas folkmängd år 1900 11,26 % och den 1 januari 1917 28,29 %. Rättvisan av lika representationsrätt vid politiska val är ju också erkänd genom 1909 års rösträtsreform.

Vad beträffar frågan om utsträckning av tiden för landstingens sammanträden, har jag vid framläggandet av den kungl. propositionen visserligen hyst åtskillig tvekan, huruvida det skulle vara nödvändigt att utsträcka denna tid, men efter inhämtade upplysningar om förhållandena särskilt i Norrlandstingen har jag funnit det vara påkallat, att en utsträckning av tiden för landstingens sammanvaro äger rum. Landstingen ha utfört mycket förtjänstfullt arbete, som vi alla erkänna, men alla, som varit med i landstingsarbetet erkänna också, att brådskan inom ett landsting är synnerligen stor, och att det vore önskvärt om landstinget haft tillfälle att ägna en del ärenden en något mera ingående handläggning. Särskilt är detta fallet med de yttranden i en mångfald olika frågor, som så ofta inhämtas av landstingen. Det är ju sasom vi veta vanligt, att landstingens yttranden sluta med den stereotypa frasen, att landstinget med hänsyn till den korta tid, som varit landstinget förunnad, icke haft tillfälle att avge något mera ingående yttrande. Jag tror för min del, att det skulle bli till förmån för landstingsarbetet, om det icke på detta sätt forcerades, och att det skulle leda till ökad säkerhet och trygghet vid behandlingen av ärendena, och jag kan omöjligt finna, att det skulle kunna vara någon våda med det försiktiga förslag, som Kungl. Maj:t i detta avseende har framställt. Jag finner tvärtom att det vore både lämpligt och påkallat, att Kungl. Maj:ts förslag i förevarande bägge hänseenden av riksdagen bifölles.

Herr von Geijer: Herr greve och talman! Jag har visserligen icke deltagit i den slutliga behandlingen inom utskottet av förevarande ärende, men jag var med under principdebatten och då ett preliminärt beslut fattades. Den omständigheten, som jag antytt, har vållat, att mitt namn icke kommit bland dem, som antecknats såsom närvarande vid ärendets handläggning. Emellertid begagnar jag tillfället till att säga, att, om så varit förhållandet, jag skulle

hava förenat mig med dem, som yrkat avslag på ifrågavarande framställning. Jag har redan för ett par år sedan uttryckt samma mening från denna plats, och jag har intill detta ögonblick icke funnit någon anledning att avvika från den mening, som jag då framhöll, nämligen att en framställning i sådant syfte icke bör vinna riksdagens bifall. Det förefaller mig förvisso, att här om någonsin man har rättighet att fordra bevis för en begärd lagförändrings nödvändighet och nytta; och enligt min mening brister härutinnan fullständigt de, vilka bevisbördan åligger enligt mitt förmenande.

Om ändrade bestämmelser rörande lands- tingens organisation och arbetsätt.

(Forts.)

Jag kan icke undgå att finna, att de skäl, som från statsrådsbänken nyss framfördes för förslaget, näppeligen kunna verka övertygande, åtminstone på mig. Herr statsrådet sade, att det låg honom nära att söka rätta varje orättvist förhållande. Jag kan icke se, att någon orättvisa härvidlag föreligger. Den förste ärade talaren har redan framhållit proportionen mellan städernas och landsbygdens deltagande i landstingsskatten å ena sidan och antalet representanter från städer och landsbygd å den andra, och jag för min del kan icke gå ut ifrån annat, än att jämväl denna sida av saken har, med lika fullt fog kan man säga, varit ett utslag av rättvisa. Vidare sade herr statsrådet också, att han trott sig förnimma att en känsla av olust gör sig gällande, därför att landsbygden skulle anse sig tillbakasatt. Jag vill nu beträffande denna sista synpunkt framhålla, att jag har själv rätt lång tids personlig erfarenhet av ifrågavarande förhållande, då jag i nitton år tillhört ett landsting och kanske det landsting i riket, som äger det största antalet stadsrepresentanter i förhållande till landsbygden. Förhållandet har i någon mån ändrat sig, sedan Hälsingborgs stad utbrutits ur landstinget, men jag vågar bestämt påstå, att jag under denna långa period icke någonsin märkt en sådan känsla, som herr statsrådet antydde, utan att det har varit ett synnerligen gott samarbete mellan representanterna för landsbygd och städer.

Då jag sålunda icke kan finna något som helst praktiskt skäl vara framhållet för förslaget utan tvärtom enligt min mening det samarbete, som ägt rum, just varit till fromma för landstingens arbete, och då därtill såsom en sista omständighet kommer, att jag icke kan finna annat än att detta förslag i själva verket är en yttring av någonting, som jag förut varit i tillfälle att framhålla, nämligen att på omvägar, så att säga styckevis, taga vår konstitution och föra fram önskemål, som man kan hysa på ett eller annat håll, kan jag för min del icke vara med om förslagets antagande.

Det är emellertid den ena sidan av saken. Sedan är det fråga om utsträckning av landstingens arbetstid. Herr statsrådet sade, att skälet för en sådan utsträckning skulle vara att förekomma den forcering av arbetet, som torde äga rum på olika ställen. Det kan hända, att en viss forcering någon gång verkligen äger rum, men jag kan ändå säga — jag vill fortfarande åberopa erfarenheten från mitt eget landsting, vilket är det största i riket och vars budget är den ojämförligt största — att så långt jag minns lands-

*Om ändrade
bestämmelser
rörande lands-
tingens orga-
nisation och
arbetsätt.*

(Forts.)

tinget kanske med ett eller två undantag slutat sitt arbete på tre dagar. Då nuvarande författning medger en förlängning av två dagar kan ju ett landsting få sammanträda sammanlagt åtta dagar. När vi i regel icke använt mer än tre dagar, är det svårt att få klart för sig att något behov av en utsträckning av tiden skulle förefinnas. Herr statsrådet framhöll vidare, att ett sådant behov skulle vara störst särskilt för vissa norrländska län. Av den tabell, som är bifogad reservationen, framgår emellertid, att intet av dessa landsting ännu begagnat sig av den medgivna rätten att förlänga tingen med två dagar.

Vid sådant förhållande ber jag, herr greve och talman, för min del att få förena mig i det yrkande, som är framställt av den förste ärade talaren på rent avslag å den ifrågavarande propositionen och utskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! Vad den sistberörda frågan: om utsträckning av tiden för landstingens sammanvaro, beträffar, tror jag, att det finnes anledning att undersöka förhållandena särskilt i de norrländska landstingen, och att man då skall finna en ganska god grund för den förändring, som här blivit föreslagen. Det har sagts mig av personer, som äro ledamöter i nämnda landsting, att tiden för dessa varit allt för knapp, så att de verkligen måst forcera sitt arbete mer än skäligt är. Jag kan inte heller se att det kan medföra någon olycka av något slag. Om det tillåtes landstingen att vara tillsammans ett par dagar längre än för närvarande är fallet.

Vad åter beträffar den första delen av ifrågavarande ärende, som den siste talaren först berörde, så är det en gammal fråga, Jag skall heller inte länge uppehålla mig vid den. Vi veta ju alla, att olikheten i representationshänseende mellan stad och land är en rest från den gamla ständsriksdagens tid. Det fanns en gång olika representationsbestämmelser för stad och land även vid valen till andra kammaren. Detta är nu utjämnat, och vad är då naturligare, än att också utjämning sker i fråga om landstingen? Gång på gång har också i motioner inom andra kammaren, framförda från högerhåll, yrkats på likställighet i detta avseende. Jag kan då omöjligt anse det vara något hållbart skäl mot denna utjämning, att städerna betala i proportion större del av landstingsskatten, än vad landsbygden gör. Inte kan väl landsbygden hjälpa, att städerna äro rikare, och inte bör väl landsbygden därför straffas med lägre representationsrätt än städerna?

En sådan lägre representationsrätt för landsbygden står, synes det mig, också i ganska dålig överensstämmelse med de från högerhåll framförda förslagen i fråga om den kommunala rösträtten, vilka ju gå ut på att tillerkänna landsbygdens speciella befolkning, den jordbrukande, en högre representationsrätt framför andra. Att då i detta fall vilja tillerkänna landsbygdens befolkning ringare

representationsrätt än stadernas befolkning, tycker jag är en dålig konsekvens.

Jag ber herr talman fastän det naturligtvis är hopplöst, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om ändrade bestämmelser rörande landstingens organisation och arbetsätt.

(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera punkten i förevarande utlåtande.

Sedermera gjorde herr talmannen till en början i enlighet med de rörande punkten 1 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Vidkommande punkten 2, fortsatte herr talmannen, hade något särskilt yrkande icke förekommit.

På därefter gjord proposition bifölls vad utskottet i nu ifrågasvarande punkt hemställt.

Föredrogs ånyo andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 5—8, 10, 16, 19, 20, 23, 24, 26 och 28—33 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av berörda lag den 30 juni 1913, ävensom väckta motioner angående viss ändring i förstberörda lag.

Om vissa ändringar i pensionsförsäkringslagen.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts ifrågasvarande propositioner, nr 184, hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren (nr 147) av herr *E. Lindblad* och den andra inom andra kammaren (nr 357) av herr *E. Röing*, däri hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts i propositionen framlagda förslag om ändring av 5 § i lagen om allmän pensionsförsäkring.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande av andragna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte, med avslag å de av herrar Lindblad och Röing väckta motionerna, bifalla Kungl. Maj:ts i ifrågasvarande proposition framlagda förslag till lag om ändrad lydelse av 5—8, 10, 16, 19, 20, 23, 24, 26 och 28—33 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring; samt

b) bifalla Kungl. Maj:ts i samma proposition framlagda förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av berörda lag den 30 juni 1913.

Reservation hade anmälts av herr *Rogberg*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till herrar Lindblads och Röings motioner.

Om vissa ändringar i pensionsförsäkringslagen.
(Forts.)

Herr Rogberg: Herr talman! Vid detta utskottsutlåtande finnes fogad en reservation, som av mig avgivits. Denna reservation har föranlett åtskillig överläggning inom medkammaren, men samma kammare har emellertid antagit utskottets hemställan. Vid sådant förhållande anser jag mig icke böra framställa något yrkande i ärendet.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bestridande av på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring m. m. än även väckt motion om dyrtidstillägg till vissa pensionstagare enligt nämnda lag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med skattefri sprit m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Författningsförslag angående alkoholhaltiga preparat.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa alkoholhaltiga preparat.

I en den 16 april 1918 avlåten, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 334, hade Kungl. Maj:t under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen antaga framlagt förslag till förordning angående vissa alkoholhaltiga preparat.

Utskottet hade i nu föredragna betänkande hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 334, antaga det i utlåtandet återgivna förslag till förordning angående vissa alkoholhaltiga preparat, dock med den ändring, att 7 § erhöles viss från Kungl. Maj:ts förslag avvikande lydelse.

I anförd reservation hade herrar *Hammarström*, *Lyckholm*, *Antonsson*, *Nilsson* i Bonarp, *Forssman* och *Jespersion* hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte bifallas.

Herr Hammarström: Herr greve och talman, mina herrar! Åtskilliga av utskottets ledamöter och bland dem jag hava icke kunnat följa utskottsmajoriteten i denna fråga utan reserverat oss med hemställan om avslag å den kungl. propositionen. Därmed ha vi

emellertid ingalunda velat ge uttryck åt något underskattande av behovet av en lagstiftning på ifrågavarande område. Väl kan det vara sant, att missbruken av alkoholhaltiga preparat nu under kristiden tagit större omfattning än under normala förhållanden, men även under vanliga förhållanden torde nog missbruken vara så pass stora, att en lagstiftning på området kan anses erforderlig. Icke heller hava vi haft någon anledning att ifrågasätta lämpligheten av den väg Kungl. Maj:t beträtt vid förslaget avfattande, då Kungl. Maj:t velat så att säga sätta yxan till roten och söka åstadkomma en effektiv kontroll över såväl den inom landet tillverkade som den utifrån införda varan, för såvitt den är avsedd att föras i handeln. Men vad som har väckt betänkligheter hos oss och gjort, att vi för vår del icke kunnat tillstyrka propositionen, är det sätt, på vilket förslaget velat realisera denna i och för sig lofvärda avsikt. Förslaget har nämligen icke kunnat visa någon bestämd denatureringsmetod och icke heller några vissa denatureringsmedel, utan har lämnat valet i såväl det ena som det andra hänseendet åt den myndighet, som skulle beklädas med befogenhet att vara denatureringsmyndighet. Detta är förvisso en rätt betänkelig sak. Man saknar garanti för att de intressen, som i detta sammanhang böra beaktas och tillgodoses, också verkligen bli allsidigt beaktade och tillvaratagna. Det är nämligen icke endast nykterhetsintresset, som det här bör vara fråga om, utan även andra intressen. Det gäller ju först och främst det legitima konsumentintresset. Ty de alkoholhaltiga preparaten äro dock icke föremål för tillverkning och försäljning för att tjäna såsom surrogat för alkoholhaltiga drycker, utan de hava eller böra åtminstone likasom kemiskt-tekniska preparat i allmänhet, hava sin egen självständiga användning, såsom toalettmedel, putsmedel, hygieniska artiklar o. s. v., och denna användning får man icke alldeles förbise. Vidare finnas ju här också ett producentintresse och ett handelsintresse, som böra beaktas. Man måste lägga denna lagstiftning så, att icke dessa fullt legitima intressen bliva åsidosatta.

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Då nu lagförslaget i fråga icke kunnat uppställa några andra riktlinjer för denatureringsförfarandet, än att det skall så anordnas, att det åstadkommer en effektiv denaturering eller, som det heter, medför trygghet mot missbruk och på samma gång föranleder minsta möjliga olägenhet vid preparatets användande, så är det uppenbart, att här lämnas ganska fritt spelrum för den subjektiva uppfattningen hos den, som skall handhava lagens tillämpning. Hade det varit så, att denatureringsmyndigheten varit Kungl. Maj:t, hade ju däri legat en viss garanti för att, innan ett denatureringsärende bleve avgjort, också industriens representanter eller åtminstone det ämbetsverk, som har att tillvarataga industriens intressen, finge göra sin röst hörd och finge framföra sina synpunkter. Det har nu emellertid icke ansetts lämpligt, att Kungl. Maj:t belastas med sådana ärendens avgörande, utan enligt förslaget skulle det bliva kontrollstyrelsen, som bleve denaturerings-

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

myndighet; och ur garantisynpunkt måste detta anses rätt betänkligt. Det är visserligen ställt i utsikt, att kontrollstyrelsen vid sådana ärendens behandling skulle komma att rådföra sig med industriens företrädare, men någon föreskrift härom i författningsförslaget eller eljest någon säkerhet härför finnes icke. Under sådana omständigheter och då därtill kommer, att, såvitt man vet, kontrollstyrelsen icke har någon plan utarbetad för dessa ärendens handläggning, icke några som helst riktlinjer för sin framtida verksamhet på detta område uppdragna, samt att man icke känner till något denatureringsmedel, som är tillräckligt effektivt utan att medföra olägenheter, vilka måste avhålla från dess begagnande, så har det synts oss reservanter, som om lagförslaget i den form, det nu föreligger, icke vore antagligt.

Med avseende på denatureringsmedlen — för att nu något återkomma till denna fråga — förhåller det sig så, att, när det nu föreliggande förslaget ursprungligen utarbetades, man lärer hava tänkt sig, att såsom denatureringsmedel skulle användas metylalkohol, som lär vara ett fullt effektivt denatureringsmedel. Emellertid ha de medicinska auktoriteterna inom landet på det bestämdaste motsatt sig dess användning med hänsyn till dess hälsofarlighet, och något annat effektivt medel känner man icke i och för denaturering. Huru då kontrollstyrelsen skall kunna komma till rätta med denatureringen, i händelse den om några månader får att tillämpa denna författning, är icke lätt att inse, och det torde icke vara för mycket sagt, att kontrollstyrelsen näppligen själv har någon klar föreställning därom. Det har visserligen framhållits, att kontrollstyrelsen skulle för ändamålet utrustas med sakkunniga biträden, laboratorium o. s. v., men hjälpmedlen i för sig lösa icke frågan, och vad de sakkunniga beträffar, lära de väl icke komma långt, så länge vetenskapen, efter vad vid frågans behandling inom utskottet blivit upplyst, ännu står rädlös inför problemet i fråga.

Om det med hänsyn härtill skulle befinnas rådligt att tills vidare avstå från försöket att definitivt ordna frågan om kontrollen över de alkoholhaltiga preparaten, intill dess denatureringsfrågan, som är det centrala i hela spörsmålet, i sinom tid kan tänkas bliva löst, så torde det däremot icke vara omöjligt att träffa provisoriska anordningar för ändamålet, ägnade åtminstone att i väsentlig mån undanröja nuvarande olägenheter. Hurudana dessa provisoriska anordningar borde bliva, har det icke varit reservanternas sak att närmare framhålla, men så mycket torde kunna sägas, att om det icke är möjligt att komma till rätta med denatureringsförfarandet, får man nog huvudsakligen rikta sig mot själva försäljningen och därvid till en början taga sikte på de preparat, som visat sig mest vara föremål för missbruk. Det är väl icke alldeles nödvändigt att alla dessa olika preparat, som ju, delvis i synnerligt stor omfattning, vinna avsättning i vilken som helst handelsbod, skola, särskilt i avlägsna landsorter, få föras i handeln lika fritt och obehindrat som nu, utan nog torde det vara

möjligt att träffa restriktiva bestämmelser i fråga om handeln med dylika preparat, bestämmelser, som skulle kunna åtminstone nödtorftigt råda bot på de värsta olägenheterna i avbidan på en mera effektiv lagstiftning.

Det är från dessa synpunkter och under antagande, att det icke skall vara omöjligt att komma till rätta med frågan på ett mindre brådstörtat och på ett jag vågar säga mindre olämpligt sätt, än vad förslaget innehåller, som reservanterna gjort sin hemställan, och jag tillåter mig, herr greve och talman, i anslutning därtill yrka avslag på den kungl. propositionen.

*Författnings-
förslag angå-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Herr statsrådet Thorsson: Herr greve och talman! Reservanterna hava uttalat vissa farhågor för att bifalla föreliggande förslag ur den synpunkten, att föreskrifterna angående denatureringen icke äro stabila. Reservanterna utgå därifrån, att alla denatureringsförfaranden böra vara klarlagda i en författning. Skulle man vänta att lösa denna fråga, till dess denatureringsförfarandet klarlagts i en författning, på sätt reservanterna kräva synes man därmed undanskjuta en av de väsentligaste garantierna för att denatureringen, på samma gång som den bör göras på det mest allsidiga sätt, så att den motsvarar sitt ändamål, också gör preparatet obrukbart som förtäringssmedel. Om man skall gå reservanternas väg dröjer det åtskilliga år ännu, innan man fått ett denatureringsmedel utexperimenterat, som icke kan genom rednaturering oskadliggöras, ty då är det klart, att man måste offentligt angiva, de medel med vilka den eller den drycken skall denatureras med. Om man förfar på det sättet, så säger man i själva verket åt den, som vill förfara olagligt och oskadliggöra ett denatureringsmedel, rent ut i författningen, vad han har att plocka bort för att kunna njuta av den vara, som man velat hindra honom att njuta av.

Reservanterna ha också befarat, att kontrollstyrelsen skulle få för stort inflytande och att styrelsen skulle utnyttja sin makt för ensidigt, för att man skulle våga överlämna en sådan befogenhet åt denna myndighet. Jag har nu den bestämda uppfattningen, att om man icke vågar hava ett sådant förtroende för den myndighet, som har att övervaka kontrollen, då lär det nog icke bli bättre, om man överlämnar åt Kungl. Maj:t att bestämma om denatureringsförfarandet, ty Kungl. Maj:t måste ju alltid i dylika fall vända sig till något ämbetsverk för att få sådana frågor ordnade och rimligtvis kan icke Kungl. Maj:t vända sig till någon annan myndighet än den som har att syssla med hithörande ting.

Nu säges det visserligen, att om Kungl. Maj:t får denna sak om hand, så har Kungl. Maj:t en viss skyldighet att icke enbart höra den ena myndigheten utan att även höra en annan. Men den praktiska utformningen av själva förfarandet kommer på sådant sätt att fördröjas, att jag ifrågasätter, om detta verkligen kan vara till någon fördel för den industri, som härav beröres.

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Man försinkar ärendets avgörande under en så lång tid, att detta i och för sig kan verka mycket obehagligt för den industri, vars varor skall denatureras och kontrolleras.

Vidare vill det förefalla mig, att om industrien får sakkunniga representanter som tillsammans med kontrollstyrelsen, deltar i ordnandet av hithörande angelägenheter, så bör detta vara en garanti för industrien, som man får anse vara tillfyllestgörande.

Det synes mig ligga en mycket stor garanti, emot befarad mannamån däri, att industriens utöfvere om de hava anledning att rikta anmärkning emot någon viss åtgärd de då få lov att i besvärsväg framföra denna anmärkning till Kungl. Maj:t. Det vill förefalla mig, som om de skulle vara sämre ställda i klagohänseende, om de skulle hos Kungl. Maj:t klaga över ett beslut, som Kungl. Maj:t själv fattat. Då kan det ju icke rätt gärna tänkas en högre instans, som rättar ett begånget felgrepp. Om däremot en underordnad myndighet gjort sig skyldig till ett felaktigt förfarande kan vederbörande klaga hos Kungl. Maj:t, och då finns det större utsikter att få ett eventuellt missgrepp rättat, än om Kungl. Maj:t själv skall göra sig skyldig till ett sådant. Ty hos vem skall i detta senare fall den klaga, som anser sig vara förorrättad.

Utskottets ärade ordförande ansåg, att man utan någon större olägenhet kan ordna denna sak på det sättet, att Kungl. Maj:t begagnar sig av sin administrativa makt att under denna kristid reglera hithörande förhållanden genom att särskilt utfärda inskränkande bestämmelser för handeln. Ja, men där har vi ju åter precis samma förhållande. Under den mellanliggande tiden skulle det i så fall bliva osäkerhet för en annan kår. Herrarna äro mycket rädda om industriens målsmän, men handels målsmän tyckas ni vilja klämma efter. Nu är det min uppfattning, att efter vad som skett under den senaste tiden särskilt i Svege och på en annan plats uppe i Norrland så måste, om kammaren avslår det nu föreliggande förslaget, Kungl. Maj:t på ett synnerligen hårdhänt sätt ingripa mot såväl fabrikanter som handlande på ifrågavarande område, skall Kungl. Maj:t på administrativ väg gripa in dels här och dels där, så kommer detta ingrepp att medföra betydligt större osäkerhet för de parter, som här beröras. Från den synpunkten vill det förefalla mig, att såväl industriidkare som handlande finge sina intressen bäst tillgodosedda, om denna kammare biträdde det beslut, som andra kammaren nyss har fattat, då den godkänt utskottets förslag i föreliggande fråga.

Herr ordföranden i utskottet påpekade faran av att man vid denaturering skulle använda metylalkohol. Det vill ändå förefalla mig, att om vetenskapsmännen äro eniga om att detta denatureringsmedel är i så hög grad skadligt, så följer därav att den myndighet, som skall sörja för denatureringen, icke använder ett sådant denatureringsmedel.

Innan jag lämnar ordet, så vill jag med några ord bemöta den

anmärkning som gjorts med det sätt, varpå man tänkt sig tillämpningen av författningen. Här gäller det att åstadkomma bestämmelser angående denaturering av en mångfald olika preparat, som med hänsyn till sin beskaffenhet och sitt olika användnings-sätt naturligtvis måste behandlas med olika stränghet. Det finnes ju en del preparat, som mycket nära ansluta sig till den rena alkoholen — ren alkohol i den mening, vari man i dagligt tal begagnar ordet brännvin. Det vill förefalla mig, att man icke behöver sväva i ovisshet om vilka denatureringsmedel som skola användas mot dessa preparat, som begagnas mera till förtäring än för tekniska ändamål. Däremot finnes en hel del preparat, vilkas farlighet ur förtäringssynpunkt är minimal, därför att de betinga ett sådant pris på marknaden, att de med hänsyn därtill egentligen kunna betraktas såsom mindre vådliga. Under sådana förhållanden anser jag det vara riktigare att gå den vägen, som ifrågasättes i den nu föreliggande propositionen vari föreskrives denaturering för alla tekniska preparat, men att detta stadgande mildras genom att man omedelbart och tills vidare släpper loss alla sådana preparat som äro mindre farliga, varemot man begagnar sig av sin befo-genhet att föreskriva denaturering för de mest farliga preparaten. Jag tror, att på den vägen kan man med en mjuk övergång nå fram till samma resultat. Det vill ändock förefalla mig att reservanterna icke vilja motsätta sig vissa reglerande bestämmelser även om de, såsom jag tyckte mig uppfatta herr ordföranden, icke vilja gå fram till en lösning av frågan, på det sätt som ifrågasättes i propositionen och i utskottets utlåtanden. Vid sådant förhållande drister jag mig att ännu en gång understryka att om kammaren biträder reservanternas förslag, så tvingar kammaren därigenom Kungl. Maj:t att vidtaga restriktiva åtgärder, som kunna bli va mera kännbara för både handel och industri än om kammaren biträder utskottets förslag. Ett bifall till utskottsutlåtandet synes mig i realiteten ej vara stridande även emot reservanternas önskan att vinna ordning och reda i nu omhandlade ämne.

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Efter det anförande, vi nyss hava hört från statsrådsbänken, förefaller det mig icke vara mycket att tillägga, men ett yrkande om bifall till utskottets hemställan bör ju här göras. Det är ju mycket förklarligt att man från reservanternas sida yppar farhågor för att industriens intressen skulle kunna komma att trädas för nära, och den ärade utskottsordföranden förmenade också, att det kunde ligga en fara för konsumtionsintresset i ett bifall till utskottets hemställan. Men det är ett intresse, som reservanterna tyckas sätta efter både konsument- och producentintresset, och det är intresset för människorna.

Jag förutsätter, att kammarens ledamöter hava tagit del av den kungl. propositionen och då hava kammarens ledamöter icke kunnat undgå att se den samling av vittnesbörd från skilda delar av landet om den stora utsträckning, i vilken dessa tekniska preparat missbrukas i berusningsändamål. Det är ju alldeles uppenbart, att detta

*Forfattnings-
förslag angå-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

spritmissbruk är någonting ofantligt mycket vedervärdigare i moraliskt avseende, mycket mera nedbrytande än missbruk av sådana rusdrycker, som äro avsedda till förtäring, och att det på denna väg skapas och underhålles dypölar inom samhället, som förgifta det samma i mycket stor utsträckning.

Det är på detta, som det måste rådast bot. Skulle man vänta med att råda bot på detta, till dess att man kan i en lagtext angiva ett ofelbart denatureringsmedel, då är det nog bättre att låta missbruket fortfa. Det finns ingen möjlighet för närvarande att peka på ett ofelbart denatureringsmedel, framför allt icke något som lämpar sig för den stora mångfald av preparat, om vilken det här är fråga. Denatureringsmetoden här måste vara lika smidig och lika växlande som tillverkningen av preparaten. Det är således icke möjligt att på förhand uppställa några bestämda denatureringsmetoder.

Det har från statsrådsbänken antytts, att om det här förslaget nu förkastas av första kammaren, så kan det komma att medföra följder, som för den industri, vars intressen man här vill tillgodose, kunna ställa sig vida mera allvarsamma än det denatureringstvång, som det här är fråga om att införa. Jag är också övertygad om, att där-est första kammaren avvisar det förslag till lösning, som nu föreligger, Kungl. Maj:t skall veta att taga konsekvensen av detta beslut och vidtaga de åtgärder, som äro nödvändiga för att råda bot på de missförhållanden, som för närvarande förefinnas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Ollas: Herr greve och talman, mina herrar! Jag har under denna riksdag förut icke deltagit i debatterna angående framställda nykterhetsspörsmål. Jag har underlåtit att deltaga av den anledning, att jag har förstått de känslor, som rört sig hos majoriteten av kammaren, då krav på sätt som skett, redan i år framställts på ändring i den av riksdagen i fjol antagna förordningen angående brännvinsförsäljning.

De frågor å nykterhetsområdet däremot, som i dag ligga till avgörande på riksdagens bord, äro emellertid av en annan beskaffenhet. I dag gäller det endast att fullfölja det beslut riksdagen fattade i fjol och redan nu ordna kontrollen och försäljningen av den s. k. denaturerade spriten. Detta är nyss gjort, och nu återstår att införa motsvarande bestämmelser för de alkoholhaltiga preparaten. Detta är ett gammalt spörsmål, och redan år 1910 var riksdagen enig om att denna fråga så fort som möjligt borde lösas. Då gällde det visserligen den denaturerade spriten, men sedan dess hava förhållandena utvecklats därhän, att det numera är lika nödvändigt att införa en reglering beträffande de alkoholhaltiga preparaten.

Länge har man hört talas om dropphandeln i Norrland, redan under den tid, då brännvinet fanns i överflöd och då icke så stränga bestämmelser gällde för dess åtkomst som för närvarande. Men sedan man gjort brännvinet svåråtkomligare, har i ännu högre grad vissa delar av folket vänjt sig vid preparaten, och fabrikanter och

industriidkare hava följt med utvecklingen, så att nu behöva icke de som vilja hava surrogat använda sådana, som man har hört talas om förut, skokräm etc., utan nu har man helt andra saker att bjuda på.

Jag har från ett ämbetsverk fått taga med mig några prov på en vara, som lär vara synnerligen begärlig för tillfället. Det är tre prov på ett hårvatten, som kallas eau de Portugal. Proven äro tillverkade vid tre olika fabriker, ett är ifrån Barlach, ett från Gahn och ett från bröderna Höglund. Detta hårvatten består huvudsakligen av sprit (ca 50 %) och portogalliolja, en eterisk olja, som erhålles vid pressning av den söta orangen Citrus Aurantium. Denna olja har en angenäm lukt och påminner i smaken om apelsin. Hårvatten, försatta med detta medel, lämpa sig utmärkt till berusningsmedel. Utan tillsättning av någon annan fet olja äro de synnerligen välsmakande. Herrarna kunna ju försöka smaka på, om ni ha lust. Bröderna Höglunds eau de Portugal påminner sålunda om likör grande marnier. Gahns hårvatten, som jag har ett prov på, är denaturerat. I detta ingår ett kräkmedel. Det är nämligen tillsatt med kräkrot, så att något mer än halva flaskan skulle framkalla kräkverkan, och flaskan har en särskild röd etikett med påskrift, att innehållet är farligt att förtära.

Nu har jag från en annan ämbetsman, som sysselsätter sig med denna utredning, fått några upplysningar, som kanske kunna vara av intresse att höra för kammarens ledamöter. Han har kommit till det resultatet, att användningen av dessa preparat i berusningsyfte är högst olika i olika trakter inom landet och till och med att det är vissa sorter, som frekventeras mera på en trakt och mindre på en annan och andra sorter tvärt om. Denna ämbetsman har bland annat funnit att i Norrland är ifrågavarande hårvatten ganska begärligt. En grosshandlare därstädes rekvirerar icke mindre än 650 dussin sådana hårvattensflaskor, åt gången, och en vanlig simpel cigarrhandel i Borlänge rekvirerar icke mindre än 25 dussin i taget.

Jag skall icke trötta kammaren med att föredraga flera exempel, fastän det står flera antecknade. Jag skall bara nämna något om de iakttagelser jag gjort själv på den trakt jag tillhör. Det har gått så långt även i den trakten, att denna trafik utgör en verklig landsplåga. I kolköjor, i timmerköjor och till och med i handelsbutiker är det en verkligt stor åtgång på dessa varor, och jag kan försäkra herrarna, att av allt som rekvireras dit kommer säkert icke en droppe i håret på en enda människa, utan allt går andra vägar. Det användes till förtäring.

Det är intressant att se på den statistik, som upprättas för närvarande med avseende på förbrukningen av spritvaror dessa artiklar inbegripna. Om vi se i den kungl. propositionen, där en statistik intagits för år 1917, så finna vi, att under första kvartalet var procenten av fylleriförseelser, förorsakade av intagande av denaturerad sprit och tekniska preparat följande. Första kvartalet var det för denaturerad sprit 5.1 % och för tekniska preparat 1.4. Så ökade det undan för undan, tills under fjärde kvartalet fylleriförseelserna sti-

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Portl.)*

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

git för denaturerad sprit till 9,2 och för tekniska preparat till 13,2 %. Jag har försökt få reda på huruvida resultatet var känt och uträknat för första kvartalet för i år, men siffrorna voro icke klara för andra orter än för Stockholm och Göteborg. Men för Stockholms vidkommande har det ökat, så att fylleriförseelserna på grund av förtäring av denaturerad sprit och tekniska preparat är uppe i bortåt 40 %, och i Göteborg är det ungefär liknande. Så pass har man ock tagit reda på förhållandet i landet för övrigt, att man vet, att förseelser, förorsakade av sådana preparat i Norrland på vissa trakter skola uppgå ända till 80 %.

Det är alldeles tydligt och klart, att om detta får fortsätta så kunna förhållanden uppstå i landet, vilka jag är övertygad om varanda en av herrarna reagerar emot och som vi alla säkerligen skulle vilja förebygga. Herr finansministern gjorde en antydning om orsakerna till den omtalade kravallen i Sveg i våras och att det funnits ansatser till liknande uppträden på något annat ställe. Jag är rädd för att om vi icke i tid ordna de förhållanden varom det föreliggande betänkandet handlar kunna uppträden som de berörda bliva ganska vanliga, åtminstone på vissa orter inom landet. Jag tror därför att ansvaret för kammaren kan bliva ganska tungt därest den nu avslår det föreliggande förslaget.

Nu säga reservanterna, att det icke är rådligt att lagstifta, på sätt som här föreslås förr än man är på det klara med denatureringsfrågan och att man icke bör överlämna denatureringsfrågan i det skick den nu föreligger till ett ämbetsverk. Ja, därpå hava de föregående talarna svarat. Jag vill säga liksom de, att skall man vänta på att få densamma tillfredsställande löst innan man lagstiftar så tror jag, att vi få vänta länge och vänta så länge, att det blir för sent. Jag tror, att det bästa vore att överlämna frågan till kontrollstyrelsen, och jag tror icke, att vi behöva vara rädda för att den kommer att springa åstad utan att den vet, vad den gör. Jag har visserligen hört en och annan göra antydningar om att kontrollstyrelsen icke vore att lita på i frågor som beröra nykterhetsspörsmålen och att den i sådana fall mera såg på nykterhetsintresset än den såg på industriens bästa o. s. v. Jag tycker verkligen, att kammaren borde hava fått en annan erfarenhet av kontrollstyrelsen i vinter. Det har ju varit före en del nykterhetsfrågor och när bevillningsutskottet har begärt kontrollstyrelsens yttrande däröver, så har utskottet fått mottaga avstyrkande utlåtanden från kontrollstyrelsen och detta ehuru nykterhetsvännerna ha varit ganska entränga i sina önskingar att få ett annat utlåtande därifrån. Jag menar sålunda, att det är oriktigt att tänka sig, att kontrollstyrelsen kommer att tillgodose nykterhetsintresset längre än vad som är förenligt med rättvisa och billighet även gentemot industrien.

Av vad jag nu anfört framgår, att behovet att i så stor utsträckning som möjligt reglera dessa förhållanden är i högsta grad trängande och jag tror, att detta reglerande utan våda kan ske på det sätt Kungl. Maj:t har föreslagit och bevillningsutskottets majoritet har

förordat. Jag anser, som jag nämnt förut, att ansvaret blir ganska tungt för kammaren, ifall den nu avvisar förslaget.

Jag ber därför kammaren enträget att bifalla utskottets förslag, och jag tillåter mig herr talman, också att yrka bifall till delsamma.

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Fortn.)*

Herr *Förssman*: Det finns säkerligen ingen i denna kam-
mare, som icke med största nöje skulle bifalla ett förslag, som han
trodde skulle på ett effektivt sätt kunna motverka missbruket av de
alkoholhaltiga preparaten. Herr Jacob Larssons uttalande, att re-
servanterna sakna intresse för människorna i den meningen, att de
icke skulle hava någonting emot att människor fördärva sig genom
ett sådant missbruk, är enligt mitt förmenande alldeles obefogat.

Varför jag för min del anslutit mig till reservationen är, att
jag under utskottets behandling av denna fråga och under åhörande
av diverse föredrag i utskottet av sakkunniga, bland dessa chefen
för kontrollstyrelsen och professor Thunberg, har fått den bestämda
övertygelsen, att det råder en högst betänklighetsfull brist på klarhet i fråga
om huru man skall kunna åstadkomma en denatureringsmetod eller
finna ett denatureringsmedel, som på något sätt är tillförlitligt. Herr
statsrådet och chefen för finansdepartementet har yttrat, att om
vi nu skulle avslå det kungl. förslaget och icke låta kontrollstyrelsen
få tillfälle att praktiskt utpröva några denatureringsmetoder, så
skulle det dröja många år, innan man får en lämplig metod, ett lämp-
ligt denatureringsmedel. Ja, i det sista tror jag, att jag måste med
ledsnad instämma med herr statsrådet. Det kommer nog att dröja
flera år, innan man finner ett sådant medel, men icke beror det
därpå, att icke kontrollstyrelsen kan finna ett medel att praktiskt
utexperimentera sådana metoder. Saken är nämligen den, att ett så-
dant medel finner man icke på praktisk väg, utan det är något
som fordrar ett djupt vetenskapligt studium och arbete av verkligt
kvalificerade vetenskapsmän. Det kan icke kontrollstyrelsen och de
krafter, som kontrollstyrelsen har till sitt förfogande uträtta, och där-
för har han menat, att det över huvud taget icke alls skulle gagna
saken, om man nu gäve kontrollstyrelsen den ifrågavarande befogen-
heten, ty det skulle endast bliva ett trevande som jag icke tror skulle
leda till resultat.

Om herrarna haft tillfälle att titta i den kungl. propositionen,
så ha ni funnit, att där anvisas varjehanda vägar att denaturera
här ifrågavarande preparat. Man har talat om metylalkohol. Den
har man nu på senare tid gått ifrån efter vad kontrollstyrelsens chef
förklarar, alldenstund detta ämne ju är synnerligen giftigt. Där-
emot nämnde kontrollstyrelsens chef, att man tänkt sig använda vissa
metallsalter, särskilt nämnde han kopparsulfat. Naturligtvis kan
man använda det, men vad det har emot sig är, att en alkoholhaltig
vätska, försatt med kopparsulfat med synnerlig stor lätthet kan be-
frias från kopparsulfatet, d. v. s. alkoholen kan överdestilleras; kop-
parsulfatet är icke flyktigt utan stannar kvar och alkoholen avskiljer
sig. Och efter vad man och man emellan säges, lär det svenska folket
i dessa dagar icke alls vara obekant med destilleringsprocesser.

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Porte.)*

Och vidare har man antytt, att man skulle kunna gå den vägen, att man ökar den verksamma beståndsdelen i de alkoholhaltiga preparaten, d. v. s. då det gäller en parfym, skulle man öka mängden av eterisk olja i parfymen och därigenom minska alkoholhalten och på så sätt göra parfymen mindre begärlig för detta slags konsumtion. Nu är det emellertid på det viset, att i allmänhet äro dessa preparat, parfym o. d., mättade med de verksamma beståndsdelarna, så att en större mängd av sådana icke kunna lösas i den befintliga mängden alkohol, och den vägen torde således icke vara framkomlig. Så har man sagt i fråga om hårvatten, som herr Ollas Ericsson hade en präktig kollektion av, att i dessa skulle man kunna öka satsen ricinolja o. s. v. och därigenom göra den mindre tilltalande för dryckeskonsumtion. Emellertid är det med hårvatten så, att just alkoholen utgör den verkande beståndsdelen. Det är alkoholen, som verkar stimulerande på hårväxten, och man har sålunda ingen utsikt att kunna gå den vägen.

Över huvud taget har jag åtminstone fått det intrycket, att hela saken är hopplöst outredd, och att under sådana förhållanden lämna ut en industri åt ett planlöst trevande som kan skada industriens intressen utan att gagna den sak man vill tjäna har jag för min del icke kunnat gå med på. Då tror jag i likhet med vad utskottets ärade herr ordförande här yttrat och vad vi hava uttalat i reservationen att en mycket bättre väg att gå på vore en kontroll av handeln med dessa artiklar, och på denna grund skall jag, herr vice talman, anhålla att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr H a m m a r s t r ö m: Herr greve och talman! Jag nödgades begära ordet, då herr Jacob Larsson gjorde det uttalandet, att reservanterna icke brydde sig om människorna utan endast om konsumenter och producenter. Det yttrandet har ju nu redan från den näst föregående talaren blivit bemött, och jag behöver inte vidare upehålla mig vid det. Men jag hänvisar gentemot herr Larsson såväl till våra uttalanden här i debatten som till reservationen, där vi ju uttryckligen hava tillkännagivit, att vi mycket väl inse önskvärdheten av att kunna få till stånd en tillfredsställande lagstiftning på nu ifrågavarande område. Därav följer dock naturligtvis icke, att man okritiskt kan taga vilket förslag som helst som framlägges.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet ansåg, att det icke var möjligt att i författningen stadga något om denatureringsförvarandet. Ja, att det är förenat med svårigheter att komma fram på den vägen, är uppenbart, särskilt med hänsyn till de många olika slags preparat det här är fråga om, men jag vill dock erinra om att i den denatureringslagstiftning vi haft nu under ett tjugotal år, där åtminstone finnas ganska noggranna bestämmelser om såväl denatureringsmetod som denatureringsmedel. Det torde väl ock ligga i sakens natur, att man icke brukar överlåta åt ett svenskt ämbetsverk att för realiserande av ett visst lagstiftningssyfte förfara

hur det vill med en industri, som råkar att beröras av denna lagstiftning. Här lämnas inga andra direktiv än att de varor, om vilka fråga är, skola denatureras effektivt. Men hur det skall tillgå, där- om får man icke den ringaste upplysning. Det överlämnas åt detta ämbetsverk att förfara efter godtycke, kan jag nästan säga, ty visserligen hänvisade herr statsrådet till besvärsvägen såsom korrektiv, men vad kan vinnas på den vägen, när man skriver författningen så, som här ifrågasättes? Det är uppenbart att med den befogenhet, som här tillämnas åt kontrollstyrelsen, Kungl. Maj:t skall få ytter- ligt svårt att göra ändring i kontrollstyrelsens beslut.

*Författnings-
förslag angå-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Herr statsrådet menade vidare, att det vore förenat med en viss risk att införa noggranna denatureringsbestämmelser i författningen, därför att då bleve det ganska lätt att plocka bort som han sade, de denaturerande ämnena. Men vad skulle det vara för denaturering, som herr statsrådet därmed åsyftar? Det är ju meningen med dena- tureringen, att den skall vara effektiv, och däri ligger naturligtvis en fordran på att denatureringsmedlet icke skall kunna fränskiljas al- koholen.

Ytterligare ansåg herr statsrådet sig böra framhålla, att därest detta förslag icke nu antoges, så komme Kungl. Maj:t, om jag fattade uttalandet rätt, att gå mera hårdhänt fram mot tillverkning av och handel med alkoholhaltiga preparat, än vad förslaget möjliggjorde. Jag tror icke, att det hotet behöver skrämma de intresserade syn- nerligen mycket, ty det finns nog gränser uppdagna för Kungl. Maj:ts administrativa maktbefogenhet, och huru mera hårdhänta bestämmelser skulle kunna på den vägen genomföras, har jag svårt att förstå.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att det icke är en- dast den kemiskt-tekniska industrien och de olika sammanslutnin- gar, vilka bevaka denna industris intressen, som med mycken oro sett detta förslag framläggas, och som kraftigt uttalat sig däremot, utan kommerskollegium, det ämbetsverk, som närmast har att tillvarataga de industriella intressena, har i detta hänseende varit fullt ense med industriens egna representanter och mycket kraftigt motsatt sig det- ta förslag, särskilt i vad det rör denatureringsmyndigheten. Jag kan också tillägga, att ingenstades i utlandet finnes något motstycke till en sådan lagstiftning som den här ifrågasatta. Över huvud ta- get ingår i utlandets denatureringslagstiftning icke alls det syfte, som här i landet blivit utslagsgivande, nämligen nykterhetsintres- set, utan där avser denna lagstiftning endast det fiskaliska intresset, att alkoholbeskattningen icke måtte eluderas genom medgivande av denatureringsförfarande.

Herr statsrådet framhöll vidare en synpunkt, vars betydelse na- turligtvis icke får förbises, och det var, att därest denaturerings- ärendena skulle dragas omedelbart under Kungl. Maj:ts prövning, så komme detta att fördröja frågornas avgörande. Det är alldeles gi- vet, att så måste komma att bliva förhållandet, men jag tror, att industrien själv med jämnmod finner sig i denna olägenhet och före- drar denna med hänsyn till den säkerhet, som på detta sätt vinnes

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.*

(Forts.)

för frågornas allsidiga utredning, och för att alla synpunkter, som böra inverka på avgörandet, därvid också bliva beaktade. Jag icke allenast tror detta, utan jag har säkra bevis därför, ty från industriens sida har man just påyrkat, att Kungl. Maj:t måtte själv avgöra dessa frågor, detta naturligtvis under förutsättning, att bestämmelserna om denatureringsförfarandet nödvändigt behöva avfattas i den allmänna och obestämda form, som författningsförslaget upptager.

Herr statsrådet yttrade också, att kontrollstyrelsen ju kommer att samverka med industrien, och detta skulle minska risken. Ja, men därom saknas varje bestämmelse. Kontrollstyrelsen gör som den för gott finner enligt förslaget.

Huru skulle nu förhållandena kunna tänkas gestalta sig, om kontrollstyrelsen skulle få att från den 1 januari 1919 övertaga de bestyr, som förslaget avser att lägga i dess händer? För närvarande har man där tydligen icke alls klart för sig, hur man i sådant fall skall förfara. Mot slutet av året komme emellertid från de kemisk-tekniska fabriker att inströmma masstal av anmälningar rörande alla deras tillverkningar, sammansättningen av dessa o. s. v. Det är nämligen icke ett fåtal artiklar, det här är fråga om. Allt vad parfymer heter, eau de cologne, hårvatten, munvatten, t. o. m. toalettvålar komma ju att falla under förordningen. Hur kommer då kontrollstyrelsen att förfara? Skall den i enlighet med författningens syfte försöka åstadkomma en verkligt effektiv denaturering, så att man kan vara säker på att något missbruk av varan i fråga icke kan komma att äga rum? Då måste den taga till ett fullt verksamt denatureringsmedel. För närvarande känner man emellertid, såsom jag redan framhållit, icke något annat sådant än metylalkohol. Skall man då använda detta för att säkerställa denatureringseffekten? Ja, även om man vågade förbise hälsovådligheten och läkarnas därpå grundade gensagor mot användningen, så inte lär folk använda parfymer, eau de cologne, o. d., som äro och måste vara å flaskorna försedda med etiketter, angivande att varan är tillsatt med gift. Det blir antagligen icke heller riktigt tilltalande att få metylalkoholen i tvålen. Nå, då får man kanske förutsätta, såsom det har sagts, att kontrollstyrelsen kommer att släppa loss dessa varor och icke bry sig om att låta denaturera dem, utan endast inskrida mot vissa preparat, beträffande vilka man har att i mera avsevärd grad befara missbruk. Ja, men då kommer man just till samma resultat på en annan väg, som det jag nyss antydde, nämligen att det vore skäl att inskrida allenast mot de preparat, som särskilt vore föremål för missbruk, och vore det icke skäl, att åtnöjas med att lämpa lagstiftningen efter de faktiska tillämpningsmöjligheterna i stället för att söka upprätthålla rena fiktioner, ägnade att medföra kännbara olägenheter. Det är icke nog med den osäkerhet, som uppstår för industriidkarna under en sådan lagstiftning däri-genom, att de icke i författningen finna någon ledning för huru de skola göra sina varor otjänliga till missbruk. Utan industrien riske-rar, att sedan det i dag dekreterats, att så och så skall varan denatureras, kontrollstyrelsen i morgon eller kanske efter en vecka fin-

ner att den denatureringen icke är lämplig, och då utfärdas en ny ukas. Man bör förstå, att det icke kan vara annat än med bekymmer, som den kemisk-tekniska industrien ser framtiden tillmötes, därest denna förordning skulle antagas.

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Nu har herr Ollas Ericsson fäst uppmärksamheten på de svåra missbruk av vissa tekniska preparat, som förekomma särskilt i Dalarna och Norrland. Detta är ju emellertid icke någon ny upptäckt. Man har, då nykterhetsfrågan behandlats, mer än en gång framhållit, att denna fråga borde vara utredd i sammanhang med själva nykterhetsfrågan. Då bagatelliserade man saken, nu tyckes man ha fått ögonen öppna för vad det gäller. Men då nu så är, att det egentligen endast är ett mindre antal preparat, som på detta sätt och i dessa orter missbrukas, vore det då icke skäl att söka särskilt inskrida mot dessa preparat, salubrin, lazarol och vad de nu heta?

Det torde vara åtskilligt i författningsförslaget, som kunde användas, även om man borttog stadgandet om det generella denatureringstvånget. Ett åläggande för fabrikerna att lämna anmälan om sina fabrikat och deras sammansättning vore ju ingenting över hövan betungande. Kompletterades detta sedermera med effektiva bestämmelser rörande handeln med dem av dessa preparat, som visa sig i nykterhetskänseende medföra särskild fara, så borde den där trafiken kunna stävjas. Det är väl icke alldeles nödvändigt, att varje lanthandlare i Dalarna och Norrland skall få tillhandahålla salubrin, lazarol och dylika saker utan varje inskränkning. Med ett ord, utvägar att avhjälpa svårare olägenheter torde nog finnas, om man underkastar frågan en grundligare utredning. Att de provisoriska föranstaltanden, som kunna behöva vidtagas, icke torde kunna genomföras i administrativ väg, som herr finansministern tycktes antaga, att jag förmenat, det tror jag är alldeles uppenbart, utan nog torde riksdagens medverkan krävas även till sådana provisoriska lagstiftningsåtgärder.

Herr Kvarnzeli us: Herr talman! Jag får erkänna, att det varit med en viss nyfikenhet jag motsett det mottagande föreliggande förslag skulle få i denna kammare.

Som bekant beslutade föregående års riksdag en enligt min uppfattning mycket betydande och djupgående nykterhetslagstiftning, som när den kommer i tillämpning, även om normala förhållanden i övrigt inträda, säkerligen skall visa sig medföra mycket goda resultat till nykterhetens höjande här i landet, och första kammaren är värd allt erkännande för det tillmötesgående, som då visades mot dem, som krävde denna lagstiftning. Men skall denna lagstiftning bli till någon nytta, måste man också taga konsekvenserna av den och se till, att inte bestämmelserna där kunna elimineras genom användning av surrogat för rusdryckerna, som genom nämnda lagstiftning blivit omgärdade med mycket stränga bestämmelser, ty därom kunna vi utan vidare vara ense, att det skulle vara meningslöst att till förhindrande av att en del av medborgarna, som icke hava förmåga att umgås med rusdryckerna på sådant sätt, att det icke med-

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.*

(Forts.)

för skadeverkningar, ålägga hela befolkningen i övrigt de ganska stränga bestämmelser, som 1917 års lagstiftning innebär, och samtidigt lämna möjlighet öppen, varigenom just dessa förfallna individer, dessa stackare, för vilka hela lagstiftningen i främsta rummet har kommit till, skulle kunna hava fri eller nästan obegränsat fri tillgång till just de surrogat, som de då i stället komma att tillgripa. Och vad är det erfarenheten under dessa år har lärt oss, då en sträng ransonering har måst tillämpas i fråga om åtkomsten av brännvin om inte just detta, att dessa förfallna individer hava sökt få ersättning för det mistade brännvinet just i surrogaten. Och statistiken, som i det fallet är en ganska tillförlitlig mätare på vad som tilldrager sig inom samhället, bär i detta avseende ojävaktigt vittnesbörd om varthän det leder. Den visar, att fylleriförseelser, orsakade av surrogat, denaturerat brännvin, salubrin, lazarol och allt möjligt dylikt, i oroväckande grad har ökats och, som herr Ollas Ericsson lämnade upplysning om, i närvarande stund såsom orsak befinner sig uppe i 40 % av alla fylleriförseelser i Stockholm under senare tid. Det är såvitt jag förstår orimligt att söka komma ifrån att taga konsekvensen av det beslut, som kammaren fattade förlidet år, och att nu icke våga taga detta steg, därför att man riskerar skada den industri, som det här gäller är enligt min uppfattning icke att lägga frågan på rätt sätt. Det är icke meningen att skada den lojala delen av industrien, utan det är endast meningen att bringa den illojala delen av dessa industriidkare till att hålla sig inom sådana gränser, som äro förenliga med samhällets intressen.

Jag blev mycket förvånad, när herr Ollas Ericsson räknade upp namnen på de firmor, från vilka de varor utgått, som han här hade att förevisa, och därvid även nämnde den gamla välkända firman Gahn. Men förklaringen kom. När han kom till det preparatet, som utgått från nämnda firma, så meddelade han, att det var denaturerat med ett kräkningsmedel av den beskaffenhet, att det icke kan med fördel användas som berusningsmedel. En firma som är så mån om sitt namn, släpper icke ut ett preparat i marknaden utan att vidtaga nödiga försiktighetsåtgärder till förekommande av dess missbruk för icke avsedda ändamål. Men hur är det med en hel del av alla dessa firmor, som herrar reservanter göra sig till talesmän för, vars innehavare hava tjänat stora förmögenheter, just därför att deras fabrikat fått tjäna helt andra ändamål än de, för vilka de utgivits vara avsedda. Deras fabrikat hava företrädesvis använts, icke till utvärtes utan till invärtes bruk.

Är det rimligt, att man skall vara så mån om tillvaratagandet av en dylik industris intresse, att man därför skall äventyra andra mycket viktigare samhälleliga intressen. Det är så vitt jag kan förstå fullständigt orimligt och ohållbart. Skall man vara så mån om denna industri, att man icke vågar sätta den under överinseende av ett statens ämbetsverk, kungl. kontrollstyrelsen, och detta därför att nämnda ämbetsverk i sin verksamhet visat sig vilja på allvar åstadkomma vad lagstiftningen har syftat till med de bestämmelser, som hava blivit upphöjda till lag i Sveriges rike. Jag får säga, att jag har lärt känna chefen för kungl. kontrollstyrelsen som en ytter-

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

ligt samvetsgrann och noggrann person, som säkerligen icke kommer att tillåta, att något legitimt vare sig industriellt eller samhälleligt intresse trädde för nära, som verkligen är berättigat, men han kommer lika obehagligt att slå ned på alla oarter, som göra sig gällande, på vilket område de än visa sig, och det länder honom, enligt min uppfattning, till ovansklig heder. Men att gå ända därhän, som vissa andra av statens ämbetsverk synas göra, som nästan tyckas anse, att de icke hava någon skyldighet att tillvarataga statens intressen utan uteslutande äro satta till att bevaka enskildas intressen, det anser jag är att gå till överdrift åt andra hållet, som icke är tillräddig för ett ämbetsverk och som icke i längden länder vare sig till heder för ämbetsverket eller till gagn för samhället.

Hur jag än ser på denna sak, kan jag icke finna, att det skulle vara någonting bevänt med att följa reservanternas och allra minst med den motivering, som de här hava lämnat. De säga, att frågan icke är utredd. Ja, den frågan, i vad det gäller ett effektivt denatureringsmedel, blir säkerligen, mina herrar, aldrig utredd. De mest skarpsinniga vetenskapsmän på detta område hava lagt ned mycket arbete, på att lösa det problemet. Stora pris hava utfästs av andra staters regeringar, i Ryssland, i Frankrike och i Tyskland, utan att någon vetenskapsman har kunnat erövra ett sådant. Och en av vårt lands mest samvetsgranna och insiktsfulla forskare på detta område, professor Thunberg i Lund, vilken har lagt ned kanske det största arbete, som någon svensk vetenskapsman presterat på detta område, har förklarat, att ännu i denna stund — detta vitsordades också av den siste ärade talaren — kan man icke säga, att det finns något sådant denatureringsmedel, det finns intet universalmedel, utan det får sökas ett denatureringsmedel för varje särskilt fall. Men skall en utredning sättas i gång, där man skall experimentera fram olika dentureringsmedel för alla olika slag av tekniska preparat, som i närvarande stund väl uppgå till något eller några tusental, ja, då lära vi nog få vänta, intill dess den lagstiftning som denna är avsedd att utgöra ett komplement till för länge sedan är föråldrad och ersatt med en annan lagstiftning. Nej, det går icke att komma ifrån denna fråga på ett så lättvindigt sätt. Och därest herrarna släppa dessa surrogat lösa i fortsättningen på samma sätt som hittills, kunna herrarna först som sist upphäva den lagstiftning, som kom till stånd 1917, ty den blir då till stor del värdelös för sin uppgift. Den kommer då endast att lägga ett tvång på de lojala medborgarna, som är överflödigt, därest man icke vinner syftet med denna lagstiftning, att förhindra de svagare individerna inom samhället från att fördärva sig genom rusdryckerna. Dessa två förslag höra organiskt samman. Det nu föreliggande förslaget innebär ingen förbudslagstiftning, utan det är endast meningen att bringa dessa tekniska preparat inom den användning, för vilken de äro avsedda, och förhindra, att de gå till annan användning. Det är icke meningen, att dessa parfymer, eau de cologne och vad det heter, skola vara till för att dessa stackare, som nu sker, skola parfymera sig med dem invärtes, utan de äro ju avsedda för utvärtes bruk.

Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.

(Forts.)

Jag skulle för min del vilja vädja till herrarna att icke här låta förleda sig av sin tveksamhet till att nu förkasta detta förslag. Det är icke riktigt, tror jag, som herr Hammarström säger, att frågan i så fall kan lösas ganska snart. Jag tror, att det då kommer att taga ganska lång tid, och jag tror aldrig, att frågan kan lösas på det sättet att man alldeles boriser från denatureringsförfarandet. Jag tror också, att detta måste vara kombinerat med ganska stränga försäljningsbestämmelser. Det går icke att taga det ena utan att man även har det kompletterat med det andra. Det skall åtminstone finnas som ett hot över de *illojala* fabrikanterna — för de lojala är jag icke rädd. Från de gamla välkända parfymerierna och tekniska fabrikererna gå icke dessa preparat och surrogat ut, som äro en landsplåga för stora delar av vårt land. De, som släppa ut dessa surrogat äro alla mer eller mindre obskyra firmor. Under normala tider har deras verksamhetsfält varit särskilt skogbygderna, där det är svårt att komma åt spirituosa på annan väg, men nu hava de blivit en landsplåga även för de centralare och mera tätt befolkade trakterna av landet, såsom statistiken visar även från landets båda största städer.

För övrigt skulle jag vilja fråga: Om det nu är så, som reservanterna ansett, att det kunnat gå att lösa frågan utan denatureringsförfarandet — varför har man då icke inom bevillningsutskottet gjort ett försök att plocka ut de bestämmelser i den kungl. propositionen, som skulle kunna användas för att lägga dessa preparat under en strängare restriktiv försäljningslagstiftning. Det går icke att helt enkelt låta den ena lagstiftningen träda i kraft men låta förevarande del av problemet vara olöst, ty därigenom riskerar man, att de bestämmelser, som ingå i 1917 års lagstiftning äventyras. Jag skulle vilja rekommendera herrarna, att i detta hänseende konsultera chefen för aktiebolaget Stockholmssystemet, doktor Bratt, om hans uppfattning. I samma mån som motbokssystemet infördes här i Stockholm, och svårigheter restes för dessa sämsta inom samhället att komma åt så mycket sprit som de ansågo sig behöva — i samma mån började också fabriker av hårvatten att tillväxa i antal inom Stockholm. Det blev en hel kö av brännvinsköpare, som hade till förvändning, att de bedrevo tillverkning av hårvatten. Detta gjorde, att doktor Bratt, vaken och påpasslig som han är på detta område, genast fann sig föranlåten ingripa och undersöka förhållandet. Han fann, att i de allra flesta fallen var det obskyra personer, som hade grundat en fabrik för tillverkning av hårvatten — Gud vet icke allt vad de ha för fina namn. Alla dessa obskyra fabriker, som nu herrar reservanter — jag förstår mycket väl, i god tro — här göra sig till representanter för.

Det är, jag betonar det än en gång, icke meningen och kommer säkerligen icke heller att bli så, att den lojala tekniska fabrikationen kommer att lida något som helst otillbörligt intrång i sin verksamhet, men lagstiftningen innebär ett medel, satt i svensk myndighets hand, varigenom dessa illojala medborgare, som vilja ockra på människornas svagheter och laster, hindras från att fritt få utöva

sin samhällsskadliga verksamhet, och det är, såvitt jag förstår, icke mer än vad var och en i denna kammare bör kunna vara med om. Det är också därför, som jag ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

*Författnings-
förslag angå-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Herr Larsson, Jacob: Jag kan icke underlåta att inlägga en liten gensaga mot såväl herr Hammarström som herr Forssman, så till vida som de citerat mig fullständigt felaktigt. Jag har ingalunda sagt, att reservanterna *saknat* känsla för människornas intressen, som herr Forssman sade, eller icke *brydde sig om sina medmänniskor*, som herr Hammarström sade. Jag endast sade, och det står jag för, att det finns ett intresse, vilket reservanterna *ställa efter* producenternas och konsumenternas, och detta är intresset för människorna. Jag undrar, om icke den debatt, som här förts, särskilt från herrarnas egen sida, visar, att det just är de ekonomiska intressena, som herrarna ställa framför det moraliska intresse, som ifrågavarande lagstiftning vill tillgodose.

Herr J es p e r s o n: Herr greve och talman, mina herrar! Jag tror, att man vid behandlingen av denna fråga, åtminstone från visst håll, gjort sig skyldig till rätt mycken överdrift i fråga om användningen av dessa preparat i berusningssyfte. Men även om jag är av den övertygelsen, skulle jag kunnat vara med om denna lagstiftning, om det icke hade visat sig, att den icke kommer att bli effektiv, om man också får detta denatureringstvång genomfört.

När vi erhöles dessa kungl. propositioner, den som givit anledning till nu förevarande utskottsbetänkande, och den som föranledde det näst före detta behandlade betänkandet om handeln med den skattefria spriten, blev man något förvånad, då man fann, att man önskade en strängare kontroll över handeln med den skattefria spriten, och att man — då från början — icke ansåg sig kunna vinna detta på annat sätt än genom statsmonopol på denna handel, därför att denaturering icke hindrade folk att förtära sådan sprit och man således på annat sätt måste förhindra dess användning i berusningssyfte. Ovanpå detta kommer man så med en annan proposition, vari man beträffande de tekniska preparaten vill hindra dessas användning i berusningssyfte genom denaturering. Detta oaktat man så omedelbart förut sagt, att denaturering icke hjälper — spriten förtäres i alla fall. Skall det då verkligen vara någon mening i att göra ett sådant intrång i den industri, som sysslar med dessa tekniska preparat och som sköter sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt, och gentemot dem anbefalla åtgärder, vilka icke leda till det åsyftade ändamålet. Jag kan icke förstå, att det skall vara något att sträva efter, såsom här är ifrågasatt. Hade man däremot med vad som här föreslås kunnat absolut bestämt förhindra, att dessa medel användes till förtäring, skulle jag för min del icke haft något emot en sådan lagstiftning. Men när man icke har ett sådant denatureringsmedel, att det är möjligt att förhindra, att dessa preparat i alla fall kunna användas till förtäring, då tycker jag, att det är alldeles me-

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.*

(Forts.)

ningslöst. Till och med herr Kvarnzelius, som med sådan styrka har framhållit, att vi reservanter av omtanke om industrien skulle hava förbisett det rent humanitära, erkänner dock, att det icke finns något denatureringsmedel, som är fullt verksamt, utan om vi skola vänta med lagstiftningen till dess vi erhållit något sådant, så få vi vänta mycket länge. Härmed tycker jag, att han vederlagt sig själv och erkänt, att det icke är mycket bevänt med att antaga denna lag.

Herr statsrådet och chefen för kungl. finansdepartementet har gjort en antydan, att om icke utskottsbetänkandet antages, utan reservanternas förslag skulle segra, måste en mycket starkare kontroll läggas över handeln, så att det för den skulle bli mycket svårare. Ja, jag anser att det från nykterhetssynpunkt ovillkorligen är en större fördel, om en sådan strängare kontroll blir åstadkommen, och att man på den vägen vinner mera än genom att antaga lagen med denatureringstvång. Jag kan icke se, att det är något ofördelaktigare härmed än med det andra utan snarare tvärtom, och därför, herr talman, skall jag be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr F o r s s m a n: Herr greve och talman, mina herrar! Herr Jacob Larsson sade, att vi citerat hans föregående yttrande felaktigt, då vi hade sagt, att han påstått, att vi saknat intresse för människorna. Nu ändrade han sig och sade, att vi hade satt fabrikanternas intressen före moraliska hänsyn, och det tycker jag icke kan vara så mycket bättre betyg än vi förra gången fingo.

Jag skall vidare be att få inlägga en gensaga mot herr Kvarnzelius' yttrande, att vi ömmat för de illojala tillverkarna. Det gör jag för min del ingalunda. Jag har tvärtom den uppfattningen, att illojala tillverkare av sådana preparat helt enkelt borde förbjudas att producera dem och skicka ut dem i marknaden. Herr Kvarnzelius sade därefter, att han icke hade den minsta fruktan för de lojala tillverkarna, utan att det endast vore de illojala som komme skada åstad. Vidare yttrade han, att något effektivt denatureringsmedel enligt hans förmenande kanske icke på många år skulle bli uppfunnet, måhända aldrig. Allt detta styrker min åsikt och bekräftar vad jag sade, att det är mycket riktigare väg att övervaka handeln med sådana preparat än att göra krampaktiga försök att åstadkomma en denatureringsmetod som icke kan bli effektiv. Jag har för min del icke funnit någon anledning att frångå den ståndpunkt, som jag intager, då jag ansluter mig till reservationen.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr H a m m a r s t r ö m: Herr greve och talman! Herr Kvarnzelius framställde en fråga till reservanterna, vilken torde kräva svar. Han undrade varför icke reservanterna omarbetat den kungl. propositionen efter de riktlinjer, som de anse böra anläggas i denna lagstiftning. Därpå vill jag svara, att jag aldrig hört talas om att det kan anses åligga reservanter, som vilja avstyrka en kungl. proposition, att utarbeta ett motförslag. Det har nu verkligen i år in-

träffat, att bevillningsutskottet som sådant gjort en rätt grundlig omarbetning av en kungl. proposition, nämligen den som näst före denna behandlats här i kammaren. Men det tycker jag är att sträcka pretentionerna nästan väl långt, att begära, att reservanter nu under riksdagens sista timmar skulle ha tid att åtaga sig en liknande uppgift, även om de, vilket naturligtvis icke utan vidare kan antagas vara förhållandet, vore kompetenta att göra det.

*Författnings-
förslag angä-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl Gustaf: Herr talman! Herr Jesperson ansåg för sin del, att det förelåg en verklig motsägelse mellan å ena sidan kravet på ett statsmonopol, som skulle taga hand om sulfitspriten och å andra sidan kravet på denaturering av de preparat, om vilka det nu är fråga. Det föreligger icke alls, såvitt jag kan se, någon sådan motsägelse. Sulfitspriten är ju avsedd att gå ut som en massartikel på vissa områden, en massartikel, i fråga om vilken det icke kan tänkas att åstadkomma någon dyrbar denaturering, och där man sålunda för att få kontroll över varan är hänvisad att hava den på ett sådant sätt i statens hand, att *själva omhändertagandet* i sig innebär kontroll. Detta när det gäller en artikel av sådan art, att den skulle användas som motorsprit och dylikt. Men sedan, när man bortser från dessa stora massartiklar, kommer man till en del smärre fabrikat, där man har att förfara på ett annat sätt. Och där är det, som man menar, att ett denatureringsförfarande skall tillgripas, som i och för sig innebär garantier. Denna vara, befinner sig ju alltså i enskilds hand, och därför måste dess beskaffenhet utgöra garanti mot att den missbrukas. Det föreligger sålunda absolut icke någon motsägelse i detta fall. Det är tvärtom två olika förfaringsätt betingade av de olika artiklarnas olika egenskaper, båda syftande att nå olika områden för andra ändamål än förtäring — vare sig det är fråga om sulfitsprit som skall tjänstgöra som motorsprit eller det är fråga om tekniska preparat med andra uppgifter — möjliggöra dessa artiklars utnyttjande i största möjliga omfattning och sålunda tillgodose såväl industriens intressen som de nationalekonomiska synpunkterna, utan att man behöver riskera att nykterhetstillståndet därmed äventyras. Det ligger i denna sak ingen motsägelse alls, det ligger tvärtom en fullt konsekvent och följdriktig tankegång.

Nu säger man här: varför många denatureringsmedel? Jo, det är icke därför, att man saknar effektiva denatureringsmedel. Det finns ett flertal sådana. Men det förhåller sig ju med denatureringsmedel så att man för de olika varorna icke kan använda ett och samma denatureringsmedel. Det finns som sagt en hel del effektiva denatureringsmedel, men för den eller den fabrikationen eller för det eller det tekniska preparatet kan man icke använda samma denatureringsmedel som för andra, därför att det tekniska preparatet då bleve oanvändbart för sitt ändamål. Man måste variera denatureringsmedel därför att de tekniska preparaten avse en sådan mängd olika ändamål. Man måste sålunda hava tillgång till ett antal olika denatureringsmedel. Gällde det blott att över hela linjen göra varorna oanvändbara till förtäring ändamål, oavsett hur

Författnings-
förslag angå-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)

det verkade på den denaturerade varans beskaffenhet, hade man nog tillgång till denatureringsmedel, användbart för det hela. Men när det samtidigt gäller att ta hänsyn till beskaffenheten av en hel del olika preparat, som skola användas för olika syften och samtidigt för vart och ett av dessa olika preparat få dem denaturerade på ett sådant sätt, att däri ligger en garanti — då kommer man fram till det flertal av denatureringsmedel, som är förordat i detta förslag. Men detta förutsätter i sin tur en prövande och efter förhållandena sig anpassande myndighet att handhava dessa denatureringsmedel.

När herr Forssman nu säger, att man icke skall göra några krampaktiga försök att åstadkomma ett enda denatureringsmedel, så håller jag därför med honom därom. Men det förslag, som föreligger, gör icke heller några sådana krampaktiga försök. Det skapar tvärtom en möjlighet att låta industrien på olika områden äga rörelsefrihet medan samtidigt en denaturering sker, som anpassar sig efter olika ändamål. Varför vilja då herrarna icke vara med om den saken? Ena ögonblicket säger man, att man icke kan vara med härom, därför att det icke finnes ett enda denatureringsmedel som kan användas. Så säger den ena reservanten; den andra reservanten säger: Vi skola icke göra krampaktiga försök att åstadkomma ett enda denatureringsmedel, utan vi skola åstadkomma något helt annat.

Herr Hammarström yttrade i sitt anförande, att det vore skäl att inskrida mot de preparat, som visa sig medföra missbruk, och herr Forssman sade, att alla illojala tillverkare borde förbjudas att producera och skicka sina varor. Ja, visst borde de det. Men hur skall det tillgå utan att man har en myndighet eller institution, som prövar beskaffenheten av de olika varorna? Mot *namnet* enbart kan man icke ingripa, ty om man i dag förbjuder ett namn, sätter tillverkaren i morgon ett helt annat namn på samma vara och skickar ut den i alla fall. Det måste vara en prövning av varorna, om man skall kunna åstadkomma det, som herrarna säga är önskvärt — i ena fallet att man skall förbjuda de illojala tillverkarna att skicka ut sina varor, i det andra att ett inskrifvande bör ske mot de preparat, vilka visa sig kunna missbrukas. Förutsättningen för ett realiserande härav är just en institution, som verkligen på ett sakligt sätt kan verkställa en sådan prövning och förbjuda varor av den och den sammansättningen och den och den arten att vidare sändas ut. De anvisningar, som herrar reservanter givit här, äro därför såvitt jag förstår fullkomligt oanvändbara i praktiken, för så vitt man vill komma fram till det resultat, som herrarna säga sig eftersträva.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande betänkande hemställt samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

*Författnings-
förslag angå-
ende alkohol-
haltiga pre-
parat.
(Forts.)*

Den, som avslår vad bevillningsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 35;

Nej — 38.

Då tiden nu var långt framskriden beslöts på hemställan av herr talmannen, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle anstå till ett annat sammanträde.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och ytttrade: Herr talman! För att påskynda behandlingen av de ärenden, vilka möjligtvis kunna bliva föremål för gemensam votering, hemställer jag, att på morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden först måtte uppföras statsutskottets samtliga utlåtanden med undantag av nr 209 och att dessa måtte uppföras i nummerföljd, samt därefter bevillningsutskottets betänkanden nr 58, 59, 60 och 61; därefter jordbruksutskottets utlåtande nr 137; därefter tredje särskilda utskottets utlåtande nr 3; därefter bankoutskottets utlåtanden nr 80, 81 och 82 samt slutligen övriga ärenden i den ordning de hava på dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Justerades ytterligare sex protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,59 på natten.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.